

د ۱۴۴۴ هـ-ق کال
د جمادی الاولی میاشت
او د ۱۴۰۱ هـ-ل کال
د قوس او جدی میاشت

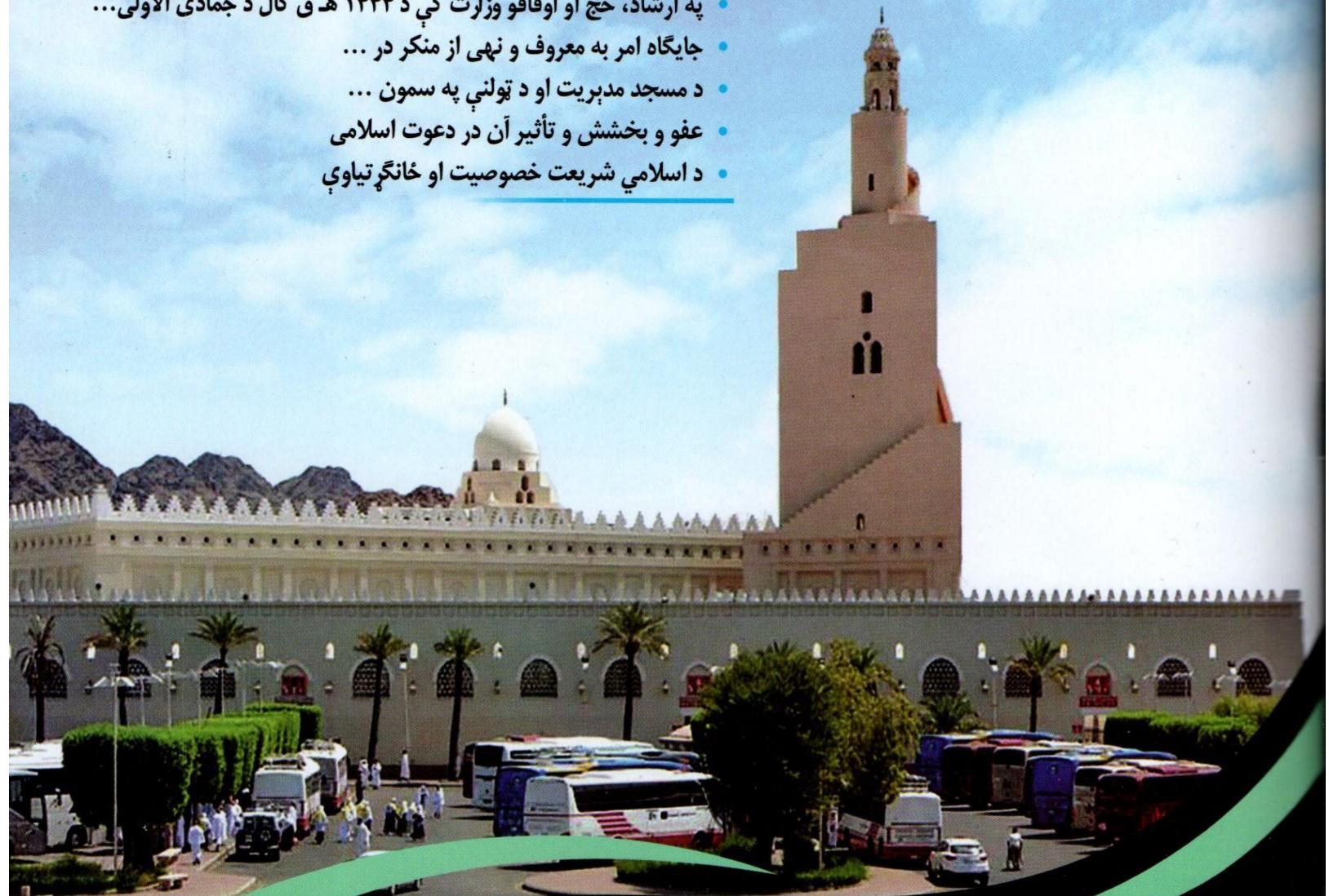
ماهنامه

پیام حجت

ارگان شراتی وزارت ارشاد، حج و اوقاف
 مجله دینی، علمی، تحقیقی، اجتماعی و سیاسی

حینې خانګري مطالب

- د حافظانو او قاريانو د یوولسمې دورې د مسابقاتو د...
- په ارشاد، حج او اوقافو وزارت کې د ۱۴۴۴ هـ-ق کال د جمادی الاولی...
- جایگاه امر به معروف و نهی از منکر در ...
- د مسجد مدبریت او د ټولنې په سمون ...
- عفو و بخشش و تأثیر آن در دعوت اسلامی
- د اسلامی شريعت خصوصیت او خانګړیاوه

مسجد میقات ذوالحیفة - مدینه منوره

د اسلام مبارڪ دين جامع، كامل او شامل دين دي

له شک پرته او په يقيني توگه د اسلام دين د قيامت تر ورخي پوري د هر وقت او خاي او قول بشريت لپلهه يو كامل، جامع، شامل دين او د قول بشريت د ژوند د تولو اړخونو او مراحلو لپلهه الهي قانون او د ژوند مكمله برنامه ده.

* د شرعاي دلايلو سرچنې په ترتيب سره قرآن کريم، حدیث، اجماع او قیاس دی، چې په هرزمان او مکان کي د قيامت تر ورخي پوري د بشريت لپلهه مکملې لارښوونې لري.

* په قرآن کريم کي خينې احکام په تفصيلي او خينې په اجمالي توگه بیان شوي دي، چې د اجمالي احکامو تشریح يې پیغمبر ﷺ کړي ده، او خینې بیا اصول، کلیات او اساسی قواعد دی چې د قرآن کريم جامعيت په همدي اساس دی.

* الله تعالى فرمایی:

وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ تِبْيَانًا لِكُلِّ شَيْءٍ (التحجُّل: ٨٩)

ژبله: او مور نازل کړي دی پر تاقرآن چې بنسکله او واضح بیان دی د هر شی لپلهه.

* امام ابو اسحاق شاطبی رحمه اللہ علیہ (المتوفی ۷۹۰ هجری) د دې آيت په تفسیر کې ليکي:
ولا يكون جاماًعاً إلا والمجموع فيه أمور كليات.

يعني د قرآن کريم د جامعيت مفهوم دادی چې په هغه کې کلیات (اصول او اساسی قواعد) بیان شوي دي.
داداسي کلیات او اصول دی چې هرمه قاعده يې زړگونه لارښوونې او احکام په خان کې لري، او د انسان د ژوند د هرې
مستنلي لپلهه حکم، حل او لارښوونې پکښي موجود دي.
- خينې احکام په قرآن او حدیث دواړو کې موجود دي.
- خينې احکام یوازې په حدیث کې موجود دي.
- خينې احکام د اجماع، قیاس او اجتهاد له لاري پېژندل کېږي.

* امام شافعی رحمه اللہ علیہ (المتوفی ۲۰۴ هجری) فرمایی:

الله تعالى په قرآن کريم کي په خلورو طریقو سره خپلو بند ګانو ته احکام بیان کړي دي:

۱- خينې احکام يې په قرآن کې په تفصيلي توگه بیان کړي دي.

۲- خينې احکام يې د خپل پیغمبر په ذریعه بیان کړي دي.

۳- خينې احکام هغه دي چې د خپل پیغمبر په ذریعه يې نافذ کړي او په قرآن کې يې يادونه نه ده شوې.

۴- د خينو احکامو د معلومولو لپلهه يې پر مجتهدینو اجتهاد لازم کړي دي.

* د قرآن کريم د کلیاتو، اصولو او قواعدو تفصیلات در رسول الله ﷺ د سنت (حدیث) او اجتهاد په ذریعه پېژندل کېږي.

* امام ابوبکر جصاص حنفی رحمه اللہ علیہ (المتوفی ۳۷۰ هجری) فرمایی:

کوم احکام چې در رسول الله ﷺ د سنت، اجماع، قیاس، اجتهاد او استحسان خخه پېژندل کېږي، هغه هم په اصل کې د
قرآن بیان دی خکه قرآن د هغو په حجت والي دلالت کوي.

فهرست مطالب

صفحات

عنوانین

۲	سمرقاله/ جمادی الاولی د مۇتە د غزا میاشت د پیام حق مجلی اداره
۵-۳	د حافظانو او قاريانو د یوولسمی دورې د مسابقاتو د ...
۷-۶	په ارشاد، حج او اوقافو وزارت کې د ۱۴۴۴ هـ ق کال د...
۸	بلغ ولايت ته د ارشاد، حج او اوقافو وزارت د مرستيال سفر
۱۲-۹	جایگاه امر به معروف و نهی از... / قسمت دوم و آخر استاد محمد شریف ریاطی
۱۶-۱۳	د اسلامي نظام لومړیتوبونه... / لومړی برخه محمد نور صدیقی
۲۱-۱۷	د شایعاتو او تبلیغاتو په وړاندې د قرآن کریم تګلاره محمد ابراهیم منیب
۲۵-۲۲	راه حل اسلامي، برای مشکلات ... / قسمت دوم مفتي محمد امین مدقت ارغانی
۲۸-۲۶	د مسجد مدیریت او د ټولنې په سمون کې... / دویمه برخه استاد محسن حنفی
۳۳-۲۹	حقوق والدين و فرزندان مولوي عنایت الله شریفي
۳۶-۳۴	مخدره توکي او د هغو بدې اغیزې / دویمه او وروستۍ برخه مولوي فريدالله ازهري
۴۰-۳۷	عفو و بخشش و تأثیر آن در دعوت اسلامي / قسمت سوم استاد عبدالرازاق هدفمند
۴۳-۴۱	بيت المال مفتي حمدالله مبرور
۴۹-۴۴	اخوت اسلامي مولوي عبدالرحمن کلکانی
۵۱-۵۰	د جمعي د لمانځه فضیلت او حکم عبدالواجد غربني
۵۵-۵۲	د اسلامي شريعت خصوصیت او څانګړتیاوي مولوي نورالله صافی
۵۷-۵۶	ابراز نظر در مورد چند قطعه زمین بنام دشت قرغ ... مولوي محمد عارف مصلح
۶۳-۵۸	کارکردها و ګزارش ها خبرنگار مجله

قال الله تعالى:

﴿قُلْ هَلْ مِنْ شُرَكَائِكُمْ مَنْ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ
قُلْ اللَّهُ يَهْدِي لِلْحَقِّ أَفَمَنْ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ
أَحَقُّ أَنْ يَتَّسِعَ أَمْنٌ لَا يَهْدِي إِلَّا أَنْ يُهْدَى﴾.
دينی، علمی، تحقیقی، اجتماعی او سیاسی
میاشتنی خپرونه

د ارشاد، حج او اوقافو وزیر
شيخ الحديث دكتور نور محمد ثاقب
تر نظر لاندې

د امتیاز خاوند: د ارشاد، حج او اوقافو وزارت
مسئول مدير
مولوي عنایت الله شریفي
مسئول سکرتور
سید مسلم شاه اسدی

د تحریر هیئت:
۱- فضل محمد حسینی
۲- مفتی هدایت الله ولید
۳- مولوي محمد اشرف حقاني
۴- مولوي محمد عارف مصلح
۵- محمد اسلم غزنوي
۶- محمد نور صدیقی
۷- محمد ابراهیم منیب

د تأسیس کال: ۱۴۳۲ هـ ق، مطابق: ۱۳۳۱ هـ ل
د مجلې دویمه دوره، شلیم کال، نهمه ګنه
د ۱۴۴۴ هـ ق کال د جمادی الاولی میاشت
د ۱۴۰۱ هـ ل کال د قوس او جدي میاشت

د چاپ شمېر: ۲۰۰۰
وریا ویشل کېږي

جمادی الاولی د مؤته د غزا میاشت

سروچاله: جمادی الاولی د اسلامي هجري تاريخ پنځمه میاشت ده، په دی مبارکه میاشت کې ډیر مهم تاریخي واقعات او احداث پیښ شوي دي، چې له هغو خخه يو د (مؤته غزا) ده، مؤته د ارڈن بلقاء نومې خاى په آخر کې د یو کلی نوم دی چې د بیت المقدس سره د دوه پړاوونو په اندازه پروت دی چې دغه غزا په اتم هجري کال کې چې د (۶۲۹م) کال د اکست او یا سپتember میاشتی سره سمون لري په هغه وخت کې پیښه شوه چې رسول الله (صلی الله علیه وسلم) د حارت بن عمیر ازدي په نوم استازی د بصری د مشر په توګه واستاؤ او د قیصر له لوري د بلقاء والی شرحبيل بن عمرو غسانی، نوموږی استازی بندی او د وهلو لاندی یې شهید کړ، دا کړنه پهنبي اکرم (صلی الله علیه وسلم) ډيره درنه تمامه شوه؛ حکه د سفیرانو او استازو وژل د جنگ د اعلان خخه هم سخت دي، نو هغه ټې درې زریزه لښکر یې جوړ کړ او مشر یې پړې زید بن حارثه تعیین کړ او دوى ته یې وفرمایل: که زید ووژل شو نو جعفر به مشر وي او که جعفر ووژل شو نو عبد الله بن رواحه به مشر وي او سپین بیرغ یې ورته جوړ او زید بن حارثه ته یې ورکړ او دوى ته یې په جهاد کې د جنگی حقوقو د مراعات کولو په اړه داسې سپارښتنې وکړي:

او د جنگی قوانینو او حقوقو د رعایت په اړه د رسول الله (صلی الله علیه وسلم) سپارښتنې

۱- د حارت بن عمیر د وژلو خاى ته ورشئ. ۲- د هغه خاى وکړي لومړۍ اسلام ته را وبلې، که یې ومانه ډيره بنسه ده او که نه نو له پاک الله خخه مرسته وغواړۍ او برید پړې وکړي. ۳- د الله پاک په نوم او دهغه په لاره کې له هغو سره غزا وکړي، چې په الله باندی کافران شوي دي. ۴- باید وعدې ماتې نه کړي. ۵- خیانت ونه کړي. ۶- کوچنیان ونه وزنې. ۷- بسخې (زنانه) ونه وزنې. ۸- عمر خوپلي (بوداګان) ونه وزنې. ۹- په عبادت خانو کې دنیا سره کار نه لرونکي عبادت کوونکي ونه وزنې. ۱۰- خرما او نوري ونې به نه پړې کوي. ۱۱- کورونه به نه نوري. [اختصر سيرة الرسول وأيضاً الريحان المختوم]

په دې غزوه کې د مسلمانانو شمېر درې (۳۰۰۰) زره ټه او د مقابل لوري هرقل او دهغه په لاره کې له هغو سره ده او که لکه (۲۰۰۰۰) و، حیرانوکي جګړه ونبتلله چې توله نړۍ ورته ګوته په غابن وه، زید بن حارثه او نورو صحابه وو بې ساري قهرمانی وښو dalle چې زید بن حارثه د دېښمن په نیزو کې پت شو او شهادت مقام ته نائل شو، بیا بیرغ جعفر بن أبي طالب واخیست، جنگ یې ګرم کړ تر دې چې بنې لاس یې پړې شو او بیرغ یې په کین لاس هسک کړ چې بیا کین لاس یې هم پړې شو او بیرغ یې په دواړو پړې شوو متیو د سینې په منځ کې ټینګ ونیو! (سبحان الله) تر آخری سلګي یې لور ساتلى و، چې بدن یې څه د پاسه نوي (۹۰) څایه په تورو او غشو سوری، سوری شوی و او دا ټول زخمونه (ټپونه) یې د مخ لور ته ول [صحیح البخاری او فتح الباری] او په آخرنیو سلګیو کې یو رومي (کافر) داسې ګوزار ورکړ چې تن یې دوه خایه شو. الله پاک د دواړو لاسونو په بدلا کې په جنت کې دوه وزړې ورکړې چې یې خوبنې وي هلتنه الوتنه کوي، نو حکه د جعفر الطیار (د دوه وزړونو جعفر) لقب یې په برخه شوی دي. د د شهادت خخه وروسته د مسلمانانو جنډه (بیرغ) عبد الله بن رواحه واخیست او د شهادت د جام خښبلو پوري یې لور ساتلى و چې آخر کې بیرغ حضرت خالد بن ولید واخیست او د ده په لاس کې (۹) تورې ماتې شوې او یوازې یمنې لندي توره وه چې له ده سره پاتې وه، ده په خپل شهامت، جنګي نبوغ او تجربې مسلمانان بریمن کړل. (رضي الله تعالى عنهم ورضوا عنه و تقبل الله شهادتهم و شهادة شهداءنا جميعا).

د دغې غزوې په پیل کې مجاهدینو ته د نبی اکرم (صلی الله علیه وسلم) سپارښتنو ته که مونږ زیر شو نو دا به را په ډاګه شي چې خومړه په دقیق ډول نړیوال جنګي قوانین او حقوق پکې شتون لري چې کفری نړۍ ورته ګوته په غابن ده.

راخئ چې مونږ هم د دغو اسلامو په شان د اسلام د مقدس دین حقیقي دفاع کوونکي ووسو.

د حافظانو او قاريانو د يوولسمې دورې د مسابقاتو د پای په غونډه کې

د شیخ الحدیث دکتور مولوي نور محمد ثاقب عالمانه وينا

٢٠ د جمادی الاولی ١٤٤٤ هـ ق مطابق ٢٣ قوس ١٤٠١ هـ ش

الحمد لله و كفى و سلام على عباده الذين اصطفى اما بعد: فاعوذ بالله من الشيطان الرجيم ، بسم الله الرحمن الرحيم
إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحْفَظُونَ - صَدَقَ اللَّهُ مَوْلَانَا الْعَظِيمُ

قدرمنو، معززو حاضرينو، علماء كرامو، شيوخ عظامو، محترمو مفتيانو او زمونبر گرانو قاريانو او حافظانو او د مطبوعاتو او رسنيو استازو ! السلام عليكم ورحمة الله وبركاته !
الله سبحانه و تعالى دې ستاسو د تولو پخوانۍ او اوسيني خدمتونه قبول کړي او په راتلونکي کې دې هم الله پاک مونږ او
تاسو ټولو ته د قبول شوو عملونو او خدمتونو توفيق را نصيب کړي .

محترمو حاضرينو !

د ارشاد، حج او اوقاقو وزارت تر اشرف لاندي د خو ورخو راپدېخوا د هېواد په مرکز او ولاياتو کې د قرآن عظيم الشان د حفظ او تجويد سیالي، په لاره اچول شوې وي، چې الحمد لله په ډېر بریاليتوب او کامیابي سره ترسره شوې او نن د دغو سیاليو او مسابقاتو د اختتام ورځ ده چې په همدي مناسبت دا غونډه جوړه شوې ده ، تاسو محترم ميلمانه ورته را بل شوې یاست، زمونبر د هېواد قدرمنو قاريانو او حافظانو په ولايتونو کې سیالي ترسره کړي ، بیا بریالي شوې قاريان او حافظان دلته پلازمینې کابل ته راغل دلته یې هم سیالي ترسره کړي، په دوى کې په لوړیو نمره باندې فائز شوې بریالي قاريان او حافظان نن دلته تشریف لري او د ارشاد، حج او اوقاقو وزارت لخوا به دوى ته ستاینليکونه او انعامات ورکول کېږي او دوى به تقدیر کېږي ، بیا له دې وروسته به دوى ان شاء الله تعالى د هېواد په استازېتوب په نړیوالو سیاليو کې ګډون کوي ، مونږ او تاسو به ورته دعاء کوو چې الله رب العزت دی دوى ته په نړیوالو سیاليو کې هم سترې بریاوې ورپه برخه کړي، ترڅو زمونبر ولس او هېواد ته ويأونه او نیک نامې راوړي .

قدرمنو! دا کوم آیت کريمه چې ما ستاسو په حضور کې تلاوت کړ د خوارلسمې پاري په اوائلو کې د سورة الحجر (٩)
آیت دی، الله ﷺ فرمایي: إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحْفَظُونَ (إِنَّا) بیشکه مونږ (نَحْنُ) خاص مونږ (نَزَّلْنَا الذِّكْرَ) نازل کړي دی مونږ ذکر، چې هدف تربينه قرآن عظيم الشان دی، الله وايې خاص مونږ دا قرآن را نازل کړي دی، دا پېغمبر يا یو بل چا له خانه نه دی راوړي، خکه خو معجز کتاب دی او ټوله نړۍ یې له مقابلي خخه عاجزه ده (وَإِنَّا لَهُ لَحْفَظُونَ) او مونږ خامخا ددې ذکر او قرآن ساتونکي یو، خوک یې محوه کولی نه شي، چې بېخې یې له دنیا نه ختم کړي او خوک پکې کمۍ او زیاتې نه شي کولی او خوک پکې تغییر، تبدیل او تحریف نه شي راوستلى، خرنګه چې تقریباً خوارلس نیم سوه کاله وړاندې نازل شوی و په هماغه حال موجود دی او تر قیامته به په همدي حال وي، هیڅوک پکې د یو حرف تغییر نه شي راوستلى خکه الله متعال فرمایي: وَإِنَّا لَهُ لَحْفَظُونَ، ډېر د الله دېښمانو، د دین او قرآن دېښمانو به

کوبنبنونه کړي وي د هېوادونو په سطحه، د قومونو په سطحه، اجتماعي او انفرادي کوبنبنونه به يې کړي وي چې قرآن کريم
محوه کړي، د قرآن عظيم الشان ډيرې نسخې به يې سوځولې وي، ډېرې نسخې به يې دریابونو ته اچولي وي او ډېرې نسخې
به يې د خاور لاندې کړي وي، ډېر مصارف به يې کړي وي او ډېر تکنالوژي به يې استعمال کړي وي خو الحمدلله قرآن عظيم
الشان ثابت دی، قايم او دائم دی او له ټولو تغییراتو او تحریفاتو خخه خوندي دی، په موجوده زمانه کې د اوسني عصر د
کفارو عداوت او دبمني خو مونږ ټولو ته معلومه ده چې خومره سخته دبمني لري، نو که د دوى قدرت او توان وای خپل
انهایي قوت به يې استعمال کړي وای، ترڅو يې قرآن عظيم الشان محوه کړي وای (العياذ بالله) او یا یې تغییرات پکې
راوستلي وای .

محترمو ورونه!

اوسم خو دا دنیا تقریباً ټوله مستعمره ده که اسلامي هېوادونه دي او که غیر اسلامي دا ټول د یو چا د تاثير او د یو چا د حکم
لاندې دي چې هغه غت او لوی استعماري قوتونه او هېوادونه دي، یو مثال درته وايم یو عالم قصه کوله یو هېواد یي یاد کړ،
چې په ظاهر کې هغه یو ډېر مهم اسلامي هېواد دي، هغه هېواد ته یو لوی استعماري مملکت او هېواد وویلې چې تاسو د خپل
تعلیمي نصاب خخه د جهاد آيتونه وباسی، دغه راز د یهودو او نصاراوو د ذم آيتونه ترينه وباسی یعنې هغه آيتونه چې په هغه
کې د یهودو او نصاراوو بدی بیان شوي وي، د هغه هېواد حاکمان خو تابع خلک وو، ورته یې وویل بلکل صحیح ده دا کار به
وکړو تاسو بېغمه شئ، چې همداسي یې وکړل د مدارسو او مکاتبو د تعلیمي نصاب خخه یې د جهاد ټول آيتونه و ایستل او د
یهودو او نصاراوو د قباحتونو او بدی آيتونه یې هم مکمل و ایستل .

چې اوسم د هغه هېواد په تعلیمي نصاب کې د جهاد آيتونه او د یهودو او نصاراوو د ذم آيتونه نشه، خو بادر یې په دې اکتفا
ونکړه او یوه بله مطالبه یې ورخنې وکړه، ورته یې وویل دا د جهاد آيتونه او د یهودو او نصاراوو د ذم آيتونه د قرآن نه هم
وباسی، له نصاب نه خو مو او ایستل له قرآن نه یې هم وباسی، دوى ورته وویل دا به مو هم کړي وای خو دا کېدی نه شي دا
کار زمونږ په وس کې نه ده او دا آیت یې ورته وویلې: إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الْذِكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَفِظُونَ .

نو ځکه مونږ وايو چې دا قرآن ډېر عظيم او معجز کتاب دي، دا دنیا چې خومره پرمختلی ده چې لس، سل او زر چنده نوره هم
پرمختلی شي دې قرآن په یو حرف کې هم تغییر او تبدیل نه شي راوستلى .

د هرکار لپاره بیلابیل اسباب وي دا چې الله پاک قرآن کريم ساتي نو خنګه او په خه طریقه او په کومه ذریعه یې ساتي، اسباب
د ساتلو خو یې ډير دي او الله ﷺ ته معلوم دي خو یوه ذریعه د ساتلو یې دغه حفاظ کرام دي .

ځکه الحمدلله زمونږ په ټولنه کې د اتو، نهه، یا لسو کالو ماشوم وي د هغه به قرآن مکمل په سینه کې پروت وي؛ سره له دې
چې قرآن کريم د د په مورنۍ ژبه کې هم نه دي، که په مورنۍ ژبه کې دوى ته وویل شي چې تاسو دومره خبرې حفظ
کړئ، په پښتو، فارسی یا بله مورنۍ ژبه کې دومره خبرې په دماغو او سینه کې نه شي حفظ کولی، خو الحمدلله کوچني
کوچني ماشومان وي قرآن کريم یې مکمل حفظ کړي وي، که چېرې یو لوی عالم وي، لوی شیخ او مفتی وي او هغه
تلاؤت وکړي او یا لمانځه ته مخته شي او له هغه خخه یو حرف پاتې شي او یا یو حرکت ورخنې لاندې باندې شي او یا
بله اشتباہ ورڅخه وشي زمونږ اته، نهه او یا لس کلن ماشوم ورباندې غږ کوي چې مولوي صاحب قرآن دې غلط وویلې،
له یوې خوا نه بلکې د خلورو خواوو خخه به آوازونه ورباندې شروع شي، نو دوى به هیڅکله دا عالم معاف نکړي چې په
قرآن کې غلطی وکړي او یا کمی او زیاتی پکې راولې، دغه حافظان د مسلمان ملت یوه ډېره لویه سرمایه ده او د دوى
قدر په کار دي، دغه ماشوم خو په کور کې را لوی شوي دي اوسم هم وړوکې دی خلک ورته سپک نظر کوي، خوک یې
یوې خوا ته پوري وهی او خوک یې بلې خوا ته! گورئ داسې مه کوئ دغه کوچني قاري او حافظ ته مه گورئ هغه کتاب

ته گورئ او د هغه كتاب عظمت په نظر کي نيسئ چې د ده په دماغو او سينه کي پروت دی، حتى استاذان یې بايد قدر وکړي او والدین یې هم بايد قدر او احترام وکړي.

البته زما دغه قاريانو ته یو وړاندیز دی هغه دا چې دوي دې یوازې د قران کريم په حفظ او تجويد باندي اكتفاء نه کوي بلکې د قران د مفاهيمو، مسایل او احكامو زده کړه دې هم وکړي او علماء دې له خانونو خخه جوړ کړي او دا علمي سلسله دی همداسي پسې وغځوي، دا ځکه په کومو احاديثو کې چې د حافظانو او د قران د یادونکو او لوستونکو صفت راغلي دی که سپړی ورته متوجې شي نو هغه صفت یوازې په دې وجهه نه دې چې دوي حفظ کړي او قران کريم یې یاد کړي دی. دلنې یو قيد ورسه ذکر ده تاسو به دا حدیث مبارک ډیر اوږیدلی وي په حدیث مبارک کې راخې چې خوک قران کريم ولولي او عمل پري وکړي مور او پلار ته به یي دقيامت په ورڅ تاج په سر کېښوډلی شي د دغه تاج رنا به د لمړ له رنځه زياته وي چې د والدینو دا حال وي نو دده به خه حال وي، د حدیث الفاظ داسي راغلي دي (منْ قراء القرآن و عمل بما فيه) خوک چې قران ولولي او عمل وکړي په هغه خه باندي چې په دې قران کې دی.

نو چې یوازې حافظ او یا قاري وي د قران معاني او مفاهيم ورته معلوم نه وي دې به خنګه په قران عمل وکړي؟ عمل خو فرع د علم ده، په قران کې امر کوم دی؟ نهې کومه ده؟ خبر کوم دی؟ انشاء کومه ده؟ او داسي نور، بايد په دغه پوه وي او که پوه نه وي نو (و عمل بما فيه) نه متحقق کېږي بیا نو کله دغه فضیلت ورته حاصلېوري .

يو بل حدیث مبارک کې راغلي دي خوک چې قران زده کړي او د قران په لوستلو سره قوت حاصل کړي په دين کې، حلال یې حلال وګني او حرام یې حرام وګني الله به یي جنت ته داخل کړي او د کورنۍ لس غړي چې هغوي د دوزخ مستحق وي د هغوي په باره کې به د ده شفاعت قبول شي، نو چې یو خوک تنهها حافظ او یا قاري وي ده ته به خنګه معلومېري چې په قران کې کوم حلال او کوم حرام دي او نور مسایل پکې خه دي؟

نو ځکه مونږ وايو چې دغه فضليتونه د حافظانو او قاريانو لپاره هغه وخت حاصلېري چې د قران کريم د حفظ او تجويد ترڅنګ یې په قران باندي علم هم حاصل کړي وي، ورونو! اوس ډيره بنه موقع او سرى وخت ده دا اوس کيداي شي او که پنځه ورځي دغه حافظان او قاريان له مدرسو او تعليمي ادارو جدا پاتې شول په نورو کارونو به سرشي، بیا علم نشي کولای.

الحمد لله زمونږ ټولنه اسلامي اړولنه ده، اسلامي امارت به دوی تشویق کوي ، مونږ به د دوی ترڅنګ ولار یوو. دوی دې علم ته مخه کړي، علماءو ته ډير ضروت دی، موجوده علماء له نړۍ روان دی دنیا تيارة کېږي بايد نوي نوي خراغونه او ډیوې په دنیا کې بلې شي ، علماء د آمت لارښدونکې دي او د دوی ډير قدر او احترام پکار دي .

نوري خبرې نه اوږدوم، الله تعالى مو ټول خدمتونه قبول او ټولي هيلې ترسه کړه .

وَآخِرُ دَعْوَانَا أَنِ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

په ارشاد، حج او اوقافو وزارت کي ۱۴۴۴ هـ ق کال د جمادی الاولی

د میاشتی تاکنی

د ارشاد، حج او اوقافو وزارت لخوا د هييواد په مرکز او ولاياتو کي په دوامداره توګه د رئیسانو ، آمرینو ، مدیرانو او د مساجدو د خطیبانو او امامانو تاکنی ترسره کېږي، چې تنها به روانه جمادی الاولی میاشت کي (۲۲) تنه مدیران او (۷۴) تنه امامان او خطیبان تاکل شوي دي.

د ارشاد، حج او اوقافو وزیر شیخ الحدیث دکتور مولوی نورمحمد ثاقب د مسئولینو او علماء د تاکنی پرمھال له دوى سره گوري، د دوى علمي او تخصصي اسناد له نظره تبروي، د دوى د ماضي او حال په اړه معلومات کوي او د دوى د علمي او کاري وړتیا د معلومولو پخاطر یولې پونتني ورڅخه کوي، د دوى د بريا او کاميابي وروسته ورته شرائط او تعهدات بيانو، د شرایطو او تعهداتو له منلو وروسته د دوى مقرري صورت نيسسي.

د روان ۱۴۴۴ هـ ق کال د جمادی الاولی په دویمه نیته

د هييواد په بیلابیلو ولاياتو کي خوارلس (۱۴) تنه علماء د امامانو او خطیبانو په توګه وتاکل شول، چې د دوى شهرتونه، د تاکل کيدو ځایونه او نور معلومات د بشري سرچينو په ریاست کي ثبت او موجود دي:

د جمادی الاولی په پنځمه نیته

د هييواد په بیلابیلو ولاياتو کي شپږ (۶) تنه مدیران وتاکل شول، چې په لاندې ډول دي:

- ۱- مولوی سیف الدین د اسدالله خوی د زابل ولايت په ارشاد، حج او اوقافو ریاست کي د محاسبې د مدیر په توګه.
- ۲- مولوی شیراحمد د عبدالهادی خوی د هلمند ولايت د واشیر ولسوالۍ د ارشاد، حج او اوقافو د مدیر په توګه.
- ۳- مولوی نوراحمد د عبدالواحد خوی د هرات ولايت د ادرسکن ولسوالۍ د ارشاد، حج او اوقافو د مدیر په توګه.
- ۴- مولوی محمد عیسی د محمد یوسف خوی د هرات ولايت د پشتکوه ولسوالۍ د ارشاد، حج او اوقافو د مدیر په توګه.
- ۵- مولوی محمد اعظم د محمد اکرم خوی د هرات ولايت د گذره ولسوالۍ د ارشاد، حج او اوقافو د مدیر په توګه.
- ۶- مولوی ګلاخان د هيکل خان خوی د کنټه ولايت د نورگل ولسوالۍ د ارشاد، حج او اوقافو د مدیر په توګه وتاکل شول.

د جمادی الاولی په شپږمه نیته

د هييواد په مختلفو ولاياتو کي اووه لس (۱۷) تنه علماء د امامانو او خطیبانو په توګه وتاکل شول، چې شهرتونه، د تاکل کيدو ځایونه او مسجدونه یې د وزارت د بشري سرچينو په ریاست کي ثبت او موجود دي.

د جمادی الاولی په لسمه نیته

د هييواد په ګنو ولاياتو کي پنځه ويشت (۲۵) تنه علماء د امامانو او خطیبانو په توګه وتاکل شول او خپلو مربوطه جامع جوماتونو ته وروپیژنډل شول، چې شهرتونه او د تاکل کيدو ځایونه یې د بشري سرچينو په ریاست کي ثبت او موجود دي.

پېل د جمادی الاولی په اووه لسمه نیته

د ارشاد، حج او اوقافو وزیر شیخ الحدیث دکتور مولوی نورمحمد ثاقب د هغو یوولس (۱۱) تنو علماء سره وکتل چې خه موده وراندي ورڅخه تحريري او تقريري امتحان اخیستل شوی وو، دوى د کابل بنیار په لویو جامع جوماتونو کي د خطیبانو او امامانو په توګه وتاکل شول، نصائح، لارښوونې او سپارښتنې ورته وشوي ، شهرتونه او د تاکل کيدو جوماتونه یې د بشري سرچينو په ریاست کي ثبت او موجود دي.

د جمادی الاولی په نولسمه نیته

د هييواد په بیلابیلو ولاياتو کي پنځه (۵) تنه مدیران وتاکل شول، چې په لاندې ډول دي:

- ۱- مولوی ګل احمد د ګل رحیم خوی د هلمند ولايت د باغران ولسوالۍ د ارشاد، حج او اوقافو د مدیر په توګه .

- ۲- مولوي ذبيح الله د عبدالغفور حوى د تخار ولايت د نمک آب ولسوالۍ د ارشاد، حج او اوقافو د مدیر په توګه.
- ۳- مولوي مهربان شاه د خان مسٹ حوى د ننگرهار ولايت د آچين ولسوالۍ د ارشاد، حج او اوقافو د مدیر په توګه .
- ۴- مولوي رحمان ګل د علي خان حوى د لوگر ولايت په ارشاد، حج او اوقافو ریاست کي د اوقافو د مدیر په توګه .
- ۵- مولوي بشيراحمد د ملا محمدنور حوى د بركي برک ولسوالۍ د ارشاد، حج او اوقافو د مدیر په توګه وتاکل شول.

د جمادی الاولی په شلمه نیته مطابق ۲۳ قوس

د ارشاد، حج او اوقافو وزارت د قراوو چارو د انسجام ریاست له لوري په مرکز او ولاياتو کي د حفظ او تجويد د یوولسمې دورې د مسابقاتو د پای غونډه وه، غونډه او جلسه د کابل بنار په اورانوس هوپل کي جوړه شوې وه، د نورو ویناوالو ترڅنګ د ارشاد، حج او اوقافو وزیر شیخ الحدیث دکتور مولوي نورمحمد ثاقب د غونډې ګډونوالو ته د موضوع موافق ډېره په زړه پوري عالمانه وینا واوروله، به پای کي مختارم ثاقب د ټول هيواډ په سطحه د قرآن کريم د حفظ او تجويد د مسابقاتو اول نمره، دویم نمره او دریم نمره ته په خپل لاس نکدي انعامات او تحسین نامي ورکړې چې نکدي انعامات اول نمره ته دیريش (۳۰۰۰۰) زره افغانی، دویم نمره ته پنځه ويشت (۲۵۰۰۰) زره افغانی او دریم نمره ته شل (۲۰۰۰۰) زره افغانی ورکول شوې او د مسابقاتو ممتحنیو ته او نورو نهه ويشت (۲۹) قاريانو او حافظانو ته د مختارم وزیر صاحب او د وزارت د معاونینو او نور په لاس تحسین نامي ورکول شوې.

د جمادی الاولی په خلورو یشتمه نیته

د هیواد په بیلابیلو ولاياتو کي اووه (۷) تنه علماء د امامانو او خطبیانو په توګه وتاکل شول او خپل مربوطه جامع جوماتونو ته ولپړل شول، چې شهرتونه او د تاکل کیدو ځایونه او جوماتونه یې د بشري سرچینو په ریاست کي خوندي دي.

د جمادی الاولی په شپږ یشتمه نیته

د هیواد په مرکز کابل او نورو ولاياتو کي یوولس (۱۱) تنه مدیران وتاکل شول، چې په لاندې توګه دي :

- ۱- مولوي شفيق الرحمن د مولوي عبدالرحمن شهید حوى د ارشاد، حج او اوقافو وزارت په ديني تعليماتو ریاست کي د تدریسي چارو د مدیر په توګه .
- ۲- مولوي ادم خان د حکم خان حوى د کابل ولايت په ارشاد، حج او اوقافو ریاست کي د ديني تعليماتو او تدریب ائمه د مدیر په توګه .

۳- مولوي عصمت الله د محمد نادر حوى د هلمند ولايت په ارشاد، حج او اوقافو ریاست کي د ارشاد د امر په توګه .

۴- مولوي محمدنبي د عطاء محمد حوى د هلمند ولايت په ارشاد، حج او اوقافو ریاست کي د حج د عمومي مدیر په توګه .

۵- مولوي عبدالحکیم د محمد حکیم حوى د هلمند ولايت په ارشاد، حج او اوقافو ریاست کي د ديني تعليماتو او تدریب ائمه د مدیر په توګه .

۶- مولوي عبدالقادر د سید محمد حوى د هلمند ولايت د موسى قلعه ولسوالۍ د ارشاد، حج او اوقافو د مدیر په توګه .

۷- مولوي مصعب د حاجي لعل حوى د هلمند ولايت د ګرمسيير ولسوالۍ د ارشاد، حج او اوقافو د مدیر په توګه .

۸- مولوي ګل احمد د محمد نعيم حوى د فراه ولايت د ګلستان ولسوالۍ د ارشاد، حج او اوقافو د مدیر په توګه .

۹- مولوي سید عبدالقادر د صدرجان حوى د ننگرهار ولايت په ارشاد، حج او اوقافو ریاست کي د ارشاد د امر په توګه .

۱۰- مولوي عبدالواحد د محمد حسین حوى د ننگرهار ولايت د دره نور ولسوالۍ د ارشاد، حج او اوقافو د مدیر په توګه .

۱۱- مولوي اشرف علي د محمد فقیر حوى د لغمان ولايت د علیشنج ولسوالۍ د ارشاد، حج او اوقافو د مدیر په توګه وتاکل شول.

بلغ ولايت ته د ارشاد، حج او اوقافو وزارت د مرستيال سفر

٧، جمادى الأولى ١٤٤٤ هـ ق (١٠، قوس ١٤٠١ هـ ش)

د ارشاد، حج او اوقافو وزارت د عرفان او مذهبی خایونو د چارو د تنظيم مرستيال شيخ مولوي عزيز الرحمن منصور، د وزارت د داخلی تفتیش رئيس مولوي حمدالله اخندزاده، د عمومي اوقافو آمر مولوي عبدالباقي عاصم او د خانقاوه عمومي مدير مولوي سيد احمد مدنی په بلخ ولايت کې د بدخشان، سرپل، جوزجان، تخار، کندز، سمنگان، بغلان او فارياب ولايتونو د ارشاد، حج او اوقافو رياستونو له رئيسانو سره غونډه وکړه.

غونډه د قرآن عظيم الشان د خو مبارڪو آيتونو په تلاوت سره پيل شوه، ورپسي شيخ عزيز الرحمن منصور د خپلو خبرو په ترڅ کې د شمال او شمال ختيخو ولايتونو ولايتني رئيسانو له ګډون خخه منه وکړه او رئيسانو ته يې خينې سپارښتنې هم وکړې چې په هغو کې له اوستي نظام خخه کلک ملاتې او حمایت، د اسلامي امارت د دوام لپاره وعظ او تبليغ، د ارشاد، حج او اوقافو وزارت لخوا لېرل شوې خطې په بنه ډول وړاندې کول، په ټولو خطبو کې د اسلامي امارت زعيم امير المؤمنين شيخ الحديث مولوي هبة الله اخندزاده حفظه الله نوم اخيستل او نوموري ته دعاء کول او د اسلامي امارت له ټولو مسؤولينو سره په مربوطه امورو کې د پوره همکاري غونښته يې وکړه.

ورپسي بناغلي منصور د ټولو رئيسانو ستونزې او مشکلات واوربدل او دوى ته يې د هر اړخيزې همکاري ډاډ ورکړ. په پاي کې رئيسانو ډاډ څرګند کړ چې د ارشاد، حج او اوقافو وزارت د محترم مقام اوامر او سپارښتنې په بشپړه توګه تطبیقوی او ورته احترام لري.

دغه راز نوموري هيئت د بلخ ولايت له ديني عالمانو، د جوماتونو له امامانو او خطيبانو سره غونډه ترسره کړه. د غونډې په پيل کې د ارشاد، حج او اوقافو وزارت مرستيال بناغلي منصور د بلخ ولايت د ګډو د ستائينې ترڅنګ له راغلو علماء کرامو او شيوخو خخه منه وکړه، چې د زياتو مصروفې تونو سربيره يې دلته د راتګ تکليف وکړ.

نوموري وویل علماء کرام چې د انبیاوو وارثان دي او د ټولنې د رهبری او زعامت مسؤوليت په غاړه لري، باید د خپل مسؤوليت په بنه توګه اداء کولو لپاره دېرہ پاملنې وکړي. همدي مسؤوليت ته په کتو علماء کرامو ته په کار ده چې د شهیدانو په وینو ګتلي اسلامي نظام خخه په کلکه ملاتې وکړي، د اصلاح او تقویت لپاره يې په مناسبې طریقې سره هنځې وکړي او خپل رغنده انتقادات او نیکې مشوري ذیصلاح مسؤولينو ته ورسوي.

همداراز بناغلي منصور او ورسره مل پلاوي د بلخ ولايت د ارشاد، حج او اوقافو له رياست خخه د لیدني پر مهال د دغه رياست له رئيس مولوي سيف الدين عزيزي، کارمندانو او کارکونکو سره د دوى د ستونزو او لاسته راپونو په تراو ناسته ترسره کړه. په دغه ناسته کې د اوقافي ځموکو د غصب د مخنيوي، دروان کال د فرضي حج او د علماء د ستونزو په تراو خبرې وشوي.

په یاده غونډه کې د وزارت مرستيال د دې رياست د مسئولينو او کارمندانو ستونزې او وړاندیزونه واوربدل او دوى ته يې د لازمو اقداماتو ډاډ ورکړ.

د یادونې وړ ده چې بناغلي منصور او ورسره مل پلاوي له اوقافي ملکيتونو، د روښې شريفې له کتابتون او له جامع جوماتونو خخه هم لېدنه وکړه.

جایگاه امر به معروف و نهی از منکر در جامعه

استاد محمد شریف رباطی

قسمت دوم و آخر:

امر به معروف و نهی از منکر باعث فلاح و
رسنگاری جامعه می‌گردد:
کار نیک و ممانعت از کار بد را نیز
لیوشکن الله آن بیعث علیکم عقاباً منه
ضروری بداند تا در نتیجه فلاح و
نم تدعونه فلا یستجيب لكم) «۹».

یعنی: قسم به ذاتی که نفس من در
رسنگاری دنیا و عقبی نصیب شان
قبضه (ید بلاکیف) اوست که حتماً شما
امر به معروف و نهی از منکر بکنید و
اگر چنین نکردید باز نزدیک است که
الله بر شما عذابی را نازل کند و دعاء
شما را قبول نکند.

در حدیث دیگر ارشاد می‌فرماید: (من
رأى منكم منكراً فليغيرة بيده فان لم
يستطيع فبلسانه وإن لم يستطع فبقلبه
برأى مردم يبرون أورده شده ايد زيرا
و ذلك أضعف الإيمان) «۱۰».

یعنی: هر گاه کسی از شما دید که
گناهی در حال انجام است بر او لازم
است که به دست خود آن را منع
نماید و اگر این را نتوانست به
زیان منع کند و اگر این را هم
نتوانست، حداقل آن فعل را در
قلب بد بداند و این ضعیف ترین
درجه ایمان است.

بنابر این از آیات و روایات ثابت
می‌گردد که امر به معروف و
نهی از منکر بر هر فرد امت

بالمعروف ولنھون عن المنکر أو
لیوشکن الله آن بیعث علیکم عقاباً منه
ثم تدعونه فلا یستجيب لكم) «۹».
یعنی: قسم به ذاتی که نفس من در
رسنگاری دنیا و عقبی نصیب شان
قبضه (ید بلاکیف) اوست که حتماً شما
امر به معروف و نهی از منکر بکنید و
اگر چنین نکردید باز نزدیک است که
الله بر شما عذابی را نازل کند و دعاء
شما را قبول نکند.

﴿كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجْتَ لِنَاسٍ تَأْمُرُونَ
بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ﴾
آل عمران: ۱۱۰
یعنی: شما بهترین امت می‌باشید که
برای مردم بیرون آورده شده اید زیرا
و ذلک أضعف الإيمان) «۱۰».

شما مردم را به کارهای نیک امر کرده و
از کارهای بد باز می‌دارید.
در اینجا مسلمانان تحت پوشش این
دستور قرآنی امر به معروف و نهی از
منکر قرار گرفته اند و همین امر سبب
فضیلت ایشان بر امتهای دیگر می‌باشد.
در رابطه به امر به معروف و نهی از منکر
از رسول اکرم ﷺ دستورات بی شماری
وجود دارد، چنانکه در روایت تمذی
وابن ماجه آمده است که رسول اکرم ﷺ
فرمود: (والذی نفسي بيده لتأمن

الله. اول اصلاح خویش به وسیله تقوا و
اعتصام به حبل الله.
دوم اصلاح دیگران به وسیله دعوت و
تبليغ (وَأَنْكُنْ مِنْكُمْ) راهنمایی به مورد
دوست. خلاصه این دو آیه این است که اعمال و
اخلاق خود را مطابق به قانون الهی
اصلاح نموده در فکر اصلاح دیگران
برآیند و همین مطلب در سوره العصر
چنین بیان شده است:

﴿إِنَّ الْإِنْسَنَ لَفِي خُسْرٍ إِلَّا الَّذِينَ
أَسْأَلُوا وَعَمِلُوا أَصْنَلَحَتْ وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ
وَتَوَاصَوْا بِالصَّيْرَ﴾
العصر: ۲ - ۳

ترجمه: «هر آئینه انسان در زیان و
نقسان است. مگر کسانی که ایمان
آورده اند و اعمال شایسته انجام دادند و
یکدیگر را به حق توصیه نموده و به
شکنیابی وصیت کرده اند».

هر مسلمان همان طوری که انجام کار
نیک و اجتناب از کار بد را وظیفه خویش

منکر؛ واجب و در امور مستحبه، مستحب می باشد، به عنوان مثال: نمازهای پنچگانه فرض است پس بر هر یک از حاضرین واجب است که شخص بی نماز را نصیحت کند و همچنان برای تارک نوافل نصیحت مستحب می باشد و لازم به تذکر است که در امور مستحب باید با خون سردی و ملاطفت ارشاد نمود ولی در واجبات علاوه به نرمی در صورت عدم تهدید می توان با جدیت رفتار کرد، در حالی که امروز مردم در برابر مستحبات و یا مباحثات با سختی برخورد می نمایند.

وظیفه امر به معروف و نهی از منکر زبانی بر مردم آنگاه واجب می گردد که در جلوی خویش انجام منکری را مشاهده نماید مثلاً: بینند که مسلمانی در حال شراب نوشیدن و یا دزدی است. یا با زنی رابطه نامشروع برقرار نموده است پس بر او واجب می شود که حسب استطاعت و توان خویش جلو آنرا بگیرد ولی اگر در جلوی او هیچ یکی از آنها انجام نمی گیرد پس این فریضه بر عهده او نیست؛ بلکه بر دولت اسلامی است که جرائم مجرمان استثنایی است همان گونه در شرح حال را تحقیق و تفتیش نموده به آنها سزا بدده در حدیث نبوی «من رأى منكرا» به این اصل اشاره شده است زیرا در آن آمده که هرکسی از شما منکری را بینند (یعنی به هنگام رؤیت منکر، وظیفه امر به معروف و نهی از منکر بر او واجب می گردد) «۱۲».

نحوه دیگر امر بالمعروف این است که

و ناکس شنیده اند، مطرح می نمایند و به امر و نهی می پردازند که به جنگ و جدال منجر می گردد و به جای اصلاح جامعه سبب مهلکه و جنگ و فتنه می شود و حتی شخصیت علمای واقعی زیر سوال می آید.

از شرایط مهم امر به معروف نیز یکی این است که برای شخص نباید خطر و ضرری به دنبال داشته باشد چنان که در حدیث تصريح شده است که اگر ممانعت از گناه را نتوانست به دست انجام دهد؛ پس با زبان منع کند و اگر با زبان هم

نتوانست پس آن را در دل ناگوار بداند البته عدم قدرت منع زبانی به این معنی نیست که زبان او به طور فزیکی نتواند حرکت کند؛ بلکه مقصود این است که با منع زبان ممکن است خطر جانی به دنبال داشته باشد یا به ضرر شدید دیگری منجر شود؛ پس در این صورت او ناتوان

در این عمل تلقی می گردد و بر ترک امر به معروف و نهی از منکر گناهکار گفته نمی شود. البته اگر کسی چون صحابه کرام بی پروا از مال و جان اقدام به امر به معروف و نهی از منکر نمود، آن امر استثنایی است همان گونه در شرح حال صحابه و تابعین و ائمه اسلام منقول است که ایشان با داشتن عزم آهنین و اراده مستحکم، چنان فداکاری از خود نشان دادند و به چنان فضیلتی مشرف شدند که خدا و رسول از آنان ابراز رضایت کرده و سرانجام به فلاح و سعادت نایل آمدند»^{۱۱}.

در امور واجبه امر به معروف و نهی از

لازم است البته در این مورد هم مانند سایر احکام شرع، این حکم نیز به استطاعت و قدرت هر شخص بستگی دارد یعنی: هر کسی به هر اندازه که قدرت و توان داشته باشد به همان اندازه وظیفه امر به معروف و نهی از منکر بر او لازم می گردد، چنان که در حدیث مشاهده فرمودید که نحوه اجرای آن مبنی بر استطاعت هر فرد ذکر شده است البته میزان و معیار استطاعت هرکار جداست و بر نحوه آگاهی شخص موقوف است.

بناءً امر به معروف بر این اصل استوار است که شخص معروف و منکر را مطابق به احکام شرعی تشخیص دهد و چنان نباشد که در اثر عدم آگاهی از معروف منع نموده و به منکر امر نماید زیرا در این صورت به جای اصلاح، فساد ترویج می یابد.

لذا کسانی که هنوز، خود از معروف و منکر آگاهی ندارند لازم است اول که خود احکام معروف و منکر را بدانند، آنگاه مطابق به آن وظیفه خدمت امر به معروف و نهی از منکر را انجام دهند؛ زیرا بدون اطلاع و آگاهی از آن اقدام به انجام این وظیفه جایز نیست چنان که در عصر حاضر بسا اشخاص جاهم و نا آگاه که از ریزه کاری های شریعت قرآن کریم و احادیث نبوی اطلاع کافی ندارد؛ به موعظه و سخترانی اقدام می نمایند و سخنان اشتباهی که از هر کس

زمام قدرت مُلک را بدست گیرند؛ اولین کاری که باید انجام دهنده عبارت از: امر به اقامه نماز، پرداخت زکات، بخصوص مردم را بسوی انجام کارهای نیکو و شایسته و خیر خواهی و خیر اندیشی دعوت نمایند و افرون بر آن مردم را از سایر کارهای ناشایسته و نامشروع و منکرات منع نمایند.

طوری که قرآن کریم می فرماید:

**فَلِلَّٰٰذِينَ إِنْ مَكَثُوكُمْ فِي الْأَرْضِ أَكَمَّوْا
الصَّلَوةَ وَأَتَوْا لِلرَّكْوَةِ وَأَمْرُوا بِالْمَعْرُوفِ
وَنَهَا عَنِ الْمُنْكَرِ وَلَلَّٰهُ عَقِبَةُ الْأُمُورِ**

الحج: ۴۱

يعنى: (آن مؤمنانی که خداوند برایشان وعده یاری و پیروزی داده است) کسانی هستند که هرگاه در زمین ایشان را قدرت بخشیم، نماز را بربا می دارند، و زکات را می پردازند و امر به معروف و نهی از منکر می نمایند، و سرانجام همه کارها به خدا بر می گردد. تفسیر قرطبی مراد از این آیه کریمه: **فَلِلَّٰٰذِينَ إِنْ مَكَثُوكُمْ فِي الْأَرْضِ** چهار یار با صفاتی پیامبرگرامی اسلام (خلفای راشدین) را گرفته که به جز ایشان هیچ کسی دیگر در روی زمین یافت نمی شود.

ابن عباس، مراد از این

مهاجرین و انصار وتابعین

رضوان الله تعالى عليه اجمعین

را گفته است.

اما عکرمه، حسن و ابوالعلیه

می گویند که مراد از اینها اهل

نمازهای پنجگانه و امت مسلمه

کتب و نوشتن بحث‌ها و مقالات در شرح مفاهیم و ارزش‌های اسلامی و بیان احکام اسلامی از وسائل خیلی مفید در راه دعوت می باشد. مخصوصاً اگر زمینه ترجمه آن به زبان‌های دیگر و برای کسانی برابر شود که می‌خواهیم اسلام را برایشان معرفی نماییم. و این وسیله است که می‌توان اسلام را به هزاران انسانی برسانیم که زبان عربی را نمیدانند و به همین علت از ارزشها و معانی اسلامی بی خبر مانده اند.

در نوشتن کتب و رسائل باید توجه شود، فهم و مستوای علمی عامه مردم در نظر گرفته شود تا تعداد مستفید شوندگان زیاد گردد. به همین منظور داعی باید خیلی ساده، واضح و بدون تکلف بنویسد تا کم سواد ترین افراد جامعه نیز از مزایای آن بهره‌مند گردند و باید شرح مفاهیمی را در اولویت کاری خود قرار بدهد که دانستن آن برای فردی که می‌خواهد به اسلام داخل گردیده و به احکام آن عمل نماید، ضروری و مهم پنداشته شود. و بکوشد که در نوشهای هایش مسائل اختلافی و نکات خیلی دقیق علمی و فقهی را نیاورد و در عین حال مختصر و کوتاه بنویسد و مفاهیم را به صورت درست اداء کند»^{۱۳}.

مسئولیت زمامداران:

الله تبارک و تعالی برای زمامداران چهار مسؤولیت عمده و اساسی را گذاشته است، بلی وقتی یک گروه و جماعت اسلامی در نبرد دشمن غالب شوند و

از شرایط مهم امر به معروف نیز یکی این است که برای شخصی دعوتگر باید خطر و ضرری به دنبال داشته باشد چنان که در حدیث تصریح شده است که اگر ممانعت از گناه را نتوانست به دست انجام دهد پس با زبان منع کند و اگر با زبان هم نتوانست پس آن را در دل ناگوار بداند البته عدم قدرت منع زبانی به این معنی نیست که زبان او به طور فزیکی نتواند حرکت کند بلکه مقصود این است که با منع زبان ممکن است خطر جانی به دنبال داشته باشد.

جماعتی از مسلمانان فقط برای دعوت و تبلیغ تشکیل گردد و وظیفه آنها فقط همین باشد که مردم را با قول و عمل خویش به سوی قرآن و سنت دعوت نموده و هرگاه مشاهده نمایند که مردم در امور نیک سنت و در کارهای بد مبتلاه می باشند در مبذول ساختن توجه آنان به سوی نیکی و جلوگیری از بدی بقدر توان خویش کوتاهی نکنند، که لله الحمد بعد از به میان آمدن و استقرار دوباره امارت اسلامی افغانستان این امر درحال تحقق یافتن است.

کتابت و نوشتن یکی از طرق دعوت بسوی الله متعال، الله منان و... به حساب می آید، تألیف و ترجمه کتب و تحریر مقالات اقدام نیک می باشد، زیرا تمام این شیوه ها از بهترین وسائل دعوت شمرده می شود، تألیف

- می باشد که الله تبارک و تعالی پیروزی را نصیب شان فرمود و نماز را بر پا کردند»^{۱۴}.
حضرت محمود حسن دیوبندي[ؒ] پیرامون این موضوع چنین می نگارد: "این بیان متوجه آن عدد مسلمانانی است که به آنان ظلم شده و از خانه هایشان کشیده شدند؛ آنها قومی است که اگر (خداوند متعال) ایشان را در زمین سلطنت دهد از خدا نیز غافل نمی شوند؛ بلکه هم خودشان در نیکی ها و عبادات بدنبی و مالی مصروف اند، و کوشش می نمایند که دیگران را نیز به این راه بیارند؛ چنانکه حق تعالی به ایشان حکومت زمین عطا فرموده، و پیشگویی خدای متعال کلمه به کلمه در این باره راست و آشکارا آمد؛
از این آیه، حقانیت، مقبولیت، ومنقبت تمام صحابه رضوان الله تعالى علمیم اجمعین خصوصاً مهاجرین، و به طور اخسن از حضرات خلفای راشدین رضوان الله عليهم ثابت گردید»^{۱۵}.
- صاحب تفسیر الخازن در ذیل آیه:
﴿الَّذِينَ إِنْ مَكَثُوهُمْ فِي الْأَرْضِ﴾ چنین می نگارد: "یعنی (ذات اقدس نه) آنان را نصرت داده و بر دشمنان شان غالب ساخت تا اینکه ممکن بر شهرها شدند و نماز را برپا داشتند و زکات را پرداختند و (مردم) را بسوی نیکی و کارهای شایسته دعوت و با پیشانی گشاده و لب پر تبسم انجام دهند.
- بدیهیا منع نمودند.
منابع:
- ۹- سنن ترمذی و ابن ماجه.
 - ۱۰- سنن ابن ماجه.
 - ۱۱- تفسیر معارف القرآن ج ۳ ص ۱۶۳.
 - ۱۲- همان.
 - ۱۳- اصول دعوت تأییف عبدالکریم زیدان، مترجم: مؤمن حکیمی، چاپ سوم.
 - ۱۴- الجامع لأحكام القرآن (تفسیر القرطبي) لأبي عبدالله محمد بن أحمد الأنصاري القرطبي، تحقيق: عبدالرازق الهمدی الناشر: دارالكتاب العربي بيروت. لبنان. ج ۱۲ ص ۷۰.
 - ۱۵- تفسیر کابلی از دیدگاه اهل سنت ترجمه و تفسیر: مولانا محمود حسن دیوبندي [ؒ] بافواید" موضع الفرقان" مولانا شبیر احمد دیوبندي [ؒ]، ترجمه تحت نظر هئیتی از علمای افغانستان، چاپ یازدهم ۱۳۸۵ ناشر: نشر احسان.
 - ۱۶- تفسیر الخازن تأییف: الإمام العلامة قدوة الأمة و علم الأئمة ناصر الشريعة و محیی السنّة علاء الدين على بن محمد بن ابراهیم البغدادی الصوفی المعروف بالخازن تغمدہ اللہ برحمتہ آمین. و قد حلی هامش هذا الكتاب بالتفسير المسمی به مدارک التنزيل و حقائق التأویل الامام الجليل العلامۃ ابو البرکات عبدالله بن احمد بن محمود النسفي الحنفی علیہ سحاب الرحمة والرضوان پشاور؛ مکتبۃ فاروقیہ محلہ جنگی.

د اسلامي نظام لوړیتوبونه

لوړیتوبونه

محمد نور صدیقی

په دې معنا نه ۵۵، چې عملی احکام له پامه وغورخوں شي، بلکې ربنتیني ايمان او حقه عقیده، هرومرو عمل رامنځته کوي، خومره چې ايمان د انسان په زړه کې راسخ او خواکمن وي، هغومره د عمل زېږنده وي، مأمورات به پلي کېږي او له ممنوعاتو خخه به ډډه کېږي.

۲- فرایضو او واجباتو ته، پو سنتو او نوافلو لوړیتوب ورکول: شرعی عملی احکام، لکه خونګه چې دې لړۍ مخکینې برخه کې يې يادونه شوې، د مرتبې له لحظه خپلو کې سره متفاوت دي: فرایض، واجبات، سنت او نوافل. د اسلامي نظام ترچتر لاندي، لوړیتوب فرایضو ته دې، په خانګري دول هغه چې (رکني فرایض) يا د اسلام اركان ورته پېښه (له)، ويل کېږي، چې دلته ورڅه د لمانځه او زکات يادونه کولای شو، لمونځ د بدني عباداتو اصل او زکات دمالي عباداتو اصل دی او په قرآن کريم کې په (۲۸) اته ويستو ځایونو کې يې يو ځای يادونه شوې، چې دا په

په دې خپله د مصالحو او همدارنګه د مضراتو ترمنځ د تعارض او تکر صورت رامنځته شوي وي.

د اسلامي نظام لوړیتوبونه

۱- عقیدې ته لوړیتوب: د اسلامي نظام په چوکات کې، اسلامي عقیده هغه موضوع ده، چې باید لوړیتوب ورکړل شي. دغه عقیده له مؤمن به شیانو خخه عبارت ده، یعنې: د الله تعالی په وجود او توحید، په ملائکه وو، په اسماني كتابونو، رسولانو، تقدیر او آخرت ايمان لول.

د اسلامي نظام تر سیوري لاندي عقیدې ته لوړیتوب ورکول په دې معنی ده، چې د هغې ساتنه وشي، له ورپورې تړل شوېو خرافاتو، ناسمو انګيرنو او تصوراتو خخه پاكه شي، د شبها تو مخنيوي وشي او که وي هغه ازاله شي، شرك او د هغه بد عاقب خلکو ته وښودل شي، ايمان د خلکو په زړونو کې خپلې ریښې پیدا کړي او وړانګې يې د هغوي په وجود کې سرايت وکړي؛ ترڅو دا د هغوي د عملی ژوند لپاره يو خواکمن او مستحکم اساس وګرځي.

هر ملت او ټولنه، خپل دين، معتقدات، ټلتور، ارزښتونه او اهداف لري، چې د هغو په رنا کې د خپل ژوند چارې پر مخ بيابي.

د اسلام سېپېخلی دين یو بشپړ الهي دين دې، چې د ژوند ټولي برخې رانغارې او هرې برخې ته خپلې خانګري لارښونې او خانګري تګلاره لري، چې ورڅخه سیاست او حکومتولی هم ده.

د اسلامي نظام ډګر، سربېره پر دې، چې ډېر اساسی او مهم دې، خطرناک (او خدای مکړه) بدې پایلې هم لرلاي شي، که چېږې په دقت او خېرکوالې سره ګامونه په کې وانخيستل شي او شرعی مقاصد په پام کې ونه نیول شي. دا چې، د اسلامي نظام د حاکمیت دوام او پایښت لپاره، باید کوم لوړیتوبونه او اولویتونه په نظر کې ونيول شي، تر پورتنې عنوان لاندي د دې لیکنې په دوو برخو کې ورباندي بحث شوي دي.

مخکې له دې، چې د موضوع په خپلې پیل وکړم، د دې خبرې يادونه اړينه بولم، چې لوړیتوبونو ته هغه وخت اړتیا پیدا کېږي، چې د مصالحو او مضراتو او

په بل حدیث کې رسول الله ﷺ
فرمایی:

{إِنَّ يَأْخُذُ أَحَدُكُمْ حَبْلَهُ ثُمَّ يَعْدُو
أَخْسِبُهُ قَالَ: إِلَى الْجَبَلِ} فَيَحْتَطِبَ
فَيَبْيَعَ فَيَأْكُلُ وَيَنْصَدِّقُ، خَيْرُ لَهُ مِنْ أَنْ
يَسْأَلَ النَّاسَ}. (صحیح البخاری برقم: ۱۴۸۰).

له دې نه دا خرگندېږي، چې د بې
کاري او استهلاک په پرتله، رسول
الله ﷺ ته کار او انتاج لوړیتوب لاره.

ب: د کار کولو فرضیت: کار او کسب
کول په هغه اندازه چې د کفايت وړ
عايد پري لاسته راشی يا په بل عبارت
دومره اندازه ګته لاسته راوړل چې د
ژوند اساسی ضرورتونه ورسره پوره
شي، فرض دي:

«الْكَسْبُ بِقَدْرٍ مَا لَا بُدًّ مِنْهُ فَرِيشَةٌ».
(المبسوط، للسرخسي ۲۵۰ / ۳۰).

البته د دولت په کچه د کار او عайд د
فرضیت اندازه باید د افرادو د اړتیاوو له
مخې ونه تاکل شي، بلکې دې مسئليې
ته د هېوادونو د اړتیاوو له زاوې خڅه
کتل پکار دي؛ خکه که د یوه دولت تول
وګړي تر هغې اندازې شتمنۍ ولري
چې یوازې د ژوند اساسی اړتیاوې یې
ورپوره کوي او له تولید او انتاج خڅه
لاس واخلي، دا د دې لامل کېږي چې د
 ملي عوایدو بهیر تکنې شي، چې د
وخت په تیرېدا سره دا بهیر فلچ او
دولت به له بهرنیانو خڅه پور اخیستلو
ته اړ شي او دې پولې ته رسېدل،
دولت پرديسو ته د تبعیت او تړاو له
ناورې او ترڅې تجربې سره مخ کوي،
چې په دې سره پرديسو ته په کورني
سیاست کې د لاسوونې فرصت په
لاس ورځي او د یوه هېواد په داخلې

تحقیق لپاره، لکه: د نظام استحکام، د
امنیت ټینګښت، عدالت پلي کول، کار
اهل کار ته سپارل، اقتصادي وضعیت بنه
کول او وده ورکول، خپلواک کورنۍ او
بهرنۍ سیاست رامنځته کول، د دینې
ازښتونو او ملي ګټو ساتنه، د نظام په
وړاندې مخالفتونو او ننګونو ته پام اړول
او مخه یې نیول، د دغو اساسی
مصلحتونو لپاره هراپخیز جدي او خيرک
ګامونه پورته شي.

د ځدیبې په ډول خڅه، د ستر او
اوردمهال مصلحت د تحقق په خاطر، چې
هغه اسلام ته د بلني لپاره خوندي
چاپریال برابرول، د دې تروون په متن
کې د (بسم الله) او (محمد رسول الله) له
لیکلو خڅه، د رسول الله ﷺ تنازل پر دې
دلات کوي چې اعتبار د اسلامي نظام
محتووا او موخو ته دي، نه شکلیاتو او
مسئیاتو ته. (سیرة ابن هشام ۳۱۷ / ۲).

۴- انتاج ته، پر استهلاک لومړیتوب
ورکول: انتاج او تولید د یوه هېواد د ترقى
او پرمختګ اساسی عنصر بلل کېږي. د
اسلامي نظام په چوکات کې، د حکومت
مسئوليټ دی خو یوازې د استهلاک یا په
بل عبارت له حکومت خڅه یوازې د مال او
خیرات اخیستلو او خوپلو په خاى، رعيت
کار او کسب ته وهڅوی، د تولید او انتاج
زمینه او وسایل ورته برابر کړي.

دلیل یې په لاندې ډول دي:
الف: یوه ورڅه رسول الله ﷺ ته یو
سوالګر راغې او بسپنه یې ورنه وغونښته،
په خواب کې رسول الله ﷺ ورته د کار
کولو (له غره خڅه د لرګیو ټولولو او بازار
کې یې د خرڅولو) مشوره ورکړه.
(سنن أبي داود برقم: ۱۶۴۳).

اسلام کې د هغو په ارزښت او اهمیت
دلالت کوي.

د دغو او نورو عملی احکامو په
وراندې، د اسلامي حکومت دنده دا ده،
چې له یوې خوا د هغو ساتنه وکړي او
له بلې خوا د هغو د طبیق په برخه
کې «خیرک» ګامونه پورته کړي.
(الأحكام السلطانية، للماوردي ص ۱۴).

۳- د نظام محتوا ته، د نظام پر
شکلیاتو لومړیتوب ورکول: کله هم چې د
نظام په توګه، د اسلام حاکمیت ته
زمینه برابره شي، نو د شکلیاتو په پرتله
باید د نظام محتوا ته لومړیتوب ورکړل
شي. دا حالت هغه وخت وي، چې د
اسلامي نظام د تحکیم په وړاندې د
دبینم قوتونه په حرکت راشي او هڅه
کوي خو د اسلامي نظام د تحقق په
لاره کې د خنډونو په ایجادولو سره د
هغه مخه وښې.

همداسې وخت کې، که چیرې د نظام
د شکلیاتو مصلحت، د بیلګې په ډول:
د نظام نوم او عنوان مصلحت او د
نظام د محتوا مصلحت ترمنځ د تکر
صورت رامنځته شي، ترکیز باید د نظام
پر محتوا، ارزښتونو او اهدافو وي، نه
د نظام پر نوم او عنوان. دا ځکه چې
نظام ته نوم او عنوان تاکل یو

پېښې شکلی مصلحت دی او د نظام د
محتووا او اهدافو د تحقق لپاره
کار کول اساسی او اهم
مصلحت دی. په همدي
اساس، د عنوان او نوم مسئله
باید د یو خه وخت لپاره
پېښو دل شي او د اسلامي
نظام د محتوا او اهدافو د

کې کېدای شي. اسلامي حکومت دنده لري، د ولس فکري سالمي روزني ته په لومړيتوب ورکولو سره، دغه ډول ستونزې او مشکلات له منځه یوسې او یوه هوسا، با امنه، په غوره اسلامي اخلاقو سنبله ټولنه رامنځته کړي. دليل بې په لاندې ډول دي:

الف: د رسول الله ﷺ عمل: دا خرگنده
د، چې رسول الله ﷺ خپل دعوت د الله ده، چې رسول الله ﷺ خپل دعوت د الله تعالی وحدانيت ته د خلکو په بللو، هغوي کې د الله تعالی د عذاب او د آختر د ورځې د ویرې احساس په رامنځته کولو، د غوره اخلاقو د خپلولو او له بدواخلاقو، ظلم او فساد څخه د ډډې کولو په تینګار پیل کړي و. تاریخ شاهد دی چې د سالمي تربیې له لارې رسول الله ﷺ بالآخره داسې ټولنه رامنځته کړه، چې مهرباني، نېکۍ او ترجم پکې خپل سیوری غورولای او او د بدواخلاقو او ناوړو کېنو تغیر ورځخه قول شوی و. هغه داسې ټولنه وه، چې که له چا نه به کوم جرم ترسره شو، پرته له قانوني او قضائي تعقیب څخه، خپله به رسول الله ﷺ ته حاضر شو او د جرم د اقرار سربېرہ به یې غونښته ورنه وکړه چې حد پرې جاري کړي، لکه ماعز بن مالک اسلامي ﷺ.

(أسد الغابة / ٤).

الله تعالی د رسول الله ﷺ په اړه

فرمایي: **هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي**

الْأَمْرِينَ رَسُولًا مِّنْهُمْ يَسْلُوا عَنْهُمْ
عَائِنِهِ، وَرَزَّكُهُمْ وَعَلَمَهُمْ الْكِتَابَ
وَالْحِكْمَةَ وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلِ لَفِي ضَلَالٍ

مُّؤْمِنِينَ **الجمعية: ٢**

زباده: (الله) هماغه دی، چې

کول، ډېر بد عواقب او مفاسد لري، لکه:

✿ پر لتي د رعيت روږدېدل او د هېواد د اقتصاد په رُشد کې د هغوي لخوا برخه نه اخيستل، چې دا د دولت په عوایدو کې د کمى لامل کېږي او د عوایدو کمبنت، ولس ته د خدماتو د وړاندې کولو په برخه کې منفي اغیزې لرلای شي.

✿ همداراز که چيرې حکومت د خپل اقتصاد د ودې لپاره، له بېلابېلو مواردو ګټه پورته نه کړي او په مختلفو ساحو کې په کافي اندازه تولیدات ونه لري، دا د دې باعث کېږي چې دولت کمزوری او د بهرنیانو د نامشروعو ګټيو او شومو اهدافو بنکار شي، چې پرته له شکه دا د شريعت د پنځگونو مقاصدو لپاره چې د دنیوي او اخريوي مصلحتونو تضمینونکي دي، په ضرر تمامیوي؛ ځکه د دولت د څواک پر مت د همدغو مقاصدو ساتنه کېدای شي.

✿ د نېړۍ په کچه په برخليک ټاکونکو پرېکړو کې له برخې اخيستلو محرومeh کېدل؛ ځکه نړبوالو ناستو کې هغه خوک برايسې او پرېکړو کې مهم نوش لوبي، چې د اقتصاد له پلوه څواکمن وي او همدغه قوتونه دي چې نړبوال سیاستونه یې پر عدل او انصاف نه بلکې پر ظلم او فساد ولار دی.

٥- ستونزو هوارولو برخه کې،

سالمي روزني ته لومړيتوب ورکول سالمه روزنه: دې کې شک نشته، چې هر نظام کې یو له ستونزې هرومورو شتون لري او دا ستونزې سیاسي، اداري، اقتصادي، ټولنیزو او نورو برخو

د اسلامي نظام ډګر سرېرېه پر دې چې ډېر اساسی او مهم دی، خطرناک (او خدای مکړه) بدې پایلې هم لرلای شي، که چيرې په دقت او خیرکوالي سره ګامونه په کې وانخيستل شي، شرعی مقاصد په پام کې ونه نیول شي او لومړيتوبونه او اولویتونه په نظر کې ونیول شي.

کله هم چې د نظام په توګه، د اسلام حاکمیت ته زمینه برابره شي، نو د شکلیاتو په پرتله باید د نظام محتوا او موخو ته لومړيتوب ورکړل شي.

چارو کې خارجي مداخلت، د استعمار یوه بنې ۵۵.

په همدي اساس، هغه دنیوي علوم ترلاسه کول، چې یو هېواد د ځان بسني په لوري ببابي او بهرنیانو ته د بسپني او محتاجي د اړتیا مخه نیسي، کفایي فرض دي، لکه: اقتصاد، سیاست، طبات، زراعت، صنعت، تجارت، معاصره تکنالوژۍ او داسې نور: ((أَمَا فَرْضُ الْكَفَايَةِ مِنَ الْعِلْمِ، فَهُوَ كُلُّ عِلْمٍ لَا يُسْتَغْنَى عَنْهُ فِي قَوَامِ أُمُورِ الدُّنْيَا، كَالْطَّبَبُ وَالْحَسَابُ... وَالْعِلْمُ بِأَصْوَلِ الصَّنَاعَاتِ وَالْفِلَاحَةِ كَالْحِيَاكَةِ وَالسِّيَاسَةِ)). (مقدمة رد المحتار ۱/۱۰۱).

ج: د استهلاک او زیار فه ایستلو مفاسد: د (فقه المآلات) په اساس، له کار او زیار ایستلو پرته، یوازې د حکومت پر اړو بارېدل او د هغه پر عطا او خیرات بسنه

مستننا دي، چې د جرمونو ترسره کول يې عادت گرځدلاي او په بنکاره ډول يې مرتکب کيږي، په قولنه کې فساد او برښدوب خپروي، د قولني امنیت ته ګواښ پېښوي او د اسلامي عقیدې په وړاندې شکوک او شباهات رامنځته کوي. د داسې ډول خلکو په وړاندې، باید جدي چلن وشي، له ترحم نه کار وانخيستل شي او هغوي په شرعی سزاګانو هرو مرو مجازات شي.

(مرقة المفاتيح / ۱۱؛ ۲۴۴؛ الفقه الإسلامي وأدلته .۲۶۴ / ۷).

اخليكونه:

- ۱- القرآن الكريم.
- ۲- تفسير التسفي.
- ۳- الإنقان في علوم القرآن.
- ۴- صحيح البخاري.
- ۵- سنن أبي داود.
- ۶- مرقة المفاتيح.
- ۷- مقدمة المبسوط، د امام سرخسي ليکنه.
- ۸- رد المحتار.
- ۹- الأحكام السلطانية، د امام ماوردي ليکنه.
- ۱۰- فقه الأولويات في السياسة الشرعية، د خصیر باعلي ليکنه.
- ۱۱- في فقه الأولويات، د يوسف قرضاوي ليکنه.
- ۱۲- الفقه الإسلامي وأدلته.
- ۱۳- سيرة ابن هشام.
- ۱۴- أسد الغابة، د ابن اثير ليکنه.

يُغَيْرُوا مَا يَنْفِسُمْ الرعد: ۱۱
زباءه: بي شکه، الله نه بدلوي حالت د هیڅ قوم (چې نعمت دي) تر هغه چې د دوى بدل کړي هغه (بنه اوصاف) چې د دوى په ځانونو کې دي (په بدوم اوصافو سره).

دا مبارک آيت پر دې دلالت کوي، چې الله تعالى په نعمت او عافیت کې د خلکو ژوند تر هغه نه بدلوي، خو چې خپله هغوي دا ډول ژوند په بدوم او ناروا کېنو سره بدل کړاي نه وي.

(تفسیر التسفي / ۱۴۵ / ۲).

ج: د پایلو ترمنځ موازنه (فقه المآلات):

که چېړي مونږ د سالمې روزنې او نورو لارو د پایلو ترمنځ موازنه او پرتلنه وکړو، راته په ډاګه به شي، چې د نورو لارو په پرتله سالمه روزنې د مصلحتونو په تحقق او د مفاسدو په مخنيوي کې زیات رول لوړولای؛ ځکه د ظلم او فساد د ختمولو او د عدل او انصاف د رامنځته کولو لپاره، چې له نورو لارو هڅې شوې دي، مطلوبه نتیجه يې نه ده ورکړې (لكه په ډېږيو اسلامي هېوادونو کې) او د دې ستر او اساسی علت دا دې چې دا هڅې بې د سالمې تربې او په قولنه کې د اسلامي ارزښتونو او غوره خوینو له خپراوی خخه پرته ترسره شوې دي.

د: د نورو لارو په واسطه، مشکلات په ظاهري او موقتی ډول هوارېږي او د سالمې روزنې له لاري دغه ستونزې او مشکلات له رېښو خخه ایستل کېږي او په اساسی توګه له منځه ځي.

د قولني له فاسدو او شريرو وګرو سره،
باید خه ډول چلن وشي؟
له پورتنې بيان خخه د قولني هغه خلک

په اميانيو کې يې خپله له دوى نه يو داسي رسول (محمد ﷺ) ولېره، چې د هغه آيتونه ورباندي لولي، پاکوي يې (له شرك، بدوم اخلاقو خخه) او كتاب (قرآن) او حکمت ورزده کوي، که خه هم هغوي له دې نه مخکې بنکاره بي لاريتوب کې وو.

همدي ته په اشارې سره عائشه ﷺ وايې:
((أَوَّلَ مَا نَزَّلَ مِنْهُ سُورَةً مِنَ الْمُفَصَّلِ، فِيهَا ذَكْرُ الْجَنَّةِ وَالثَّارِ، حَتَّىٰ إِذَا ثَابَ النَّاسُ إِلَى الْإِسْلَامِ، نَزَّلَ الْحَلَالُ وَالْحَرَامُ)). (صحیح البخاری).

زباءه: د قرآن کريم له لومړنيو (سورتونو) خخه هغه سورت نازل شوی، چې د مفصلاتو له ډلي خخه دي، چې په کې د جنت او دوزخ یادونه شوې ده، کله چې د خلکو رجوع اسلام ته (په ډاډ او اطمینان سره) وشوه، د حلال او حرام (احکام) نازل شول.
(مفصلات) هغه سورتونه دي، چې ترمنځ يې، د نورو سورتونو په پرتله، په (بسم الله) سره زیات فصل يا پېړکون شوې وي.

(الإنقان في علوم القرآن / ۱ / ۲۲۱).

ب: تکويني سنت: الله تعالى په دې کون کې، خپل نه بدلېدونکي قوانين خای په خای کېږي دي، چې په شرعی نصوصو کې ورڅخه په (سنن الله) تعبير شوې دي. یو له دغو قوانينو دا هم دي، چې افرادو او ټولنو کې بدلون د هغوي په اعمالو پوري تپلای دي، الله تعالى فرمایي:

((إِنَّ اللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا يَقُولُ حَتَّىٰ

د شایعاتو او تبلیغاتو په وړاندې د قرآن کریم تګلاره

محمد ابراهیم منیب

تعالی فرمایی:

﴿مَا فَرَّطْنَا فِي الْكِتَابِ مِنْ شَيْءٍ﴾^{۳۸}
ژバړه: نه دی پرینې مور په کتاب
(قرآن) کې هېڅ شی (بلکې ټول مو
لیکلی دي).

همدارنګه الله تعالی فرمایی: ﴿وَزَرَّنَا
عَلَيْكَ الْكِتَابَ تَبَيَّنَتْ لِكُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى
وَرَحْمَةً وَبُشْرَى لِلْمُسْلِمِينَ﴾^{۸۹}
التحل:
ژバړه: مور دغه کتاب پر تا نازل کړي
دی، چې د هر شي خړګندونکي دی او
د هغو خلکو لپاره هدایت، رحمت او
زېږي دی چې د امر منني غواړه یې
ایښې ۵۵.

دا چې د شایعاتو او منفي تبلیغاتو د
خپربندو قضیه ډېري سیاسی،
اقتصاددي، ټولنیزې، او امنیتي اغږې
لري، غواړم هغو قرآنی آیتونو ته

رجوع وکړم، چې له دا ډول
شایعاتو سره یې مور ته په ډېره
دقیقه توګه بشپړه تګلاره

ترسیم کړي ده، خو وګړي او
ټولنې د شایعاتو له خطرنو
څخه ڙغورل شوي وي. کولاۍ
شو ووايو، چې له شایعاتو او
تبلیغاتو سره د چلنډ په هکله

یې د ټولنو د ڙغورل کېدو په هکله په

دی مقاله کې (د الله تعالی په توفيق)
قرآنی تګلاره ذکر کړم، خو وکولاۍ شو
له داسي پدیدو سره سم تعامل وکړو.
د شایعاتو (آوازو او تبلیغاتو) پېژندنه:

د عربی ژبې قاموسونه بنېي، چې
(شائعه) او (اشاعه) یوه معنا لري او
هغه د داسي خبر د خپرولو په معنا دي،
چې د حقیقت او واقعیت لرلو پلتنه یې
نه وي شوې»^{۱۱}.

شائعه هغه خبر او روایت ته ویل
کېږي؛ چې خلک یې پرته له دې چې د
مصدر سموالي او حقیقت ته پاملونه
وکړي، یو بل ته نقلوي. او یا داسي خبر
او قضې ته ویل کېږي، چې اصلًا
واقعیت ونه لري. او یا داسي خبر ته
ویل کېږي، چې خه ناخه حقیقت
ولري، خو خلک یې په انتقالولو کې
زياتي او یا کمی وکړي»^{۲۲}.

د شایعاتو په وړاندې قرآنی تګلاره

قرآن کریم د الله تعالی هغه معجز
کتاب دی، چې د بشريت د نېکمرغې
او هوساینې ټولې لارې چارې یې بیان
کړي دي او هېڅ شی یې پت او پېچلې
نه دې پري اینېي، لکه خنګه چې الله

له هغو ناورو ټولنیزو رنځونو څخه چې
کولاۍ شي د ټولنې یووالي، ثبات او
امنیت ته زیان ورسوی؛ شایعات او له
واقعیت څخه د لري آوازو او تبلیغاتو
خپرول دي. شایعات دې ته وايی؛ چې
دروغجنې او پاروونکې خبرې، ګنګوسې
او آوازې په ټولنه کې د ناورو موخو او یا
شخصي مصلحتونو په پار په لویه کچه
خپرې او لاس په لاس شي. شایعاتو له
پخوا پېړيو په ټولنو کې شتون درلود،
خو داچې په اوستني وخت کې له یوې
خوا کله ناکله ډول ډول منفي تبلیغات
کېږي او له بلې خوا د اړیکو او اطلاعاتو
مډرن وسائل رامنځ ته شوې، ټولنیزې
رسنی ایجاد شوې او د ټولنې مطلق
اکثریت وګړي ورته لاسرسی لري، په
همدې خاطر د شایعاتو او تبلیغاتو خطر
هم د پخوا په پرتله ډېر زیات دی، خکه
ټولنیزو رسنیو هر چاته دا آزادې ورکړې،
چې خه غواړي هغه ولیکي، ووايې او په
غږيز او یا هم انځوریز ډول یې خپاره
کړي. خو داچې په ټولنه کې د شایعاتو
او له واقعیت څخه د لري آوازو او
تبلیغاتو خپرول خورا ناوروه اغږې لري،
غواړم له هغو سره د چلنډ او له شر څخه

۳. د دی بیانول چې د خبر او آوازې حقیقت موندل د ایمانداره ټولنې د وګرو له خانګړتیاوه خخه دی، او هغه خوک چې له پلتینې پرته هر دول په لاس ورغلی معلومات او غیر واقعی خبرونه، تبلیغات او آوازې نشروی؛ هغه باید د خپل ایمان په هکله له سره کتنه وکړي، هکه ټول هغه خه چې سړۍ یې اوږي، هغه بل چاته د ویلو نه وي او نه هر هغه خه چې د ټولنیزو رسنیو، لکه: واټسآپ، فېسبوک، ټوبټر، انستیگرام او داسې نورو اپلېکشنونو له لارې ورته رسیبې، نورو خلکو او یا نورو صفحو او ګروپونو ته د لیپلوا وړوي، هکه که چېږي خوک له خېښې او تبلیغات باید د حقیقت دا کار کوي، یقینا هغه د پورتني آیت د منطق (عبارت) مطابق ګنهګار دی.

رسول اکرم ﷺ هم فرمایلی دی:
((كَفَىٰ بِالْمُرءِ كَذِبًا أَنْ يُحَدِّثَ بِكُلِّ مَا سَمِعَ)).

ڦېډاوه: یوه سړې لره دومره دروغ ویل کافي دي، چې هره اورېدلې خبره بل چاته ووايې. یعنې هغه سړې دروغجن دی چې کومه خبره ورته ورسیبې او هغه یې له پلتینې او تحقیق پرته بل چاته وکړي.

۴. قرآن کریم د معلوماتو د انتقالولو او هغو ته د لاسرسی پروسه تنظیم کړي. اصل په اسلام کې دا دی، چې خلک د معلوماتو د انتقال حق او آزادی لري، خوپه دې شرط چې هغه معلومات رښتیا وي، واقعیت او حقیقت ولري، نه دا چې یوازې شایعات، آوازې او

په دې مبارک آیت کې خو مهمې قرائی لارښوونې او اشارې شتون لري:

۱. دا آیت مؤمنانو ته په خطاب کولو سره پیل شوی او په دې سره الله تعالى مخاطبینو ته دا وریادوی، چې دوی پر الله تعالى ایمان لري، د اسلام پر دین راضي دي او د الله تعالى اوامر او نواهیو ته یې غاړه اینې ده! دا د هغه چا لپاره د تشریف او اکرام خطاب دی، چې په زړه کې یې ایمان خای نیولی وي، ټولنې ته هم دا وریادوی، چې خوک پر خپل سوچه ایمان د پاتې کېدو تلوسه لري، هغه په حقیقت کې د الله تعالى د هغو اوامر پر پیروی ټینګار کوي، چې خبرونه، آوازې او تبلیغات باید د حقیقت پلتینې پرته ونه مثل شي او نه باید بل چا ته انتقال شي، تر خو هغه انسان په ټولنې کې د شایعاتو د خپرولو آله و نه ګرځی او نه هم د ټولنې په بې ثباتی کې رول ولوبوی.

۲. د (فاسق) په نامه سره د هغو چا نومول، چې له تحقیق او پلتینې پرته دروغجن خبرونه یو بل ته نقلوي او یا غواړي د (ټولنیزو رسنیو له لارې) او یا له بلې هرې لارې خخه غیر واقعی شایعات او تبلیغات خپاره کړي.

فاسق په عربې ژبه کې هغه چا ته ویل کېږي، چې له دود او معمولو چارو خخه تیری کوي، او دلته ورنه د الله تعالى له اطاعت خخه وتل مراد دي، نو له پلتینې پرته د شایعات او تبلیغاتو خپرول ګناه او د الهي اوامر د اطاعت له دایري خخه سرغړونه ده.

دوې قرائی ستراتیژۍ یا تګلارې شتون لري:

لومړۍ: د تحسین (خان ڙغورنې) ستراتیژۍ یا تګلاره ده، چې مراد ورنه د هغو چارو، لارښوونو او تدبیرو په پام کې نیول دی، چې کولای شي له داسې ناوړه پدیدو او صفاتو خخه پاکه ټولنه او چاپېریال رامنځ ته کړي.

دوېمه: د درملنې ستراتیژۍ یا تګلاره ده، او مراد ورنه هغه لارې چاري، لارښوونې او تدبیر دی، چې الله تعالى په ټولنه کې د شایعاتو د خپرېدو په وړاندې مور ته د هغو د عملی کولو امر او سپارښتنه کړي ده. غواړم په لاندې کربشو کې د دې دواړو تګلارو په هکله خه وضاحت وړاندې کړم:

لومړۍ: د شایعاتو له خترونو خخه د ټولنې د ڙغورلو تکلاره:

قرآن کریم د مؤمنانو ټولنې ته امر کوي، چې د خبرونو، آوازو او تبلیغاتو د حقیقت موندلو پلتنه وکړي او مخکې له دې چې هغه (په ټولنیزو رسنیو کې) خپاره کړي او یا یې بل چا ته ورسوی، خانونه د هغو له رښتینوالی خخه ډاډه کړي، الله تعالى فرمایي: ﴿يَأَيُّهَا الَّذِينَ ءامَنُوا إِنَّ جَاءَكُمْ فَاسِقٌ يُنَبِّئُكُمْ فَتَبَيَّنُوا﴾ الحجرات: ۶

ڦېډاوه: اې مؤمنانو! که کوم فاسق تاسې ته له کوم خبر سره راشي، نو تاسې (د خبر په اړه) پلتنه او تحقیق وکړي. په بل روایت کې (فتثبتتو) راغلې دی، یعنې تاسو هغه ثابت کړي او د هغه له واقعیت خخه خانونه ډاډه کړي.

انتقال په هکله له دقت، موضوعیت او امانتداری خخه کار و اخلي؛ په تولنه کي هر دول ثبات او امنیت رامنځ ته کېدای شي.

مورن نن ورڅ تر بل هر وخت د دغوا ارزښتونو او مفاهيمو رعایت کولو ته دېره اړتیا لرو، حکه چې نن سباد ټولنيزو رسنیو خطرونه خورا لوی دي او ۲۰۲۲م کال، د جولاۍ میاشتی د احصائي په مخې، په نړی کې کابو (۴،۷) مليارده انسانان ټولنيزو رسنیو ته لاسرسی لري، د نړی (۲،۷) مليارده خلک یوازې فيسبوک کاروی^۵.

نو له داسې ستیج خخه د شایعاتو خپرول چې ملیونونه، بلکې ملياردونه خلک یې کتلاي او اور بدلای شي، پر ولسونو او ټولنو یې اغږز هم دیر وي، نو ټولنې نن ورڅ د دغوا شایعاتو، جعلي خبرونو او بې بنسته آوازو او تبلیغاتو له ضرر خخه د خونديتوب په موخه د دغې قرآنی تګلارې پلي کولو ته دېره اړتیا لري، چې الله تعالى د الحجرات سورت په پاسني ذکر شوي آيت کې بیان کړې ده.^۶

دویسم: د درمنې، یا له خپرو شویو شایعاتو سره د غوره چلنداستراتیژي او تګلاره: قرآن کريم له وګرو او ټولنو سره د تعامل او چلندا پرمھال د هغوي بشريت په پام کې نیولی او دایې مسلم حقیقت گنلى، چې له هغوي خخه تېروتنه او غلطې کېدلاي شي، ان تر دې کچې

شایعاتو د خپرولو په پایله کې انسان له پښېمانтиبا سره مخ کېږي، حکه کله چې د انسان له خولي خخه کومه خبره ووځي، هغه بېرته نه راګرځي او شایعات، آوازې او تبلیغات دېر په چتکى سره خپرېږي، دا هغه خه دي چې د شایعاتو او آوازو خپرولونکي تر آخرت وړاندې په دنیا کې هم تر قانوني پوښتنې لاندې راولې، کېدای شي کله د انسان له خولي خخه داسې خبره ووځي او یا یې په ټولنيزو رسنیو کې خپره کېږي، چې هغه یې دوزخ ته د داخلې دو سبب شي، لکه خنګه چې ابو هریره له رسول اکرم خخه

روایت کړي دي، فرمایي: ((إِنَّ الْعَبْدَ لَيَتَكَلَّمُ بِالْكَلْمَةِ مِنْ رِضْوَانِ اللَّهِ لَا يُلْقِي لَهَا بَالًا يَرْفَعُهُ اللَّهُ بِهَا دَرَجَاتٍ وَإِنَّ الْعَبْدَ لَيَتَكَلَّمُ بِالْكَلْمَةِ مِنْ سَخْطِ اللَّهِ لَا يُلْقِي لَهَا بَالًا يَهُوِي بِهَا فِي جَهَنَّمَ))^۷. یعنې: یقیناً کله یو بنده له سوچ او فکر پرته داسې خبره کوي، چې هغه د الله تعالى د رخصامندی او خوبنۍ سبب ګرځي، او الله تعالى یې د هغې خبرې له وجې درجي لوپوي، او کله بیا یو بنده پرته له دي چې د خبرې عاقبت او اغیز وسنجوی داسې خبره کوي، چې هغه د الله تعالى د قهر او غوسي سبب ګرځي او د هغې خبرې په وجه دوزخ ته غور خیږي.

دغه ټولنې مفاهيم او معنګانې چې له پورته ذکر شوي آيت خخه یې اخیستلای شو، هغه قرآنی تګلاره انځوروی، چې کولاي شي ټولنه د شایعاتو او آوازو له خپرېډلو خخه ورباندې وړغورل شي، حکه کله چې د یوې ټولنې وګري د خبرونو او معلوماتو د

پروپاگند وي. اصلی معلومات هغه دي، چې پوهه رامنځ ته کړي، خو د جعلی معلوماتو او شایعاتو خپرول له ځان سره خورا لوی خطرونه لېردوی او تولنه له بې ثباتي سره مخ کوي، مور په شريعه کې داسې مرجع لرو، چې باید د لویو چارو په هکله ورته مراجعه وکړو، الله تعالى فرمایي:

﴿وَإِذَا جَاءَهُمْ أَمْرٌ مِنَ الْأَمْنِ أَوِ الْخَوْفِ أَذَاعُواْ بِهِ وَتَوَرَّدُواْ إِلَى الرَّسُولِ وَلَمْ يَأْتِ أُولَئِنَّ الْأَمْرَ مِنْهُمْ لَعِلَّهُمْ لَيَتَذَكَّرُواْ مِنْهُمْ وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ لَا تَعْمَلُونَ أَلَّا قَلِيلًا﴾ النساء: ۸۳

ڦباءه: کله چې دوی (منافقانو) ته د ډاډ يا وېري خبر راشي، هغه خپروي، په داسې حال کې چې که دوی هغه (خبر) پېغمبر او خپلوا مسؤولو کسانو ته رسولی واي، نو خامخا به له دوی خخه هغه کسان ورباندې پوهېډلي وو، چې (بنې تدبیر) ترې را ایستلي شي، که پر تاسي د الله فضل او رحمت نه واي، نو (ستاسي نیمګړتیاوې داسې وي چې) له کمو پرته (زباتره) به مو په شیطان پسې شوي واي.

نو په خینو وختونو کې، خصوصاً هغه مهال چې ټولنه له ستونزو او مشکلاتو سره مخ وي، د خبرونو، معلوماتو او تبلیغاتو د منلو او نشرولو په هکله صبر او پلتنه کول په کار دي، چې باید له مسؤولو او باخبره کسانو خخه معلومات واخیستل شي، بیا وروسته د هغنو په رنما کې پربکړه وشي.

۵. له پلتني او حقیقت موندنې پرته د

قرآن کریم مور ته له شایعاتو، بې بنستىه آوازو او تبليغاتو سره د تعامل او له ولسونو او تولنو خخه يې د آثارو د مخنيوي په هکله كامله بېلگه او مناسبه تگلاره وړاندې کړي ده، خود تولنې د وګروترمنځ مينه، ثبات، ورورګلوي او متقابل احترام قايم وي، د تولو حقوق محفوظ او انساني کرامت يې تضمین وي.

هغې په هکله آوازې خپرولي او الله تعالى له داسې منهج او تگلاري خخه خلک وېرولي دي، چې له پلنيې او حقیقت موندنې پرته د کومې پیښې په هکله معلومات خپاره کړي، الله تعالى فرمایي:

﴿إِذْ تَقُولُنَّهُ يَا سَيِّدَكُّنَّ وَقَوْلُونَ يَا فَوَاهِكُّ مَا لَيْسَ لَكُمْ بِهِ عِلْمٌ وَتَحْسِبُونَهُ هَيْنَا وَهُوَ عِنْدَ اللَّهِ عَظِيمٌ ﴾١٥﴾ وَلَوْلَا إِذْ سَمِعْتُمُهُ قُلْتُمْ مَا يَكُونُ لَنَا أَنْ تَكَلَّمَ بَهْنَا سَيِّدَهْنَاكَ هَذَا بَهْنَنْ عَظِيمٌ ﴾١٦﴾ يَعْلَمُكُمُ اللَّهُ أَنْ تَعُودُوا لِمِثْلِهِ أَبَدًا إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾^{که} (النور: ١٥ - ١٧)

ڇيارةه: (لې ځير شئ! هغه وخت تاسي خنګه سخته غلطې کوله) چې کله ستاسي له یوې ژې خخه بلې ژې ته دغه درواغ پرلپسي نقلول او تاسي په خپلو څولو هغه خه ويل، چې د هغه په اړه تاسي خه علم نه درلود، تاسي دا یوه عادي خبره ګليله، په داسې حال کې چې د الله په وړاندې هغه ډېره لویه خبره وه. ولې تاسو د دې په اورېدلو

خانونو بنه ګمان ونه کې، او ولې يې ونه ويل چې دا بنسکاره بهتان دی؟

۲. د شایعاتو او جعلي خبرونو د خپرېدو په وړاندې باید د واقعې ربنتینې بنه خلکو او تولنې ته وړاندې شي، د هغو د تأثیراتو د له منځه تلو لپاره باید خبرې کنفرانسونه جوړ شي، رسمي خبر پانې خپرې شي او د پیښې يا واقعې په هکله د اړتیا پر مهال تول جزئيات او تفصیلات

له خلکو سره شريك شي، حکه کله چې یو حقیقت د لمړ په شان روښانه وي، خلک نشي کولای د هغه په هکله له

خانه پروپاګند جوړ کړي، په دې خاطر د خلکو عامه پوهاوی د شایعاتو او آوازو مخه ډب کولای شي، لکه خنګه چې يې د (افک) په واقعه کې د کاذبانه ادعائانو مخه ډب کړه او په هکله يې قرآنی محکم وضاحت نازل شو، خود معرضینو

زې پی ګونګې کړي او د پیښې اصلی

واقعیت خلکو ته بنسکاره کړي «۶».

۳. د هغو خلکو له ادرس خخه د معلوماتو نه خپرول، چې هغوي د قضې په هکله واقعې او یقیني معلومات نه لري، لکه په تولنیزو رسنیو کې له خیالي ادرسونو خخه د معلوماتو خپرول، یا له هغو ادرسونو خخه د خبرونه نشورول چې په جعلي او مستعارو نومونو جوړ شوي وي، او یا له هغو معرضو ادرسونه او ګروپونه خخه معلومات شريکول، چې له ځنې افرادو سره د دېښمنی او یا له هبود او وطن سره د خیانت سابقه ولري، حکه الله تعالى هغه ډله ورتله، چې د (افک) په واقعه کې يې له علم او پوهې پرته د

چې د مدینې منوري په شان غوره او نېکمرغه تولنه، چې خپله رسول اکرم ﷺ بې بنستی ایښې ؤ، د ځینو تبروتنو او

اشتباهاتو له شتون خخه خالي نه وه، لکه د أحد په غزا کې د رسول اکرم ﷺ له امر خخه د غشو ويشتونکو صحابه کرامو (رضوان الله عليهم اجمعين) تبروتنه او غلطې، يا لکه د (افک) یعنې: پرحضرت عائشة ﷺ تور پوري کېدلو په واقعه کې د ځینو صحابه کرامو بنسکل کېدل، چې د (النور) په سورت کې يې الله تعالى یادونه کړي ده. په قرآن کریم

کې د داسې واقعاتو راوړل مور ته دا راښې، چې له انبیاوو (عليهم الصلاة والسلام) پرته بل هېڅوک معصوم او له ګناه خخه خالي نه دي، لکه خنګه چې دا د اهل السنۃ والجماعۃ مذهب دي.

نو کولای شو د شایعاتو له خپرېدو وروسته له هغو سره د مناسب چلنډ قرآنی تگلاره وړاندې کړو، چې په لاندې بنسټونو ولاړه ده:

۱. له خلکو سره د اړبکو په هکله اصل دا دې چې باید د حسن ظن (نېک ګمان) پر بنست ولارې وي، لکه خنګه چې د (افک) په واقعه کې نازل شویو آیتونو ورباندې تینګار کړي دي،

الله تعالى فرمایي:

﴿لَوْلَا إِذْ سَمِعْتُمُهُ طَنَ الْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ إِنْفَسِهِمْ حَيْرًا وَقَالُوا هَذَا إِفْكٌ مُّبِينٌ﴾^{که} (النور: ۱۲)

ڇيارةه: هغه وخت چې تاسي هغه (خبر) واورېد، ولې مؤمنو نارينه وو او مؤمنو بنسخو پر خپلو

**صَلَاتِهِمْ حَشِيعُونَ ﴿٦﴾ وَالَّذِينَ هُمْ عَنِ اللَّغْوِ
مُعَرِّضُونَ** ﴿المؤمنون: ٣ - ٤﴾

زیاره: په باوري ډول مؤمنانو بری موندلی دی، هغه کسان چې په خپلو لمونخونو کې عاجزی کوونکي دی، او هغه کسان چې له ع بشو او ناکاره کړنو خخه مخ اړوونکي دی.

په دی توګه مور وینو چې قرآن کريم مور ته له شایعاتو، بې بنسته آوازو او تبلیغاتو سره د تعامل او له ولسونو او تولنو خخه یې د آثارو د مخنيوی په هکله کامله بېلگه او مناسبه تګلاره وړاندې کړې ده، خود تولنې د وګرو ترمنځ مینه، ثبات، ورورګلوي او متقابل احترام قایم وي، د ټولو حقوق محفوظ او انساني کرامت یې تضمین وي.

و صلی الله تعالى على سیدنا و نبینا محمد و على الله و أصحابه أجمعين.

مأخذونه:

- ١- مجمع اللغة العربية، المعجم الوجيز، ص: ٣٥٧.
- ٢- محمود أبو زيد، الشائعات والضبط الاجتماعي، لأبي زيد ص: ٦٥.
- ٣- صحيح مسلم، المقدمة، باب النهي عن الحديث بكل ما سمع.

٤- صحيح البخاري، كتاب العلم، باب حفظ اللسان.
٥- تقرير الواقع الرقمي العالمي، الجزء الثاني، جولاي ٢٠٢٢.

<https://wearesocial.com/uk/blog/2022/07/the-global-state-of-digital-in-july-part-two>

٦- پلتني او خپنې نېټه: ٢٧ / آگسټ / ٢٠٢٢.

٦- دور موقع التواصل الاجتماعي في الترويج للشائعات وسبل محاصرتها، لرضاء امين، دراسة مقدمة الى المؤتمر الدولي للاعلام والاشاعه: ٢٥ - ٢٧ نومبر، ٢٠١٤.

کې د مينې، ورورګلوي او متقابل احترام فضاء قایمه وي، الله تعالى هغې ډلي ته دردنک عذاب وعید ورکړي، چې په تولنه کې فساد او بد اخلاقي خپروي او یا د خلکو په آبرو او عزت کې خبرې کوي، فرمایي:

**إِنَّ الَّذِينَ يُجْبِيْنَ أَنْ تَشْيَعَ الْفَحْشَةُ فِي
الَّذِينَ أَمَّنُوا لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ فِي الدُّنْيَا وَالآخِرَةِ
وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ** ﴿النور: ١٩﴾

زیاره: په یقیني توګه کوم کسان چې د مؤمنانو په ډله کې د بدلمني خپرول خوبین ګنې، هغوي لپاره په دنيا او آخرت کې دردنک عذاب دی، الله پوهېږي او تاسې نه پوهېږي.

٦- د خبرو عاقبو او خطراتو ته خلک متوجه کول او پر دې باندې یې پوهول، چې مسلمان پر خپلو خبرو خبرو محاسبه کېږي، الله تعالى فرمایي:

مَا يَلْفِظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَبِّ عَيْدٍ ﴿هوق: ١٨﴾

زیاره: هغه (انسان) یو لفظ هم داسې له خولي خخه نه شي راویستی چې (د هغه د محفوظ ساتلو لپاره) یو چمتو خارونکي ورسه موجود نه وي.

همدارنګه الله تعالى فرمایي دي:

**فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ
وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ** ﴿النور: ١٣﴾

زیاره: نو چا چې یوه ذره قدرې نیکې کړې وي، وبه یې ګوري. او چا چې یوه ذره قدرې بدې کړې وي، وبه یې ګوري.

همدارنګه له یې خایه خبرو خخه د زې ساتلو ته د خلکو هڅول، الله تعالى فرمایي: **قَدْ أَفَّلَ الْمُؤْمِنُونَ** ﴿الليل: ٦﴾

سره ونه ويل: له مور سره دغسي خبره له خولي خخه راویستل نه بنایي، (اې رibe) تاته پاکي ده، دا خو یو لوی بهتان دی. الله تاسې ته نصیحت کوي چې بیا داسې حرکت هیڅکله تکرار نه کړئ، که تاسو مؤمنان یاست.

٤. د شایعاتو د مخنيوی په موخه د رسنیزو ترصدي مراكز رامنځته ته کول، خو له خپرېدو سره سه د هغو مخنيوی وکړي، د پیښې د نوعیت، محتوا او هدف له مخي له هغو سره د مبارزي له پاره مناسبي لاري چاري ولنيوي، داسې اجراءات ترسره کړي، چې هغه او azi او تبلیغات په نطفه کې خنثی کړي، او د هغو افرادو او بنستونو له پاره چې په تولنه کې بې خایه شایعات خپروي او د تولنې امنیت او نظم اخاللوی، تور لیستونه ترتیب کړي، تر خو د ناسمو شایعاتو مخه ونیول شي. قرآن کريم هغه کسان چې د (افک) واقعې په هکله یې پروپاګند خپراوه دروغ ويونکي او کاذبان یاد

کړي دي، الله تعالى فرمایي:

**تَوَلَّ جَمْعًا عَلَيْهِ بِأَرْبَعَةِ شَهَدَاءَ فَإِذَا
يَأْتُهُ بِالشَّهَدَاءِ فَأُفْلِتُكَ عِنْدَ اللَّهِ هُمْ
الْكَذِيلُونَ** ﴿النور: ١٣﴾

زیاره: هغوي ولې (د خپل تور د اثبتات لپاره) خلور شاهدان رانه وستل؟ او س چې هغوي خلور شاهدان رانه وستل، د الله په وړاندې همغوی درواجنن دي.

٥. د ټولنې نظافت او له هر ډول فساد خخه یې پر پاكوالۍ تینګار کول، د داسې ټولنې رامنځ ته کول چې په هغې

راه حل اسلامی، برای مشکلات همسرداری

دکتور مصطفی ابو عمار؛ ترجمه شیخ محمد امین مدحق ارغانی

مقدمه

خداآوند متعال را سپاسگزارم که به بندۀ توفيق ترجمه و نشر قسمت اول فصل نخست بخش مشکلات شوهران را عنایت فرمود که از طریق مجله گران‌سنگ «پیام حق» وزارت محترم ارشاد، حج، و اوقاف امارات اسلامی افغانستان به دست نشر بسپارم، اینک قسمت دوم از فصل اول، بخش مشکلات شوهران را خدمت شما خوبان ترجمه کرده، امید دارم برای همه مفید واقع شود، و خداوند جل جلاله در برابر پاداش این کارم، فضای صلح، ثبات، ترقی و برادری اسلامی را همچنان در سرزمین عزیزم افغانستان و در میان مردم حاکم و مستدام داشته باشد.

۱۱- شوهر، هیچگاه خود را برای همسرشن آماده نمی‌کند؛ این کار، پیغمبر خیلی نادرست و زشت است؛ چه بسا شوهران را می‌بینیم که وقتی همسرشن اندکی نامرتب باشد، سرو صدا و دعوا و فریاد راه می‌اندازد، ولی وقتی که خودش نامنظم باشد و در هیچ جای بدنش از نظافت و پاکیزگی خبری نباشد، اصلاً اعتراضی به خود نمی‌پذیرد و اگر همسرشن بر وی

اعتراض کند، ناراحتی هایش زیاد می‌شود.

راه حل: شوهر باید بداند که همسرش حق دارد که او را نظیف و پاکیزه و زیبا بینند، چنانچه شوهر دوست دارد

«و برای همسران (حقوق و واجباتی) است (که باید شوهران اداء بکنند) همان گونه که بر آنان (حقوق و واجباتی) است که (باید همسران اداء بکنند)». **۱۲- شوهران، بر همسران شان،** کارهایی را که از توان آنها بالا و از دایره‌ی فطرت زنانه‌ی شان بیرون است، تحمل می‌کنند.

راه حل: شوهر باید بداند که زن، نسبت به مرد، یک جنس ضعیف و ناتوان است و آنچه را مردان می‌توانند انجام دهند، زنان نمی‌توانند. بنابر این، انصاف و عدالت همین است که باید کارهای سخت و ثقيل را بر او تحمیل کند؛ زیرا این کار، بر خلاف مروت و مردانگی و مهربانی‌ای است که خداوند متعالی ما را به آن مأمور ساخته است. رسول معظم اسلام علیه السلام ارشاد فرموده است: «من لا يَرْحَمُ ، لا يُرْحَمُ».

صحیح البخاری «کسی که (بر دیگران) رحم نمی‌کند، (بر او) رحم نمی‌شود».

۱۳- شوهر هیچ علاقه ندارد که همسرش مسائل و دروس دینی را بیاموزد تا در نتیجه از آتش دوزخ رهایی یابد؛ این درحالیست که زنان نیز

خیلی بی رحمی و بدور از چارچوب اخلاق و مردانگی است.

واه حل: شوهر باید بداند که هیچگاه به رحمت و لطف خدای تعالی دست نخواهد یافت تا زمانیکه به اطرافیان و زیر دستانش رحم و عطوفت نداشته باشد. نزدیک ترین دوست و همراز برای یک انسان بعد از والدین، همسر او است؛ پس باید خیلی دوستش داشته باشد و دائم به او مرحمت کند.

پیامبر اسلام ﷺ فرموده است: «من رحم ولو ذبیحة عصفون، رحمه الله يوم القيمة». ۲۰

ترجمه: «کسی که بر چیزی، اگر چه گنجشک ذبح شده هم باشد رحم کند، خداوند بر او در روز قیامت رحم می کند».

و به نظر من، این اصلاً از انصاف و مردانگی نیست که یک شخصی در نیمه شب خانه بیاید و برای یک کار جزئی که آماده کردن یک گیلاس چای است، خانم خود را از خواب بیدار کند. بلی، اگر در این وقت، خانمش بیدار باشد، هیچ اشکالی ندارد که به او دستور دهد آبی و یا گیلاس چایی برایش آماده کند، چون در این وقت، چندان تکلیفی به زن پیش نمی آید.

۱۶- شوهر به هر آنچه که دیگران از همسرش به او ﷺ

می رسانند؛ گوش می دهد و بدون اینکه تحقیق و جستجویی در مورد راست بودن سخن کند، دست به قضاوت و فیصله می زند و این

گرفت و او در برابر فرزندان و زیر دستانش مسؤول است».

پس بر شوهر لازم است که به همسرش دین خالص، ارکان ایمان، حلال و حرام، احکام و دانستنی های عبادات را بفهماند و او را در ادای مکلفیت های بندگی [که هر چیزی باید] سر وقت و وعده اش انجام شود، تشویق کند. و به او بفهماند

که ماهیت و جایگاه حق خدا و پیامبرش چیست؟، سپس به او از حقوق همسرداری و مکلفیت های زندگی زناشوهری بگوید و زیبایی های اخلاق

اسلامی را برای او به تبلیغ بگیرد تا باشد که سبب رهابی اش از آتش دوزخ شود. ۱۴- شوهر، خود را به کسب دانش و یا ادای طاعات و عبادات مصروف نگه میدارد و از رسیدگی به حقوق همسرش باز می ماند؛ این کار به یک بحران بزرگی تبدیل می شود؛ چه بسا همسران از این طرز رویه های شوهران شان شکایت دارند.

واه حل: چنانچه در یکی از شماره های قبلی گذشت، لازم است شوهر بداند که باید حق هر حقداری را به خودش بازگرداند.

و همسرش را رهنما بی کند که همیشه به خیرخواهی بکوشد و هیچگاه در راستای پخش و نشر خیر، احساس دلتنگی و ناتوانی نکند.

۱۵- بعضی از شوهران، اصلاً رحم و مروتی در حق همسر روا نمی دارند، اگر احیاناً نیم شب هم خانه بیاید، او را بخاطر یک گیلاس آب آشامیدنی، یا یک گیلاس چای و یا سایر چیزهایی از این قبیل، از خواب بر می خیزاند که این کار،

تا اندازه های مکلف هستند شریعت را بیاموزند و از خوب و بد زندگی شان آگاهی یابند.

واه حل: شوهر باید بداند که در این باره، مکلفیت بزرگی دارد که همسر و فرزندانش را از آتش دوزخ نجات دهد. خداوند تعالی در این رابطه فرموده است:

﴿يَأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُواْ فَلَا أَنْفَسْكُمْ وَلَا تُنْهِيكُمْ نَارًا وَقُوْدُهَا أَنَّا سُّ وَالْجَارَةُ عَلَيْهَا مَلِئَكَةٌ غِلَاظٌ شِدَّادٌ لَا يَعْصُمُونَ اللَّهُ مَا أَمْرَهُمْ وَيَعْلَمُونَ مَا يُؤْمِرُونَ﴾ التحریم: ۶

ترجمه: «ای مؤمنان! خودتان و خانواده خود را از آتش دوزخی بر کنار دارید که در گیران آن انسان ها و سنگها است. فرشتگانی بر آن گمارده شده اند که خشن و سختگیر، و زورمند و توانا هستند. از خدا در آنچه به ایشان دستور داده است، نافرمانی نمی کنند، و همان چیزی را انجام می دهند که به آن مأمور شده اند».

رسول معظم اسلام ﷺ فرموده است: کلم راع، و کلم مسؤول عن رعیته، و الرجل راع فی أهله، و هو مسؤول عن رعیته، و المرأة راعية فی بيت زوجها، و هي مسؤولة عن رعيتها.» ۱۱

ترجمه: «همهی شما مسؤول هستید! و هر کدام تان در مورد زیدستان تان مورد سؤال و باز پرس قرار خواهید گرفت. هر مردی در مورد اعضای خانواده اش [در پیشگاه خدای تعالی] مورد تحقیق و بازجویی قرار خواهد گرفت، هر مردی در قبال زیر دستانش مسؤول است. هر زنی، در مورد خانه شوهرش مورد بازجویی قرار خواهد

این اصلاً از انصاف و مردانگی نیست که یک شخصی در نیمه‌ی شب خانه بیاید و برای یک کار جزئی که آماده کردن یک گیلاس چای است، خانم خود را از خواب بیدار کند. بلی، اگر در این وقت، خانم بیدار باشد، هیچ اشکالی ندارد که به او دستور دهد آبی و یا گیلاس چایی برایش آماده کند، چون در این وقت، چندان تکلیفی به زن پیش نمی‌آید.

و در جای دیگری می‌فرماید: (کفى إثماً أَنْ تَحْبُسَ عَمَّنْ تَمْلِكُ قُوَّتَهُ).^{۴۴} ترجمه: «همین اندازه گناه کافیست که روزی زیر دست را قید کنی [او را از رسیدن به لقمه‌ی که از جانب خدا دارد، مانع شوی].»

برادرم! در این حدیثی که رسول معظم اسلام ﷺ ارشاد فرموده، تأمل و اندیشه کن: «دینار أنفقته فی سبیل الله، و دینار أنفقته فی رقبة و دینار أنفقته علی مسکین، و دینار أنفقته علی أهلك؛ أعظمها اجراً؛ الذي أنفقته علی أهلك.»

ترجمه: «پولی که در راه خدا مصرف می‌کنی، پولی که در آزاد کردن غلام می‌کنی، پولی که آن را به فقیر و نیازمندی صدقه می‌کنی و پولی که به اعضای خانواده و همسرت به مصرف می‌رسانی، بهتر از همه‌ی اینها، همان نفقة‌ایست که به خانواده و همسرت مصرف کرده‌ی!».

را از گزند همه شرور و بدی‌ها در امان دارد.

۱۷- شوهر در نفقه و تأمین مخارج همسر و فرزندانش کوتاهی می‌کند؛ و نمی‌تواند بطور مستقیم از شوهر تقاضای نفقه کند؛ باید شوهر متوجه باشد و از این مسؤولیت بزرگ شانه خالی نکند.

راه حل: شوهر باید بداند که خدای تعالی ما را دستور داده که هرگاه سخنی را شنیدیم، باید در قدم اول روی راست بودن آن تحقیق کنیم و مطمئن شویم که آیا آنچه شنیده است، صحبت دارد یا خیر؛ الله جل جلاله فرموده است:

﴿إِنَّمَا يَأْتِيهَا الْأَلَيَّنَ مَا مَأْمُونًا إِنْ جَاءَكُنْ فَاقِسٌ إِنَّمَا فَتَسْبِيحُوا أَنْ تُصْبِيبُوا قَوْمًا بِجَهَنَّمَةَ فَتُصْبِحُوا عَلَىٰ مَا فَعَلُوكُمْ تَذَمِّنُونَ﴾ الحجرات: ۶

«ای کسانیکه ایمان آورده اید!

اگر شخص فاسقی خبری را به شما آورد، پس در باره‌ی آن تحقیق کنید، مبادا به گروهی بدون آگاهی (از حال و احوال شان و شناخت راستین ایشان) آسیبی برسانید، و از کرده‌ی خود پیشمان شوید».

این ظلم خیلی بزرگیست که سخنی را در مورد همسرت از کسی دیگری می‌شنوی و زود قضاوت می‌کنی؛ بلکه آنچه را که عدل و انصاف انسانی تقاضا می‌کند این است که در قدم اول خوب تحقیق کنی و سپس [در صورت ثبوت قضیه] همان حدود و کیفری را در حکم موردن قائم کنی که شریعت به ﷺ تو اجازه داده و بالاتر از آن، اصلاً حق زیاد و کم کردن حدود الهی را نداری.

برادرم! می‌دانی که ما در شرایطی زندگی می‌کنیم که دروغ و تهمت برعلیه دیگران خیلی زیاد شده است، از خدای تعالی استدعاء دارم که همه‌ی ما

رسول معظم اسلام ﷺ فرموده است: «إِنَّقُو اللَّهَ فِي النِّسَاءِ فِإِنَّهُنَّ عَوَانٌ عَنْكُمْ، أَخْذُذُهُنَّ بِأَمَانَةِ اللَّهِ، وَ لَهُنَّ عَلَيْكُمْ رِزْقٌ—نَّ، وَ كَسْوَةٌ—نَّهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ».^{۳۳}

ترجمه: «در مورد زنان، از الله بترسید، زیرا در زندگی شما، همکار و یاورتان اند که به امانت خدا آنها را در اختیار گرفته اید، آنها در رزق و نفقه ولباس و پوشак، بر شما حق مسلم دارند».

جامعه، مردان را برعیان در برخی از صفات برتری‌هایی بخشیده است و) بعضی را برعی فضیلت داده است، و نیز بدان خاطر که (عمولاً مردان رنج می‌کشند و پول بدست می‌آورند و) از اموال خود (برای خانواده) خرج و مصرف می‌کنند».

پس نیمی از مفهوم قیومیت و واقعاً مرد بودن یک شخص، در انفاق و تأمین مخارج همسرش دانسته می‌شود، اگر بر عکس؛ زن بر شوهرش کنند، در حقیقت نیمی از مفهوم مردانگی و قیومیت او زیر سؤال رفته است؛ پس ای مرد! برجیز واقعاً مرد باش و هرگز به ثروتی که همسرت دارد، طمع نکن!

ادامه دارد...

منابع:

۱. روایت البخاری و مسلم.

۲. روایت الطبرانی و الضیاء، و شیخ البانی این حدیث را در «الصحيح الجامع» شماره ۶۳۶۱ حسن خوانده است.

۳. روایت مسلم فی باب النفقه.

۴. الصحيح مسلم، شماره ۲۳۵۸ ، ابی هريرة رضی الله عنه.

شوهرش ارزشی ندارد.
شاعری چه زیبا فرموده است:

حَبِيبُ حَبِيبِي، حَبِيبِي

وَ عَدُوُّ حَبِيبِي، عَدُوُّي

يعني: دوستِ دوست من، دوستِ من؛ و

دشمنِ دوستم، دشمن من است.

برادرم! بر تو لازم است که خانواده‌ی

همسرت را اولاً برای رضای خدا و سپس

به نسبتِ عشق و محبتی که با همسرت

داری، دوست بداری!

۱۹ - بعضی از شوهران، اگر همسر شان

مالدار و ثروتمند باشد، با نیرنگ و فریب،

کوشش می‌کنند مال شان را بگیرند و در

نفقة‌ی زندگی مصرف کنند که این کار،

نشانی از بی‌همت بودن و نهایت پستی

یک شوهر را نشان می‌دهد.

واه حل: شوهر باید بداند که در برابر

انفاق در حق همسرش مسؤولیت و

مکلفیت شرعی و دینی دارد. مروع و

اصف این را تقاضا می‌کند که هیچگاه

چشم طمع به مال و ثروت همسرش

ندوزد، اگر چه میلیون‌ها دالر هم داشته

باشد، زیرا یک مرد واقعی، هیچگاه

نمی‌خواهد نیمی از مسؤولیت قیومیت و

سرپرستی اش [که همانا رسیدگی به

نفقة و مخارج زن است] نادیده بگیرد و

از آن بی‌مسؤولیت بگذرد. خداوند در این

باره می‌فرماید:

﴿أَلْرَجَأْلُ قَوَّمُونَكَ عَلَى الْإِسْكَاءِ إِمَّا فَضَلَّ

اللَّهُ بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ وَّإِمَّا أَنْفَقُوا مِنْ

أَمْوَالِهِمْ ...﴾ النساء: ۳۴

مردان بر زنان سرپرستند (و در جامعه

کوچک خانواده، حق رهبری دارند و

صیانت و رعایت زنان بر عهده‌ی ایشان

است) بدان خاطر که خداوند (برای نظام

۱۸ - شوهر دائم با الفاظِ صريح و
تندی به همسر می‌گوید که از خانواده
و خویشاوندان او نفرت دارد، این کار،
بزرگترین زخمی است که در دل زن
بیچاره‌ی زده می‌شود و از انصاف و
آدمیت کاملاً به دور است.

واه حل: شوهر باید بداند که هیچگاه
نمی‌تواند میان زن و خانواده‌ی او
فاصله بیاورد، زیرا او چندین سال از
عمر خود را میان آنها سپری کرده، و
در کنارشان زندگی کرده است. آنها بر
این زن احسان‌ها و فضائل بزرگی
دارند که جز خدای تعالی کسی دیگری
نمی‌داند. (به طور مثال: مادر، پدر و
برادری که این زن دارد، می‌شود آنها را
با این همه احسان و رحمتی که بر او
کرده اند، ازش دور کرد...؟! هوگز!).

پس شوهر این زن که از اعضای
خانواده‌ی همسرش نفرت دارد، بینند
که اگر این همه نفرت و بد‌بینی، به
دلیل از دلایل دنیوی است، باید فوراً
تبوه کند؛ زیرا دنیا لیاقت این را ندارد
که برای آن، از همدیگر فاصله بگیریم
و پشت به همدیگر بگردانیم.

اگر به دلیل از دلایل شرعی و دینی
باشد، و فقط از آنها، بخاطر خدا؛ که
چندان پابند اوابر شریعت نیستند
نفرت دارد، بازهم مسؤول است که آنها
را به سوی خوبی و نیکوکاری دعوت
دهد و نباید با دور راندن و اعلان
انزجار از ایشان، احساسات همسرش
را جریحه‌دار بسازد که همواره اعلان
بیزاری کند و قلب زن را بشکند. واقعاً
این کار، سینه‌ی همسر را تنگ کرده
چنین وانمود می‌کند که اصلاً نزد

د مسجد مدیریت او د ټولنې په سمون کې يې

مثبتی اغیزې

استاد محسن "حنيف"

دويمه برخه

په اسلام کې د مسجد ارزښت: غواړي او شتون يې په ورین تندی ودانوي چې په الله او آخرت يې قران کريم د ملنوو او بیلاپلو مذاهبو د زغمي. خونن له بدنه مرغه د یو شمېر ايمان راپوري، لمونځ سم ادا کوي، لارويانو د عبادت خایونه په بیلاپلو نومونو خلکو لخواله دغه سپېڅلي د امن زکات ورکوي او له الله تعالى پرته له یاد کپي دي او د هغوي ساتنه يې د جهاد تضمینوونکي دين خخه د ناسم تعیير په بل چا ډار نه لري، نو هيله ده چې یو مهم هدف بللي دي؛ په دي اړه قران وجه د یو مسلمان مسجد د بل مسلمان له همدا کسان به له سمې لار موندونکو کريمه ويلى:

لاسه نامنه دي. خخه وي.

دويمه: قران کريم د ملنوو د عبادت د مسجد په ودانولو کې معنوی اړخ خایونو لپاره بپلا ببل نومونه کارولي دي، د یې ډېر مهم دی. د معنوی ودانولو اساس دا دي چې د الله توحید په کې عملی او جاري وي؛ په دي اړه قران کريم ويلى دی:

په نورو نومونو یادوي.

﴿ وَإِنَّ الْمَسَجِيدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا ﴾^{الجن: ۱۸}

زباءه: او دا چې مسجدونه د الله لپاره دی، نو (هلته) له الله سره بل هيڅوک مه را بلئه.

يعني د مسلمان د عبادت په خاي کې دي د الله تعالى توحید بیانپوري او هیڅ دل شرک دي ورسه نه وي.﴾^{۱۱}

﴿ قُلْ أَمَّرَ رَبِّكُمْ بِالْقِسْطِ وَأَقِمُوا وُجُوهَكُمْ عَنْ دَكْلٍ مَسْجِدٍ وَآذُونُهُ مُخْلِصِينَ كَمَا أَلَّا إِلَيْنَ﴾^{التوبه: ۱۸}

^{۲۹} الأعراف:

﴿ وَلَوْلَا دَفَعَ اللَّهُ أَنَّاسَ بَعْضَهُمْ يَعْنِي مُهَمَّتَ صَوَاعِعَ وَبَعْ وَصَلَوتَ وَمَسْجِدٌ يُذَكَّرُ فِيهَا أَسْمُ اللَّهِ كَثِيرًا ﴾^{الحج: ۴۰}

ڈباءه: که الله تعالى خلک یو په بل نه دفع کولای، هرومرو به د راهبانو گيرجي، د نصرانيانو او یهوديانو عبادت خایونه او هغه مسجدونه نړول شوي واي چې د الله نوم ډېر په کښې یادپوري.

په پورته ذکر شوي آيت کې لاندې دوو مسئالو ته اشاره کولای شو:

لومړي: اسلام د عبادت خایونه خوندي ساتل غواړي که هغه د

مسلمان وي او که د غيرمسلمان وي. نو دا خبره ورڅه ثابتپوري

چې په اسلام کې پر دين هیڅ دل مجبورول نشه او د خان ترڅنګ د نورو فکرونو والا خلکو ژوند هم

زباءه:

د الله مسجدونه یوازي هغه خلک

خو دا هم لکه عام قوانین پر اغلب واقعاتو بنا دي، که نه نو داسپي هم پيښپري چې خوک مسجد ته خو اراده یې د غييت په خبر ناروا کونني بل کوم شر را منع ته کول وي او که خوک بازار ته ھي د دي لپاره چې حلال رزق تر لاسه کړي؛ په همدي وجه ويل شوي: داسپي جوړ شه چې یې په بازار کې خوزدہ دي په جومات کې وي، نه پر عکس، خو قلب او قالب (زده او بدن) دواړه په جومات کې جمع کول ډېره کامله برخه ۵۵.

يَتَلَوُنَ كِتَابَ اللَّهِ، وَيَتَدَارِسُونَهُ يَبْيَثُهُمْ، إِلَّا نَزَّلْتُ عَلَيْهِمِ السَّكِينَةُ، وَغَشِّيَتْهُمُ الرَّحْمَةُ وَحَفَّتْهُمُ الْمَلَائِكَةُ، وَذَكَرَهُمُ اللَّهُ فِيمَنْ عِنْدَهُ». «٤»

ڇيابه: چا چې پر داسپي لاره تگ وکړ چې علم په کې لتهوي، الله به په دي ووجه د جنت لاره ورته آسانه کړي او هیڅ دله د الله له کورونو خخه په یوه کور (مسجده، مدرسه...) کې سره نه را غونڊپري: د الله كتاب لولي او په خپلو منځو کې یې یو بل ته ور زده کوي، مګر داچې پر هغوي به الهي سكينه (د زده ډاد) نازل شي، د الله په رحمت به و پونسل شي، ملائکه به یې پر شاوخوا را غونڊي شي او الله به یې دهنه چا په وړاندې یاد کړي چې ده ته نزدي «ملائکي» دي .

ڇيابه: له ابوهيره ﷺ خخه روایت دي، واي: پېغمبر ﷺ فرمایلي دي: اوه (دوله خلک) دي چې الله تعالى به یې په هغه ورخ د خپل (رحمت) ترسیوري لاندي راولي چې د هغه (رحمت) له سیوري پرته بل هیڅ سیوري نه وي: (لومړي) عادل پاچا، (دویم) داسپي ھوان چې د خپل رب په عبادت کې لوی شوي وي، (دربيم) داسپي سپري چې زده یې له مسجد سره تپلى وي، (خلورم) داسپي دوه کسان چې د الله په خاطر یې یو له بل سره منه کړي وي، پر همدي راتول شوي وي او پر همدي سره پل شي، (پنځم) داسپي سپري چې د مقام او بنایاست والا بنځه بلنه ورکړي او دي ووایي: زه له الله خخه وبرېرم، (شېپرم) داسپي سپري چې داسپي په پته صدقه کوي چې چې لاس یې په دې نه خبرېږي چې بنې لاس یې خه لګولي دي، (اووم) داسپي سپري چې په یوازيتوب کې یې الله په یاد شي او له سترګو یې اوښکي وېړېږي.

همداراز پېغمبر ﷺ ويلي: «مَنْ بَنَى مَسْجِدًا يُذْكُرُ فِيهِ اسْمُ اللَّهِ، بَنَى اللَّهُ لَهُ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ». «٣» ڇيابه: چا چې داسپي جومات جوړ کې چې په هغه کې د الله نوم یادېږي (ستانيه یې او عبادت کېږي)، الله تعالى به په جنت کې هغه ته کور جوړکړي. په بل حدیث کې پېغمبر ﷺ فرمایلي: «مَنْ سَلَكَ طَرِيقًا يَأْتِمِسُ فِيهِ عِلْمًا، سَهَّلَ اللَّهُ لَهُ بِهِ طَرِيقًا إِلَى الْجَنَّةِ، وَمَا اجْتَمَعَ قَوْمٌ فِي بَيْتٍ مِنْ بُيُوتِ اللَّهِ،

ڇيابه: ووايه (اي پېغمبره!): زما رب په عدل او انصاف امر کړي، تاسود هر مسجد په خوا کې خپل مخونه (قبلې ته) سيده کړي/ د هرې سجدې او د هر عبادت په وخت کې الله ته توجه کوئ او د الله عبادت په داسپي ډول کوئ چې دين مو ورته خاص کړي وي.

﴿فِي بُيُوتٍ أَذِنَ اللَّهُ أَن تَرْفَعَ وَيَنْكِرُ فِيهَا أَسْمُهُمْ يَسْمِعُ لَهُ فِيهَا بِالْفُتُوْ وَالْأَصَالِ ﴾٢٦﴾
يَجَأُلُ لَا تَلْهِمُهُمْ بِحَرَّةٍ وَلَا يَبْعَثُ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَإِقْرَارِ الْأَصْلَوْةِ وَلَيَنْلُو الْأَرْكَوْ يَخَافُونَ يَوْمًا نَّلَقُّبُ فِيهِ الْقُلُوبُ وَالْأَبْصَرُ﴾ التور: ۳۶ - ۳۷

ڇيابه: (د الله د دين رنبا) په هغه مساجدو کې ده چې الله د هفود او چټولو (په ودانولو یا شان لوړلو) او ده هغه نوم په کې د یداولو امر کړي دي. په دې مساجدو کې سبا او بېگاه د الله پاکي داسپي سپري بيانوي چې د الله له یادولو، لمانځه قايمولو او زکات ورکولو خخه یې نه سوداګري او نه خرڅلاو غافلوي، دوى له داسپي ورځې وبرېږي چې زړونه او سترګې په کې اوپري را اوپري.

عن أبي هريرة، عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: "سبعة يظلمهم الله في ظلمه، يوم لا ظلم إلا ظلمه: الإمام العادل، وشاب نشا في عبادة ربها، ورجل قلبه معلق في المساجد، ورجالان تحابا في الله اجتمعوا عليه وتفرقا عليه، ورجل طلبته امرأة ذات منصب وجمال، فقال: إني أخاف الله، ورجل تصدق، أخفي حتى لا تعلم شمائله ما تتفق يمينه، ورجل ذكر الله خاليا ففاضت عيناه" «٢»

الله تعالى هغه د خپلو بندگانو لپاره د رزق موندلو خای گرخولی دی.

د دغې برخې لیکنې لنديز دا دی چې مسجد د الله تعالى د عبادت لپاره خانګری شوی خای دی چې په اسلام کې ډېر لوړ مقام لري.

د مسجد مدیریت، د انسانی او ملي سرچینو د سمې همغرۍ له لارې د دیني اهدافو د تحقق لپاره د یو معنوی سازمان پرمخ وړل دي.

مسجد که په سمه توګه اداره شي د فرد او ټولني په سمون کې مثبته اغېزه لري چې تفصیل به یې د لیکنې په راتلونکې برخه کې راشی ان شاء الله.
(دوام لري...)

سرچینې:

۱- مدارك التنزيل وحقائق التأويل [٥٥٢/٣] د أبو البركات عبد الله بن محمد حافظ الدين النسفي لیکنه او إرشاد العقل السليم إلى مزايا الكتاب الكرييم [٤٦/٩] د ابو سعود محمد بن محمد العمادي لیکنه وغوره.

۲- صحيح البخاري [١٣٣/١] ح: ٦٦٠] وصحیح مسلم [٧١٥/٢] ح: ١٠٣١].

۳- سنن ابن ماجه [٢٤٣/١] ح: ٧٣٥] والمصنف [١/٢٧٥ ح: ٣١٥٧] د أبو بكر بن أبي شيبة لیکنه، ومسند أحمد [٤٤٢/٤ ح: ٣٧٦].

۴- صحيح مسلم [٤/٢٠٧٤ ح: ٢٦٩٩].

۵- صحيح مسلم [١/٤٦٤ ح: ٦٧١].

٦- شرح السيوطى على مسلم [٢/٣٠٨] وشرح النووي على مسلم [٥/١٧١] ودليل الفالحين لطرق رياض الصالحين لمحمد على صديقى [٨/٦٦٣].

٧- مرقة المفاتيح شرح مشكاة المصايح [٢/٥٩١].

٨- فيض القدير شرح الجامع الصغير للمناوي [١/١٧٠].

آبادی او پرمختګ خخه کرکه نه ده، بلکې له هغه ناروا کېنونو خخه کرکه ده چې به بازارونو کې ترسره کېږي، خپله آبادی خو اسلام په ټینګار سره غواړي؛ قرآن کریم وايی: ﴿هُوَ أَنْشَأَكُمْ مِّنَ الْأَرْضِ وَاسْتَعْمَرْتُمْ فِيهَا﴾ هود: ٦١

ڙپاره: همغه (الله تعالى) تاسو له حمکې خخه پیدا کړي ياست (د آدم عليه السلام يا نطفې له لارې) او په ودانولو یې ګمارلي ياست.

علامه مناوي (رحمه الله) د سیوطی (رحمه الله) د (الجامع الصغير) په شرح کې پر دغه حدیث غږبدلی، د شرحې په یوه برخه کې وايی: والأسواق معدن النوال ومظان الأرزاق والأفضال، وهي مملكة وَسَعَهَا اللَّهُ لِأَهْلِ الدِّنِ يتدالون فيها ملك الأشياء، لكن أهل الغفلة إذا دخلوها تعلقت قلوبهم بهذه الأسباب فاتخذوها دولا فصارت عليهم فتنه، فكانت أبغض البقاع من هذه الجهة وإلا فالسوق رحمة من الله تعالى جعله معاشا لخلقه.»^٦

ڙپاره: بازارونه د ورکړې معدن دي، د رزق او فضل خای بلل کېږي او داسي مملكت دی چې الله تعالى د دنیا والو په اختيار کې ورکړې، دوى د شیانو ملکيت په کې لاس په لاس کوي، لكن غفلت والا خلک چې ورنوزي زړونه یې په دغو شیانو پسې تعلق نیسي، نو همدا لاس په لاس کوي؛ په همدي وجه دوى ته فتنه جوړه شوه. نو په دغه حیثیت الله تعالى ته ناخوبنې ځایونه شول، که نه نو بازار خو په اصل کې د الله رحمت دي،

په دغه حدیث شریف کې مسجد د الله کور بلل شوي، په هغه کې د الله کتاب زده کول د الله د رحمت نازلېدو او لوړو درجاتو ذریعه بلل شوي ٥٥.

پېغمبر ﷺ ویلی: «أَحَبُّ الْبِلَادِ إِلَى اللَّهِ مَسَاجِدُهَا، وَأَبْغَضُ الْبِلَادِ إِلَى اللَّهِ أَسْوَاقُهَا».»^{٥٥}

ڙپاره: په ټولو ځایونو کې الله ته ډېر خوبن ځایونه جوماتونه دي او په ټولو ځایونو کې الله ته ډېر ناخوبن ځایونه بازارونه دي.

الله تعالى ته د جوماتونو د محبوبیت وجه دا ده چې د الله عبادت په کې ترسره کېږي. د بازارونو د ناخوبنی وجه دا ده چې دا ځایونه د تېر استنې، په سودا کې د چلونو، سود، وعده خلافی او دې ته ورته نورو ناوړه کارونو ځایونه دي.»^٦

خو دا هم لکه عام قوانین پر اغلبو واقعاتو بنا دي، که نه نو داسي هم پېښېږي چې یو خوک مسجد ته خې خو اراده یې د غیبت وي یا بل کوم شر را منځ ته کول وي او که خوک بازار ته خې د دې ڙپاره چې حلال رزق تر لاسه کې؛

نو بیا جومات ته د ناروا کېنې ڙپاره د تګ په پرتله د حلال رزق په موخه بازار ته تګ غوره دي. په همدي

وجه وبل شوي: داسي جوړ شه چې په بازار کې یې خو زړه دې په جومات کې وي، نه پر عکس، خو قلب او قالب (زړه او بدنه) دواړه په جومات کې جمع کول ډېره کامله برخه ٥٥.»^٧

نود حدیث شریف مطلب له

حقوق والدين و فرزندان

مولوی شایع الله شریفی

می فرماید:

﴿ وَصَّيْنَا إِلَيْنَاهُ بِوَالِدَيْهِ حَمَّاتَهُ أُمَّهُهُ وَهُنَّا عَلَىٰ وَهُنِّيَّ وَفَصَلَّهُهُ فِي عَامَتِهِ أَنِ اشْكُرْتُهُ بِوَالِدَيْهِ ﴾^{۱۴} (لقمان: ۱۴)

ترجمه: « و انسان را در باره (رعایت حقوق) پدر و مادرش توصیه کرده ایم، مادر در انبوه ناتوانی ها او را حمل کرده است، در حال سستی بر روی سستی و از شیر گرفتنش به مدت دو سال است، (به تو امر می شود) که از من و از پدر و مادر تشکر و سپاسگزاری کن ». چنانچه از حضرت ابوهریره رضی الله عنه روایت است؛ می فرماید:

(عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه قال: جاءَ رَجُلٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ مَنْ أَحْقُّ النَّاسِ بِحُسْنِ صَحَابَتِي؟ قَالَ: أَمْكَ» قال: ثُمَّ مَنْ؟ قال: أَمْكَ» قال: ثُمَّ مَنْ؟ قال: أَمْكَ» قال: ثُمَّ مَنْ؟ قال: أَبُوكَ» «۱۵»

وفي روایة: يا رسول الله مَنْ أَحْقُّ النَّاسِ بِحُسْنِ الصُّحْبَةِ؟ قال: «أَمْكَ ثُمَّ أَمْكَ، ثُمَّ أَمْكَ، ثُمَّ أَبَاكَ، ثُمَّ أَدْنَاكَ أَدْنَاكَ».

فرزندان لازم است که به والدين شان

نیکوئی و معامله بالمثل کنند؛ طوریکه خداوند جل جلاله اطاعت آنان را واجب گردانیده، هرگونه نیکی و احسان را برا

همنوغان خاصتاً پدر و مادر در تدوین فرزندان فرض قرار داده و احسان نسبت به والدين را در کنار عبادت و توجیه خود

بسزای دارد، لازم انگاشته می شود که ذکر کرده می فرماید:

﴿ وَقَضَيْنَا رَبِّكَ أَلَا تَعْبُدُوا إِلَّا إِنَّا هُنَّا وَالْوَالِدَيْنِ إِلْسَنَنَا إِنَّا يَتَلَقَّنَ عِنْدَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَنْقُلْ لَهُمَا أُفْيَ وَلَا نَنْهَرُهُمَا وَقُلْ لَهُمَا فَوَلَّا كَرِيمًا ﴾^{۱۶} (وَخَفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الْذِلِّ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُلْ رَبِّ آتَاهُمَا كَمَا رَبَّيَافِ صَغِيرًا﴾^{۱۷} (الإسراء: ۲۳ - ۲۴)

ترجمه: « پروردگار تو فیصله کرده (فرمان داده) است که جز (سوای) او را

عبادت نکنید و در حق والدين احسان و نیکی کنید، هرگاه یکی از والدين یا هر دو در کنار تو به سن پیری رسیدند، هیچگونه سخن ناصواب و تهدید آمیز حتی (اف) برای آنان نگوئید؛ بلکه بسیار با ادب برای آنان سخن بگوئید، و از سرمهربانی، بال فروتنی بر آنان پهمن کن و بگو: پروردگارا! آنطور که آنان در کودکی مرا تربیت کرده اند تو نیز آنان را مورد مرحمت قرار بده و در جای دیگر

نخستین گام عرصه عملی حیات، از کانون گرم خانواده تحت چتر حیات

بخش، والدين آغاز می گردد، شناخت جایگاه معاشرت و برخورد سالم با همنوعان خاصتاً پدر و مادر در تدوین زندگی، معنوی و شخصیتی انسان رول

بحث حقوق والدين و فرزندان را در قید رشته تحریر در آوریم؛ نخست معاشرت نیک با والدين که یکی از وجایب حقوق انسانی و دینی ما می باشد، که آنرا در سر لوحه بحث قرار

داده تا حق مطلب را با یاری الله متعال به جای آوریم و هو المستعان.

الف) رفتار نیک با والدين:

آگاهی از حقوق والدين (پدر و مادر) و وجوه اطاعت از آنان و نیکی و احسان نسبت به آنان از جمله واجبات و مسؤولیت های ایمانی هر مسلمان است، نه بخاطر اینکه والدين سبب وجود فرزندان هستند و نه بخاطر اینکه والدين در گذشته برای فرزندانشان نیکی و احسان کردند و در حق فرزندان زحمات را متحمل شده اند و اکنون برای جبران آنهمه احسان و نیکی ها بر

قال: «الإِشْرَاكُ بِاللَّهِ، وَ عُقُوقُ الْوَالِدِينِ» وَكَانَ مُتَكَبِّلًا فَجَلَسَ، فَقَالَ: «لَا وَقُولُ الزُّورُ وَ شَهَادَةُ الزُّورِ» فَمَا زَالَ يَكْرَرُهَا حَتَّى قُلْنَا: لِيَتَهُ سَكَتْ»^{٤٤}.

از «أبو بكره نفيع بن حارث» روایت شده است که پیامبر ﷺ سه بار فرمودند: «آیا شما را از بزرگترین گناه کبیره آگاه کنم؟» گفتیم: بلی، ای رسول خدا! فرموند: «شرک به خدا و نافرمانی و آزار پدر و مادر»، پیامبر ﷺ (وقتی این را فرمودند) تکیه زده بودند، آنگاه نشست و فرمودند: «آگاه باشید! (دیگری) سخن دروغ و شهادت باطل است»، و این جمله را همچنان تکرار می‌فرمود تا این که با خود گفتیم: کاش سکوت می‌فرمود.

و عن عبد الله بن عمرو بن العاص رضي الله عنهما قال: أقبل رجل إلى النبي صلى الله عليه وسلم، فقال: أبا يعك على الهجرة والجهاد أبتغي الأجر من الله تعالى. قال: «فهل من والديك أحد حي؟» قال: نعم بل كلاهما قال: «فتبتغي الأجر من الله تعالى؟» قال: نعم. قال: «فارجع إلى والديك، فأحسن صحبتهما». رواه مسلم. وفي رواية: جاء رجل فاستأذنه في الجهاد فقال: «أحي والداك؟» قال: نعم، قال: «ففيهما فجاهد»^{٤٥}.

«از عبدالله بن عمرو بن العاص روایت شده است که گفت: مردی نزد پیامبر ﷺ آمد و گفت: بر هجرت و جهاد با تو بیعت می‌کنم و (برای این کار) اجر خود را از خداوند متعال می‌طلبم، پیامبر ﷺ

ساخته است و منع نموده است که از ادای حق دیگران خود داری کنید و یا به هر کار حرام دست بزنید و دوست ندارد که مشغول قیل و قال و سوال فراوان و غیر ضروری شوید و یا ثروت و مال خود را به هدر دهید».

عن أبي هريرة عن النبي ﷺ قال: لا يجزي ولد والده إلا أن يجده مملوكاً فيشتريه فيعتقه)^{٣٣}.

ابوهیره رضي الله عنهما از نبی ﷺ روایت می کند ایشان فرمودند: هیچ فرزندی نمی تواند خدمات پدرش را جبران کند، مگر اینکه پدرش غلام کسی باشد و او پدرش را در برابر بذل مال خربد کرده آزادش کند.

خداوند متعال نافرمانی مادران، وزنده در گور کردن دختران را حرام قرار داده است.

چنانچه در حدیث دیگری عقوب والدین را گناه بزرگ می داند: (عن عبد الله بن عمرو عن رسول الله ﷺ) أن أكبر الكبائر الشرك بالله عز وجل ثم عقوب الوالدين ثم شهادة زور).

از عبدالله بن عمر روایت است: رسول ﷺ فرمودند: شریک گرفتن برای خداوند، نافرمانی از والدین و شهادت دروغین، از جمله گناهان بزرگ هستند. و به تأکید مطلب همچنان آمده است:

(و عن أبي بكره نفيع بن الحارث رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «الا أنبيئكم بأكبر الكبائر؟» ثلاثة قلنا: بل يا رسول الله:

«والصحابه» بمعنى: الصحابة. و قوله: «ثم أمباك» هكذا هو منصوب بفعلٍ محذوفٍ، أي ثم برأباك وفي روایة: «ثم أبووك» و هذا واضح.

ترجمه: از ابوهریره رضي الله عنهما روایت شده است که گفت: مردی پیش پیامبر ﷺ آمد و گفت: ای رسول خدا! چه کسی از تمام مردم برایم سزاوارتر و مستحق تر به نیکی است؟ فرمودند: «مادرت»، گفت: سپس چه کسی؟ فرمودند: «مادرت»، گفت: سپس چه کسی؟ فرمودند: «مادرت»، گفت: «مادرت»، گفت: سپس چه کسی؟ فرمودند: فرمودند: «پدرت». در روایتی دیگر آمده است که (مرد گفت): ای رسول خدا! چه کسی مستحق تر و لائق تر به معاشرت و مصاحبیت نیک من با اوست؟ فرمودند: «مادرت، سپس مادرت، سپس مادرت، سپس مادرت، بعد پدرت، آنگاه (کسان) نزدیک تر و نزدیک تر». در حدیث دیگر آمده است: (و عن أبي عيسى المعيير بن شعبة رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: «إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى حَرَمَ عَلَيْكُمْ عُقُوقَ الْأَمْهَاتِ، وَمَنْعَأً وَهَاتِ، وَوَادِ الْبَاتِ، وَكَرَهَ لِكُمْ قِيلُ وَقَالُ، وَكَثِرَتْ السَّؤَالِ، وَإِضَاعَةُ الْمَالِ»^{٤٦}).

قوله: «منعاً» معناه: منع ما وجَبَ عليه و «هات»: طلب ما ليس له. «از مغیره بن شعبه رضي الله عنهما روایت شده است که رسول الله ﷺ فرموند: خداوند اذیت و بی احترامی مادران و زنده به گور کردن دختران را برابر شما حرام

۱- در تمام اوامر و نواهی که خلاف امر خدا و رسول نباشد از آنان اطاعت می‌کنند. زیرا هیچ طاعتی به بهای نافرمانی خداوند متعال نباید انجام گیرد، طوریکه خداوند جل جلاله می‌فرماید: ﴿وَإِنْ جَهَدَاكَ عَلَىٰ أَنْ تُشْرِكَ بِيْ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا نُطْعِمُهُمَا وَصَاحِبَهُمَا فِي الدُّنْيَا مَعْرُوفًا﴾^{۱۵}

«اگر پدر و مادر سعی کردند تا توبای خداوند (کسی یا چیزی) را شریک کنی و در باره آن اطلاع و آگاهی هم نداری، در این صورت از آنان اطاعت نکن، البته در دنیا به خوبی با آنان رفتار کن». چنانچه رسول حق در حدیثی واضح می‌دارد: عن عمران بن الحصین قال: قال رسول الله ﷺ: (لا طاعة لمخلوق في معصية الله) ^{۷۷}.

از عمران ابن حصین روایت است که رسول اکرم ﷺ فرمودند: (اطاعت در نیکی‌ها است)؛ هیچ مخلوقی حق چنان اطاعتی ندارد که در آن نافرمانی خالق نهفته باشد.

۲- در حد توان خود نسبت به آنان هر گونه احسان و نیکی را انجام می‌دهد: مانند، دادن لباس، تهیه و تدارک طعام و غذا، علاج و مدواوا هنگام بیماری، و سعی و تلاش در باره آسایش آنان و ایشان در حق شان.

۳- احترام ظاهری و تجلیل از آنان، فروتنی در برابر آنان و رعایت احترام آنان هیچ گاهی فرد مسلمان در رفتار و گفتار،

از «ابو بکرہ نفیع بن حارث»^{۶۶} روایت شده است که پیامبر ﷺ سه بار فرمودند: «آیا شما را از بزرگترین گناه کبیره آگاه کنم؟» گفتیم: بلی، ای رسول خدا! فرمودن: «شرك به خدا و نافرمانی و آزار پدر و مادر»، پیامبر ﷺ (وقتی این را فرمودند) تکیه زده بودند، آن گاه نشست و فرمودند: «آگاه باشید! (دیگری) سخن دروغ و شهادت باطل است»، و این جمله را همچنان تکرار می‌فرمود تا این که با خود گفتیم: کاش سکوت می‌فرمود).

به پدر و مادرم چیزی مانده است که به وسیله‌ی آن، بعد از مرگشان، به ایشان نیکی کنم؟ پیامبر ﷺ فرمودند: «بلی، دعای خیر کردن برای آنها، طلب مغفرت برای آنان، اجرای پیمان‌ها و وصیت‌های ایشان بعد از مرگ شان، صله رحمی که جز به وسیله‌ی آنان امکان‌پذیر نیست و بزرگداشت دوستان آنان» یعنی به دوستان آنان اکرام کنی و پیوندت را با خویشاوندانی که توسط پدر و مادر به تو نزدیک هستند حفظ کنی».

با این اعمال می‌توانی بعد از در گذشت والدین به آنان نفع برسانی و روح آنان را شاد کنی.

مسلمانان هرگاه بمنظور اطاعت از الله این گونه حقوق والدین را رعایت کنند و به دستور خداوند منان بدان پا بند شوند، آداب زیر را در حق والدین مورد توجه قرار خواهند داد.

فرمودند: «آیا از پدر یا مادرت یکی شان زنده است؟» گفت: بلی، هر دو زنده‌اند، پیامبر ﷺ فرمودند: « و از خدا اجر می‌طلبی؟» گفت: بلی، فرمودند: «پس برگرد پیش پدر و مادرت و با آنها به نیکی مصاحب و معاشرت کن». در روایت دیگر از بخاری و مسلم آمده است: مردی نزد پیامبر ﷺ آمد و از ایشان اجازه‌ی جهاد خواست، پیامبر ﷺ فرمودند: «آیا پدر و مادرت زنده هستند؟» گفت: بلی، پیامبر ﷺ فرمودند: «پس (در خدمت به) ایشان بکوش و جهاد کن». فرمود: جهاد تو همین است که در خدمت آنان باشی.

نیکوئی در حق والدین بعد از مرگ ایشان هم راهی وجود دارد که در حق آنان احسان و نیکی کنیم چنانچه رسول الله ﷺ می‌فرماید: (عن أبي أَسِيدِ مالِكِ بْنِ رَبِيعَةِ السَّاعِدِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ «بَيْنَا نَحْنُ جُلُوسُ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذْ جَاءَهُ رَجُلٌ مِنْ بَنِي سَلَمَةَ فَقَالَ: يَارَسُولَ اللَّهِ هَلْ بَقَى مِنْ بْرَأْبُوِيْ شَيْءٌ أَبْرُهُمَا بِهِ بَعْدَ مَوْتِهِمَا؟ فَقَالَ: «نَعَمُ، الصَّلَاةُ عَلَيْهِمَا، وَالاسْتِغْفَارُ لَهُمَا، وَإِنْفَادُ عَهْدِهِمَا، وَصَلَةُ الرَّحْمِ الَّتِي لَا تُوَصَّلُ إِلَّا بِهِمَا، وَإِكْرَامُ صِدِيقِهِمَا»). ^{۶۶}

از «ابی اسید مالک بن ربیعه ساعدی ^{۶۷}» روایت شده است که گفت: یکبار وقتی که ما نزد پیامبر ﷺ نشسته بودیم، مردی از بنی سلمه پیش ایشان آمد و گفت: ای رسول خدا! آیا از نیکوکاری و احسان نسبت

سرکشی نمی‌کند و به هر آنچه که امر شدند، انجام می‌دهند».

مسلم است که نجات از آتش دوزخ منحصر در اطاعت از خداوند جل جلاله است و اطاعت از خداوند متعال مستلزم شناخت مواردی است که خداوند منان در آن باید اطاعت شود و اطاعت خداوند جل جلاله در آن واجب است این موارد یا این مسایل بدون آموزش و خواندن شناخته نمی‌شوند و از آن جهت که فرزندان شخص از اهل او هستند، آیه مذکور دال بر این مطلب است که تعلیم دادن فرزند، تربیت ارشاد و هدایت او تشویق او به سوی اطاعت از خدا و رسول، دور نگاه داشتن او از معصیت، کفر و فساد و شرارت، از واجبات دینی و اخلاقی هر فرد مسلمان است، تا بدین ترتیب فرزندانش را از آتش دوزخ بدور سازد. آیه اولی ﴿وَالْوَلَدَتُ يُرْضِعُنَ أُولَدُهُنَ﴾ دلالت بر این مطلب دارد که نفقة فرزند بر پدر واجب است، زیرا وجوب نفقة زن شیر دهنده بر پدر شیر خوار از آن جهت است که او (زن شیر دهنده) کودک و نوزاد را شیر می‌دهد، در باره مسئولیت نفقة فرزندان می‌فرماید: ﴿نَحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَإِيَّاهُمْ﴾ (الأنعام: ۱۵۱) یعنی: «ما به شما و ایشان روزی می‌دهیم».

از دیدگاه احادیث

۱- عن عبدالله قال: سألت رسول الله صلى الله عليه وسلم أي الذنب أعظم عند الله ؟ قال أن تجعل لله ندا وهو

و عطوفت نسبت به فرزند، انفاق بر فرزند، تعلیم و تربیت صحیح، یاد دادن احکام و مسائل اسلامی، آموختن قرآن، آماده کردن فرزند نسبت به اداء فرایض و سنن و مستحبات، ازدواج دادن بعد از وارد شدن به سن بلوغ، اختیار دادن به فرزند در باره اینکه با پدر زندگی کند یا مستقل باشد و امور زندگی را خودش اداره کند.

هر مسلمان بنابر دلائلی که ذیلاً ذکر می‌گردد، خود را در حق فرزندان ملزم به رعایت نکات فوق می‌داند. از دیدگاه قرآن کریم: طوریکه خداوند می‌فرماید: ﴿وَالْوَلَدَتُ يُرْضِعُنَ أُولَدُهُنَ حَوْلَيْنَ كَامِلَيْنِ لِعَنْ أَرَادَ أَنْ يُعِمَ الرَّضَا عَوْنَ الْمُلُودَ لَهُ رُزْفَهُنَ وَكَسْوَهُنَ بِالْمَكْرُوفِ﴾ البقرة: ۲۳۳

ترجمه: «مادرانی که مایل هستند مدت شیرخوارگی را به اتمام برسانند، فرزندان شان را تا دو سال کامل شیر بدهند، و بر پدران فرض است که در این ایام به مادران لباس و نفقة (یعنی هزینه زندگی را بپردازند) و همچنان درباره می‌فرماید:

﴿يَتَأْيَهَا الَّذِينَ إِمَّا تُؤْمِنُوا فَوْ أَنْفَسَكُو وَأَهْلِكُو نَارًا وَقُوْدُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلَئِكَةٌ غَلَاظٌ شَدَادٌ لَا يَعْصُمُنَ اللَّهُ مَا أَمْرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمِرُونَ﴾ التحریم: ۶

ترجمه: «ای مؤمنان خود و اهل و عیال تان را از آتشی که سوخت آن انسانها و سنگها هستند، نجات دهید، فرشتگان تند خو و خشنی بر آن گماشته شده‌اند که از امر خداوند

از حضرت عبد الله روایت است که رسول اکرم ﷺ خطاب به شخصی که در باره بزرگترین گناهان سوال می‌کرد، فرمود: اینکه کسی را با خدا شریک بدانی حال آنکه او تو را آفریده است، فرزندت را از ترس اینکه در سفره تو شریک شود و با تو غذا خورد، بکشی یا اینکه با همسر همسایهات عمل دشت(زن) را مرتکب شوی.

ایشان را تهدید نکند، در جلوی آنان صدای خود را بلند ننموده و جلوتر از آنان راه نرود و همسر و فرزندان را بر والدین ترجیح ندهد و آنها را با نام که دال بر بی‌ادبی باشد، صدا نکند، و بدون رضایت آنان به مسافرت نرود. ۴- پیوند خود را با تمام خویشاوندانی که از ناحیه آنان باوی(فرزند) قرابت دارند، مستحکم نماید و در حق آنان طلب آمرزش کند، وعده آنان را جامه عمل پوشاند، دوستان و آشنایان آنان را احترام نماید.

ب) حقوق فرزندان:

مسلمان می‌پذیرد که فرزندان بر پدرانشان حقی دارند که اداء آن بر پدران واجب است و پدران ملزم به رعایت آنها می‌باشند،

این حقوق و آداب در مقوله‌های

زیر تحقق پیدا می‌کنند: نخست اختیار کردن مادر خوب برای فرزندان، گذاشتن نام نیک بر فرزندان، عقیقه کردن در روز هفتم ولادت، ختنه کردن، ترحم

جایگاه تحيّت و سلام

وَإِذَا حُيِّتُم بِتَحِيَّةٍ فَحَيُّوا بِأَحْسَنِ مِنْهَا أَوْ رُدُّوهَا إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ حَسِيبًا ﴿آیه ۸۶ سوره نساء﴾

{و هر گاه به شما تحيّت (سلام) گويند، پس شما به بهتر از آن تحيّت گويد يا (لااقل) همانند آن را (در پاسخ) باز گويد، محققًا خداوند حساب همه چيز را دارد}.

نکته ها

مراد از «تحيّت» سلام کردن به ديگران، يا امر ديگري است که با آرزوی سلامتی و شادی ديگران همراه باشد و يا هديه دادن.

در اسلام تشویق به سلام دادن به ديگران شده، چه آنان را بشناسيم يا نشناسيم و بخیل کسی شمرده شده که در سلام بخل ورزد، پیامبر اکرم ﷺ به هر کس می رسید حتی به کودکان سلام میداد.

در نظام تربیتی اسلام، تحيّت تنها از کوچک نسبت به بزرگ نیست، بلکه بزرگان نیز مؤظف به گفتن تحيّت و سلام به کوچکتر از خود شان هستند.

پیام ها

۱ - رابطه ای عاطفی خود را با یکدیگر نزدیکتر کنید. «فَحَيُّوا بِأَحْسَنَ»

۲ - رد احسان مردم نارواست، باید آن را پذیرفت و به نحوی جبران کرد. «فَحَيُّوا بِأَحْسَنَ مِنْهَا»

۳ - پاسخ محبت ها و هدایا را نباید تأخیر انداخت، حرف (فاء) در کلمه «فَحَيُّوا» نشانه تسریع است.

۴ - پاداش بهتر در اسلام استحباب دارد. «فَحَيُّوا بِأَحْسَنَ مِنْهَا»

۵ - در پاسخ نیکی های ديگران، ابتدا به سراغ پاسخ بهتر روید، اگر نشد پاسخ مشابه بدھيد «بِأَحْسَنَ مِنْهَا أَوْ رُدُّوهَا»

۶ - از تحيّتهاي بي جواب نگران نباشيد، که اگر مردم پاسخ ندهند، خداوند متعال حساب آن را دارد، و نه عواطف مردم را بي جواب گذاريid، که خداوند به حساب شما ميرسد

«إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ حَسِيبًا»

قرآنی

اخلاق د خلق جمع ده او خلق هغه تشکل او صورت ته ويل کېرىي، چې انسان يې په سترگو ويني او خلق د انسان درونى قوي او صفتونو ته هم ويل کېرىي، چې د زړه په سترگوليدل کېرىي.

• رېبنتنولي

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَكُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ [سُورَةُ التَّوْبَةُ: آيَةٌ ١١٩]

ژباره: اي مؤمنانو! د الله خخه ووبېرىئ او درښتینو خلکو ملګري شئ.

• عاجزى

وَأَخْفِضْ جَنَاحَكَ لِمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ [سُورَةُ الشُّعْرَاءُ: آيَةٌ ٢١٥]

ژباره: او ته خپل وزر بىكته کړه د هغه چالپاره چې ستا پيروي يې کړي ده، چې مؤمنان دي.

• فرمبست

فَقُولَا لَهُ قَوْلًا لَّيْنَا لَعَلَهُ يَتَذَكَّرُ أَوْ يَخْشَى [سُورَةُ طه: آيَةٌ ٤٤]

ژباره: له هغه سره په نرمى خبرې وکړئ، بنايې چې هغه نصیحت ومني او يا ووبېرىي".

• صبر

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اصْبِرُوا وَصَابِرُوا وَرَأَبِطُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ [سُورَةُ آلِ عُمَرَ: آيَةٌ ٢٠٠]

ژباره: اي مؤمنانو! له زغم خخه کار واخلى، د باطل پرستانو په مقابل کښي مېړانه وښیاست، د حق د خدمت لپاره ملا ټینګه وټرئ، او د الله خخه وېړدونکي اوسي، هیله ده چې بری وموئ.

• مهرباني

وَأَخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذُّلُّ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُلْ رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيرًا [سُورَةُ الْإِسْرَاءُ: آيَةٌ ٢٤]

ژباره: او په نرمى او رحم سره د هغو په وړاندې مات غاړۍ اوسي، او دا دعا کوه: پروردګاره! پر دوی رحم وکړه، لکه خنګه چې دوی له زړه سوي او خواخورې سره په ماشومتوب کښي زه پاللى ووم".

• حيا

أَلَمْ يَعْلَمْ بِأَنَّ اللَّهَ يَرَى [سُورَةُ الْعَلْقُ: آيَةٌ ١٤]

ژباره: ايادى نه پوهېږي چې بې شکه الله يې ويني؟

اخلاق

• امانداری او عدل

إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَن تُؤْدُوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا وَإِذَا حَكَمْتُم بَيْنَ النَّاسِ أَن تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ [سورة النساء: ٥٨]

ژباره: مسلمانانو! الله تاسي ته حکم کوي چي امانتونه د هغو اهل ته وسپارئ او کله چي د خلکو په منځ کښي فېصله کوي، نو په عدالت سره یې وکړئ.

• عفو

فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاصْفَحْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ [سورة المائدہ: ١٣]

ژباره: نو ته دوى ته معافي کوه او تېربه، بېشکه الله نېکي کوونکي خوبنوي.

• شکر

وَإِذْ تَأْذَنَ رَبُّكُمْ لَئِنْ شَكَرْتُمْ لَا زِيَادَنَّكُمْ وَلَئِنْ كَفَرْتُمْ إِنَّ عَذَابِي لَشَدِيدٌ [سورة ابراهيم: ٧]

ژباره: او کله چي ستاسورب اعلان وکړ چي قسم دي که تاسو شکر و باسی (نو) زه به خامخا هرومو رو تاسو ته (په نعمتو نو کې) اضافه و کرم او قسم دي که تاسو ناشکري وکړئ، نو بېشکه زما عذاب خامخا دې سخت دي.

• استقامت

فَاسْتَقِمْ كَمَا أُمِرْتَ وَمَن تَابَ مَعَكَ [سورة هود: ١١٢]

ژباره: نو [ای پېغمبره!] ته او ستا هغه ملګري چي (له کفر او سر غړونې خخه د ايمان او غاړې اينبودلو لوري ته) راوونښتي دي، پر سمه لاره همغسي برابر ثابت قدم اوسي، لکه خنګه چې درته حکم شویدي.

• پاک زړنوب

وَالَّذِينَ جَاءُوا مِنْ بَعْدِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلَاخُوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ وَلَا تَجْعَلْ فِي قُلُوبِنَا غِلَّا لِلَّذِينَ آمَنُوا [سورة الحشر: ١٠]

ژباره: (او دا مالونه د هغو کسانو لپاره هم دي) چي له دغو مخکنيو خخه وروسته راغلي دي، هغه کسان چي وايي: اي زمور ربه! مور او زمور ټولو هغو ورونو ته بښنه وکړه، چي زمور خخه مخکي ېې ايمان راوړي دي؛ او زمور په زړونو کې د مؤمنانو لپاره هیڅ کينه مه اچوه.

په اسلام کې د شوم او حیاء ارزښت

● شرم او حیاء د ايمان يوه شعبه او خانګه ده، په چا کې چې دغه صفت په خومره اندازه قوي وي، په هغه کې د ايمان دغه شعبه په همدومره اندازه قوي ده، او په چا کې چې د حیاء صفت کمزوری وي، په هغه کې د ايمان دغه شعبه کمزوري ده.

په حیاء سره د انسان زړه ژوندي کېږي، بې حیایي يو داسي ناوړه صفت دی چې په چا کې راغي، هغه د هر ناروا کار اهل گرزي.

● اللہ ﷺ خپل بندگان له بې حیایي خخه منع کړي دي او داسي بې فرمایلي دي:
 إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَيَنْهَا عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ يَعِظُّكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ (التحل : ۹۰)

ڦبله : بې شکه الله په عدل، نسبګني او خپلوانو ته په ورکړي امر کوي او له بې حیایي، بدی او ظلم خخه منع کوي، الله تاسو ته نصیحت کوي خوتاسو پندواخلئ !

● عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِنَّ مِمَّا أُرْكَ النَّاسُ مِنْ كَلَامِ النُّبُوَّةِ الْأُولَىٰ إِذَا لَمْ تَسْتَخِّي فَاصْنَعْ مَا شِئْتَ (بخاري)

ڦبله : له حضرت ابو مسعود رض خخه روایت دی چې رسول الله ﷺ و فرمایل : هغه خه چې د مخکنېيو پېغمبرانو له خبرو خخه خلکو موندلي، (يو) دا دی چې کله دی حیاء نه لوله، نو خه دې چې خوبنه وي، هغه کوه ! (هغه خه کوم چې د شرف، عزت او میراني لرونکي انسان ئې نه شي کولي)

له دې حدیث خخه معلومه شوه چې حیاء داسي صفت دی چې د ټولو پېغمبرانو صلی اللہ علیہ و آله و سلیمان په شريعت کې بنه صفت او منسوخ شوي نه دی.

● عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «الإِيمَانُ بِضُعْ وَسَبْعُونَ شُعْبَةً فَأَفْضَلُهَا قَوْلُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَدْنَاهَا إِمَاطَةً الْأَذَى عَنِ الطَّرِيقِ وَالْحَيَاءُ شُعْبَةً مِنَ الإِيمَانِ» .(متفق عليه)

ڦبله : له حضرت ابو هریره رض خخه روایت دی چې رسول الله ﷺ و فرمایل : ايمان خو او يا شعبي (شاخونه) دي، تر ټولو غوره (لويء) شعبه ئې د لا اله الا الله وينا ده او تر ټولو وړه شعبه ئې له لاري د تکلیف ورکونکي شي لري کول دي او حیاء د ايمان يوه شعبه ده.

بگذارند. حضرت عمر^{رض} می‌فرمود: از جمله حقوق فرزند بر پدر این است، که او را نوشتمن و تیراندازی یاد بدهد و بوسیله رزق حلال و پاکیزه او را تعذیه کند. در فرازی دیگر فرمود: با خانواده پاک و عفیف ازدواج کنید، همانا خصوصیات زشت خانوادگی تأثیر گذار هستند. یکی از شاعران عرب بر فرزندان از آن جهت منتنهاده است که مادر خوبی برای آنان اختیار کرده بود، می‌گوید:

وأول إحسانى بكم تخيرى

لما جدة العراق باد عفافها
ترجممه: نخستین احسان من در حق شما این است که مادری با حسب و نسب که عفتیش بر همگان آشکار است، برگزیده‌ام.

مأخذ:

- ١- متفق عليه.
- ٢- متفق عليه
- ٣- الادب المفرد.
- ٤- متفق عليه
- ٥- متفق عليه
- ٦- رواه أبو داود
- ٧- المعجم الكبير .٤٣٧
- ٨- صحيح مسلم .١٤١
- ٩- سنن ترمذی .١٩٦٧
- ١٠- ٤٢٠٠ - سنن نسائي.
- ١١- ابن ماجه .٣٦٧١
- ١٢- صحيح بخاري .٢٤٤٧
- ١٣- مسنون البراء كاماً .٣٨٨٥

الشارب».^{١٠}.

حضرت ابو هریره^{رض} می‌گویند: که رسول اکرم^{صلی الله علیه و سلم} فطرت هستند، ختنه کردن، ناخن گرفتن، زدودن موهای زائد بدن، کوتاه کردن سبیل، و کندن موهای زیر بغل».

٤- عن رسول الله^{صلی الله علیه و سلم}: قال (أَكْرَمُوا

أَوْلَادَكُمْ وَأَحْسِنُوا أَدْبَهُمْ).^{١١}

«رسول اکرم^{صلی الله علیه و سلم} فرمود: فرزندان تان را اکرام کنید، ادب خوب به آنان بیاموزید، (زیرا فرزندان تان هدیه الهی هستند) که به شما اعطا شدند».

٥- وقال النبي صلی الله علیه و سلم (اعدوا بين أولادكم في العطية).^{١٢}

نبي کریم^{صلی الله علیه و سلم} فرمودند: (در عطاایا میان فرزندان تان مساوات را رعایت کنید، یعنی در هدایا و عطاایا میان آنان تبعیض روا ندارید).

٦- (فَرَّقُوا بَيْنَ مَضَاجِعِ الْغِلْمَانِ وَالْجَوَارِيِّ،

وَالإِخْوَةِ وَالأخْوَاتِ لِسَبْعِ سِنِينِ، وَاضْرِبُوا

أَبْنَاءَكُمْ عَلَى الصَّلَاةِ إِذَا بَلَغُوا أَطْهَنَتِ تِسْعَةِ).^{١٣}

رسول اکرم^{صلی الله علیه و سلم} فرمود: «بستان خواب

بچه ها و کنیزان و برادران و خواهران را در سن هفت سالگی از هم جدا نمایید،

(و آنها را به نماز خواندن دستور دهید) و اگر به سن ده سالگی رسیدند؛ (راوی

میگوید گمان می بریم که سن نو سالگی فرمودند) در برابر ترک نماز آنان را مورد

ضرب قرار دهید و رختخواب آنان را از خود جدا کنید». و در روایات موقوفه

آمده است: از جمله حقوق فرزندان بر پدران این است، که آنان را درست

تریبت کنند، اسم خوب برای آنان

خلقک قال قلت له إن ذلك لعظيم قال
قلت ثم أي ؟ قال ثم أن تقتل ولدك
مخافة أن يطعم معك قال قلت ثم أي ؟
قال ثم أن تزاني حليلة جارك».

ش: (مخافة أن يطعم معك) أي يأكل
و هو معنی قوله تعالى ولا تقتلوا أولادكم
خشيبة إملاق أي فقر (أن تزاني حليلة
جارك)«.^٨

حضرت عبد الله روایت است که رسول اکرم^{صلی الله علیه و سلم} خطاب به شخصی که در باره بزرگترین گناهان سؤال می‌کرد، فرمود: اینکه کسی را با خدا شریک بدانی حال

آنکه او تو را آفریده است، فرزندت را از ترس اینکه در سفره تو شریک شود و با تو غذا بخورد، بکشی یا اینکه با همسر همسایهات عمل زشت (زنا) را مرتکب شوی.

آری ! منوع بودن قتل فرزندان مسلتم رحمت، عطوفت، محافظت از جسم و

جان و عقل و روان آنان است.

٢- عن سلمان بن عامر الضبي أن رسول الله صلی الله علیه و سلم قال: مع الغلام عقيقة فأهريقوا عنه الدم وأميطوا عنه الأذى».^٩

حضرت سلمان ابن عامر ضبی روایت می کند در باره عقیقه رسول اکرم^{صلی الله علیه و سلم} فرمود: «با متولد شدن هر پسری عقیقه وجود دارد، پس برایش گوسفندی ذبح کنید و اورا تمیز نماید (غسلش دهید و سر اش را بتراشید)».

٣- عن أبي هريرة قال رسول الله^{صلی الله علیه و سلم} «خمس من الفطرة الختان والاستحداد ونصف الإبط وتقليل الأظفار وقص

مخدره توکي او د هغو بدې اغیزې

مولوي فريدالله ازهري

دويمه او وروستي برخه:

چې آيا هغه نشه را وړونکي دي؟ وې
وېل: هو، پيغمبر ﷺ و فرمایل: هر نشه
را وړونکي شي حرام دي، الله عزوجل
خپله پر خپل ذات لازمه کړي چې هر
څوک مستوونکي شي وختني، د
قيامت په ورخ به (طينة الخبال)
ورباندي وختني، صحابه وو، ووېل:
(طينة الخبال) خه شي دي؟ اى د
خدای رسوله! وې فرمایل: د دوزخيانو
خولې.

که دي حدیث ته موږ خیر شو، نو دا
را ته جوتیري چې هر نشه راوستونکي
شي حرام دي. علت د تحریم یې
سکر يعني نشه ياده کړي، نو هر
مُخَدْرٌ توکي چې نشه را پوري هغه حرام
دي، نو د تحریم علت سکر دي، نه
نوم، که نوم یې هرڅه وي او له هر
شي خخه جوړ وي؛ حکه نبي کريم ﷺ
د (کل) کلمه فرمایلي ده، چې هر هغه
خه ته شامله ده چې نشه راولي، نو دا
حکم ټولو مخدره توکو ته شامل دي.
۲- عن عبد الله بن عمر، قال: قال
رسول الله صلى الله عليه وسلم: كُلُّ
مُسْكِرٍ حَرَامٌ، وَمَا أَسْكَرَ كَثِيرٌ، فَقَلِيلٌ
حَرَامٌ».^۲.

فاسدو خيالاتو په پيدا کولو سره د یو لړ
جرمونو او جنایتونو سبب گرئي.

د شرابو قطعی حرمت په یادو آيتونو
سره ثابت دي اما د نورو نېشه لرونکو
موادو حرمت په نورو نصوصو او په
شرابو قیاس کولو سره چې علت
مشترکه یې سکر(نشه) دي، ثابتېري،
چې حینې یې په لاندې دول دي:

۱ - عن جابر، أن رجلاً قدَّمَ مِنْ جَيْشَانَ،
وَجَيْشَانُ مِنَ الْيَمَنِ، فَسَأَلَ النَّبِيَّ صَلَّى
اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ شَرَابٍ يَشْرَبُونَهُ
بِأَرْضِهِمْ مِنَ الذَّرَّةِ، يُقَالُ لَهُ: الْمِزْرُ، فَقَالَ
النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَوْ مُسْكَرٌ
هُوَ؟» قَالَ: نَعَمْ، قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى
اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «كُلُّ مُسْكِرٍ حَرَامٌ، إِنَّ
عَلَى اللهِ عَزَّ وَجَلَّ عَهْدًا لِمَنْ يَشَرِّبُ
الْمُسْكَرَ أَنْ يَسْقِيَهُ مِنْ طِينَةِ الْخَبَالِ»
قَالُوا: يَا رَسُولَ اللهِ! وَمَا طِينَةُ الْخَبَالِ؟
قَالَ: «عَرَقُ أَهْلِ النَّارِ».^۱

يعني له جابر رض نه روایت دي چې یو
سپړي د یمن له جيšان سيمې خخه
راغۍ، له پيغمبر ﷺ خخه یې د هغو
شرابو په اړه پوبنتنه وکړه، چې دوي یې
په خپلو سيمو کې خبني او د (مزرا) په
نوم يادېري، پيغمبر ﷺ ورڅه پوبنتل

۹۰ فائده: په تير دواړو (النساء سورت ۹۱)
او آيتونو کې د شرابو او قمار د
حرمت تأييد او تأكيد په لاندې لس دله
شوی دي:

- ۱- دا چې جمله په (إنما) سره شروع
شوې ده، چې تأكيد افاده کوي.
- ۲- د بت پرسټي په شان بلل شوي.
- ۳- پليت ګنيل شوي.
- ۴- د شيطان عمل بلل شوي.

۵- د اجتناب امر پري صادر شوي دي.
۶- ورڅخه اجتناب د نجات سبب دي.
۷- د بغض، عداوت او کينې موجب دي.
۸- د الله عزوجل له ذکر او یاد خخه گرځونکي
دي.

۹- دا چې صريح امر صادر شوي دي،
چې د شرابو له خښلو او قمار وهلو خخه
واپړي.

۱۰- ايسارونکي دي د الله عزوجل له
ذکره او لمونځ خخه.

نهن د شرابو حرمت په دي آيتونو او
نورو ډېرو احاديثو کې راغلى، او
له شرابو پرته نور مخدره توکي
هم د شرابو خاصیت لري، هغه دا
چې دواړه د انسان عقل له منځه
وړي، سستي رامنځته کوي او د

ويني فشار زياتول، د باصرې، شامي او ذايقي حسونه کمزوري کول، د ويني کلستروول زياتول، په معناد شخص کې لتي او کمزورتیا رامنځته کول. د زړه د ناخاپې دريدلو (سکټې) لامل کېدل، په تنفسی سیستم کې ګډودې رامنځته کول، روخي ګډودې ستپيا، پريشاني، ګونبه توب، په خان باندي نه اعتماد، د بدنه غړو او عضلاتو درد، پاکې او نظافت له منځه وږي او نورو ته پکې ضرر رسپېري او له دې خخه منع راغلي ده، لکه چې روایت دي:

(عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّاتِمِ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَضَى أَنْ لَا ضَرَرَ وَلَا ضَرَارًا)«^۵».

يعني: د عبادة بن صامت عليه السلام خخه روایت دي چې رسول اکرم صلوات الله عليه وسلم په دې فيصله وکړه چې (په اسلام کې) هیڅ بل ته ضرر رسول نښته او نه یو تربله ضرر رسول شته. د نشه یې توکو روبدې اشخاص نورو ته ضرر رسوي او نورو ته ضرر رسول منع دي. دارنګه په مخدره توکو اخته خلک خانونه او نور په تدریجی ډول سره د هلاکت کندي ته غورخوي او له دې خخه الله عزوجل مور منع کړي یو، لکه چې

فرمایي:

﴿وَأَنْفَقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا تُلْقُوا إِلَيْكُمْ إِلَيَ الْهَلَكَه﴾ البقرة: ۱۹۵

ژباره: او د الله په لار کې (مالونه) ولګوئ! او مه غورخوي خانونه خپل په هلاکت کې (چې جهاد ترك کړئ! یا خپل مالونه په غزا

۴ - (عن ابن عمر، يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((لَعْنَ اللَّهِ الْخَمْرَ، وَشَارِبَهَا، وَسَاقِبَهَا، وَبَائِعَهَا، وَمُبَتَاعَهَا، وَعَاصِرَهَا، وَمُعْتَصِرَهَا، وَحَامِلَهَا، وَالْمَحْمُولَةُ إِلَيْهِ))«^۶».

ژباره: ابن عمر عليه السلام وايې: چې رسول اکرم صلوات الله عليه وسلم فرمایي دي: الله پر شرابو، خبنوکي یې، ورخبنوکي یې، پلورونکي یې، پيريدونکي یې، نچورونکي یې، چاته چې نچورېري، وړونکي یې او وړورونکي یې (په دې توکولو یې) لعنت کړي دي. د دې حدیث او د پورته نورو حدیثونو په رینا کې د شرابو او د ټولو نشه یې توکو هر ډول کار او بار، استعمال او کرونده یې ناروا او حرامه ده. لکه خرنګه چې د دې نشه یې توکو د منع په اړه د افغانستان اسلامي امارت هم لاس په کار شوی دې او ان شاء الله په کم وخت کې به یې د ټول هېواد خخه ورک کړي.

د نشه یې توکو زيانونه: د نشه یې توکو استعمال خورا زيات شرعی، خاني، مالي، روخي، تولیز، اقتصادي زيانونه لري، چې مور یې ځینو زيانونو ته په لاندې ډول گوته نيسو: د اسلامي شريعه خلاف عمل دي، لمونځ او د الله عزوجل د ذکر خخه انسان وباسي، عې او لهو کار دي او په ډول ډول رنجونو معناد شخص اخته کېږي لکه: د زړه ټکان زياتوالی، د بدن دفاعي سیستم کمزوره کول، د مرکزي اعصابو د سیستم فعالیتونه کمزوره کول، د ستونی او سبرو سرتان پیدا کول، د

هر شې چې عقل و پوښي او د تشخيص مخه و نيسې او مست کونکى وي حرام دي. لکه خنګه چې مخکې ورته اشاره و شوه، فرق نه کوي چې له خه نه جورېري هغه که خبنل کېږي یا خوپل کېږي خو چې مسټي راپړونکى او د عقل زايل کونکى وي.

ژباره: له عبد الله بن عمر عليه السلام خخه روایت دي چې رسول اکرم صلوات الله عليه وسلم فرمایي دي: هر نشه راپړونکى حرام دي او هر هغه خه چې نشه راولي ډېر وي او که لړ حرام دي.

۳- عن ابن عمر قالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((كُلُّ مُسْكِرٍ حَمْرٌ وَكُلُّ مُسْكِرٍ حَرَامٌ وَمَنْ مَاتَ وَهُوَ يَشَرِّبُ الْحَمْرَيْ—دَمْنَهَا لِمَ يَشْرِبَهَا فِي الْآخِرَةِ))«^۷».

ژباره: له ابن عمر عليه السلام خخه روایت دي چې رسول اکرم صلوات الله عليه وسلم فرمایي دي: هر مسټي راپړونکى شراب دي او هر مسټي راپړونکى حرام دي، خوک چې په داسې حالت کې مړشي چې د شراب په خبنل روبدې وي، نو په جنت کې به یې ونه خښي.

که مور په پوره ډول حیر شو، نو دا معلومو چې په پورتنيو احاديثو کې د (کل مسکر حرام / کل مسکر خمر / ما اسکر کتيره فقليله حرام) کلمات او جملې راغلي دي، نو معنا یې دا ده چې هر خه چې سکر او نشه راولي هغه حرام دي.

ويني کلستروول زياتوي، په معناد سپري کي لتي او کمزورتيا رامنخته کوي، د زره د ناخاپي دريدلو(سکتني) لامل کيربي، په تنفسی سيستم کي گډودي رامنخته کوي او روحي گډودي، ستريما، پريشاني، گونبه توب او داسي نور زيانونه لري.

و آخر دعوانا أن الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام على سيدنا وحبيبنا محمد وعلى آله وصحابته أجمعين.

مراجع او مأخذونه:

١ - صحيح مسلم، باب بيان أن كل مسکر حمر وأن كل حمر حرام. د حدیث شمپرہ: ۲۰۰۲،

٢- سنن ابن ماجه، باب ما أسلک کثیره فقليله حرام، د حدیث شمپرہ: ۳۹۹۲،

٣- سنن أبي داود، باب النهي عن المسكر، ٣ توک، ٣٢٧ مخ، د حدیث شمپرہ: ٣٦٧٩.

٤ - سنن أبي داود، باب العتب يعصر للحمر، د حدیث شمپرہ: ٣٦٧٤،

٥ - سنن ابن ماجه. باب من بتئي في حقة ما يضر بجاري، د حدیث شمپرہ: ٢٣٤٠،

٦ - متفق عليه.

قال (خبرو کي مناقشي او په هغو کي له حد زياتولي)، د مال ضياع کول او ډېري (بي فايدې) پونتنې کول.

د مخدره توکو استعمال داسي نوري په لس گونو بدې اغيزي او ضررونه لري.

پايله: د مخدره توکو لکه: شراب، چرس او داسي نورو استعمال، کرهنه، پلورل،

پيريدل، ساتل منع او حرام دي او زيان او نقصان بي یوازې تراخته خلکو پوري

منحصر ندي، بلکې ټولو وګرو ته سريات کوي، د دي ناوره توکو زيانونه خورا زيات

دي خرنگه چې وړاندې ذکر شول د هغو خخه خينې بي دا هم دي: د الله تعالى او د هغه د رسول ﷺ د امر او اطاعت

خخه سرغونه ده، چې د نه عفوې په صورت کي هغه معتادين او روردي

کسان د اخري عذاب سره مخ کېږي او دارنگه خاني، روحي، ټولنيز، اقتصادي

زيانونه هم لري لکه: غابښونه، وري، ستونی، سري خرابوي په بوی او لوګي

سره بي نورو وګرو، ټولنې او چاپيريال ته ضرر رسېږي او په اسلامي ټولنه کي

خان او بل ته ضرر رسول حرام دي، دارنگه د مخدره توکو استعمال چاپيريال

کړوي، مال په کې بي خايمه مصروفيري او اخته خلک ځانونه او نور په تدریج

سره د هلاکت کندې ته غورخوي، همداسي د زره تکان زياتوي، د بدن

دافعي سيستم کمزوري کوي، د مرکزي اعصابو د سيستم فعالیتونه کمزوري

کوي، د ستوني او سبرو سرتان پیدا

کوي، د ويني فشار زياتوي، د باصرې،

شامي او ذاتقي حسونه کمزوري کوي، د

کې ونه لڳوي!). د نن معاصرې زمانې گن شمېر اطباء او ډاكتران د نوو خپنو، تحقيقاتو او احصائيو له مخي دي نتيجي ته رسيدلي، کوم خلک چې په نشه يي توکو، سگرتيو او نسوارو روږدي دي د هغوي د مړيني شمېره د شپيتو کالونو په عمر کي د هغو نورو په پرتله چې په دي ناوره مخدره توکو عادت نه دي. زياته ۵۵، دارنگه د نشه يي توکو استعمال کې د مال اسراف دي، الله ﷺ د اسراف خخه موږ منع کړي يو، لکه چې فرمایي:

﴿وَكُلُوا وَأْشِرِّوا وَلَا شَرْفُوا إِنَّمَا لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ﴾

الأَسْرَاف: ۳۱

ڇباړه: خوري او خبني او له حد نه تيرى مه کوي حکمه الله ﷺ له حد نه تيرى کوونکي نه خوبنوي.

بي خايمه مصروف کوونکي په خپلو ناوره کرنو سره شيطان سره دوستي او

وروري کوونکي دي، الله تعالى فرمایي:

﴿إِنَّ الْمُبَدِّرِينَ كَانُوا إِلَّا خُونَ الْشَّيْطَانِ وَكَانَ الشَّيْطَانُ لِرَبِّهِ كُفُورًا﴾

الإسراء: ۲۷

ڇباړه: په باوري توګه بي خايمه لګښت کوونکي د شيطان ورونيه دي او شيطان د خپل رب ناشکره دي.

دارنگه د نشه يي توکو استعمال

کې د مال ضياع ده او د مال ضياع

حرامه ده، خرنگه چې رسول ﷺ

فرمایي:

﴿إِنَّ اللَّهَ كَرِهُ لِكُمْ ثَلَاثَةً: قِيلَ وَقَالَ، وَإِضَاعَةُ الْمَالِ، وَكُثْرَةُ السُّؤَالِ﴾

ڇباړه: الله تعالى ستاسو لپاره درې

شيابن بد او ناوره بللي دي، قيل و

عفو و بخشش و تأثیر آن در دعوت اسلامی

استاد عبدالرازق هدفمند

قسمت سوم

نموده و به سوی اهل عمان که از دین برگشته و مرتد شده بودند فرستاد و او بالای شان غالباً آمد، باز ابوبکر^{رض} او را به سوی یمن ارسال نمود. و در جنگ یرموق عکرمه مانند شخص تشنۀ ایکه در روز گرمای شدید به آب سرد رو می‌آورد به جنگ شتافت؛ زمانیکه در یکی از مواقف و ایستگاه نبرد غم و اندوه بر مسلمانان سخت شدت گرفت، از اسپ اش فرود آمده غلاف شمشیرش را شکستاند و در بین صفوف رومی‌ها شتافت خالد بن ولید به سوی وی به سرعت رفت و گفت ای عکرمه این کار را مکن زیرا که کشته شدن تو بالای مسلمانان تأثیر شدید و سختی دارد. او گفت: ای خالد از من دور شو به تحقیق ترا همراه رسول اکرم^{صلی الله علیه و آله و آله و آله و آله} سابقه ای است، هر چه من و پدرم از سر سخت ترین دشمنان پیامبر^{صلی الله علیه و آله و آله و آله و آله} بودیم، مرا بگذار تا کفاره و جیشه آنچه را که قبلاً از دستم سرزده است بپردازم، باز فرمود: هر آئینه من

ام حکیم عکرمه را در حالی یافت که به بحر رسیده بود و سوار کشته می‌شد، ایشان را در بحر باد شدیدی فرا گرفت، عکرمه لات و عزی را فریاد زد، اهل کشتی گفتند خاص از الله^{صلی الله علیه و آله و آله و آله و آله} استعانت خواسته و بر او داد و فریاد نمائید؛ هر آئینه الله و معبدان باطل از شما چیزی را دفع کرده نمی‌توانند. عکرمه گفت: قسم به الله^{صلی الله علیه و آله و آله و آله و آله} نجات ندهد مرا از این بحر مگر اخلاص (توحید و مفوض کردن همه کارها به سوی الله واحد و لا شریک) در خشکه هم مرا جز او تعالی هیچ چیزی نجات نمی‌دهد، بار اله!^{صلی الله علیه و آله و آله و آله و آله} اگر تو مرا از این مصیبت و طوفان نجات دادی با تو عهد می‌سپارم که نزد محمد می‌روم و دستم را بر دستش می‌گذارم، او را بخشاينده کریم و عفو کننده خواهم یافت: همان بود که نزد پیامبر^{صلی الله علیه و آله و آله و آله و آله} آمد و به دین اسلام مشرف شد».^{۱۸}

عکرمه در جنگ و قتال مرتدین تأثیر بزرگی از خود بجا گذاشت، ابوبکر^{رض} او را بالای لشکری کار گذار و آمر مقرر ۴- عفو و پناه دادن پیامبر صلی الله علیه وسلم به عکرمه پسر ابو جهل: از عبدالله بن زبیر^{رض} روایت است که فرمود: زمانیکه مکه مکرمه فتح شد عکرمه بن أبي جهل از ترس اینکه مبادا پیامبر^{صلی الله علیه و آله و آله و آله و آله} او را بکشد به سوی یمن فرار نمود، و خانمش ام حکیم بنت حرث بن هشام زن فرزانه و عاقلی بود، به تعقیب و در جستجوی رسول اکرم^{صلی الله علیه و آله و آله و آله و آله} افتید و خود را به وی رسانده و فرمود: پسر کاکایم عکرمه از ترس اینکه مبادا تو او را بکشی به یمن فرار نموده است، او را آمان بده، پیامبر^{صلی الله علیه و آله و آله و آله و آله} فرمود: او را پناه دادم (به آمان الله^{صلی الله علیه و آله و آله و آله و آله}) هر کسی با وی رو برو شده و ملاقات نمود بالایش تعرض نکرده و به وی خسر و آزاری نرساند. سپس ام حکیم همراه غلام رومی ای که داشت در طلب وی برآمد در جریان سفر غلامش با او مراوده را برقرار نموده و از وی کام خواست، او غلامش را در تمنی و آرزو انداخت تا اینکه به قریه ای از سرزمین عک رسید از اهالی آن قریه کمک خواست آنها غلام را با رسیمان محکم بسته نمودند.

روایت است که او همراه رسول اکرم ﷺ برای غزوه (ذات الرقاع) به سوی نجد رفت. و در بازگشت نیز همراه پیامبر اکرم ﷺ بود. گرمای ظهر آنان را در دشتی که درختان خار دار زیادی داشت، فرا گرفت. رسول اکرم ﷺ فرود آمد و مردم نیز زیر سایه درختان خاردار، پراکنده شدند. رسول ﷺ نیز زیر سایه یک درخت مغیلان، به استراحت پرداخت و شمشیرش را بر آن، اویزان کرد. جابر رضی الله عنه می‌گوید: پس از خواب کوتاهی، ناگهان متوجه شدیم که رسول اکرم ﷺ ما را صدا می‌زند؛ نزد ایشان رفته و دیدیم که مردی صحرانشین نزد او نشسته است. رسول اکرم ﷺ فرمود: «من خوابیده بودم که این مرد، شمشیرم را از نیام بیرون کشید. آنگاه بیدار شدم و دیدم که با شمشیر برخene، بالای سرم ایستاده است. آنگاه، به من گفت: چه کسی مرا از کشتن تو باز می‌دارد؟ گفتم: الله. و این مردی را که می‌بینید، اوست که اینجا نشسته است». راوی می‌گوید: سپس رسول خدا ﷺ او را مجازات نکرد. این است شمره عفو و گذشت که کتب و رساله‌های اسلامی به آن مزین و رنگین شده‌اند.

۶- مثال آخر اینکه؛ ابو شیخ اصبهانی از ابو هریرة رضی الله عنه روایت می‌کند که فرمود: زمانیکه پیامبر ﷺ مکه را فتح کرد خانه کعبه را طواف نموده و بعد از ادائی دو رکعت نماز به کعبه باز

دوستان عزیز و ارجمند یک مرتبه سوابق و پیشینه تاریخی عکرمه را که در دشمنی هایش با پیامبر ﷺ گذشته بود بیاد آرید و حالت مشرف شدن اش به دین اسلام؛ را با آن ادوار و پیشینه تاریخی اش مقایسه نمایید؛ ببینید که دین مقدس اسلام از افرادی همچو عکرمه چه شخصیت‌های نیک و خجسته‌ای به جامعه تقدیم می‌نماید. این همه ثمره و نتائج دعوت حکیمانه و خصلت‌های حمیده و کریمانه داعی‌الله است که تأثیر آن را با مثال‌های مشهود و ملموس احساس و دریافت می‌نماییم.

۵- ((عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: أَنَّهُ غَرَّاً مَعَ رَسُولِ اللَّهِ - صَلَى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - قَبْلَ نَجْدٍ, فَلَمَّا قَفَلَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - قَفَلَ مَعَهُ فَأَدْرَكَتْهُمُ الْفَاقِلَةُ فِي وَادِ كَثِيرِ الْعِصَاهِ، فَنَزَلَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - وَنَفَرَّقَ النَّاسُ فِي الْعِصَاهِ يِسْتَظَلُونَ بِالشَّجَرِ, وَنَزَلَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - تَحْتَ سَمْرَةَ فَعَلَقَ بِهَا سَيِّفَهُ، قَالَ جَابِرٌ: فَنَمْنَأْ نَوْمَةً ثُمَّ إِذَا رَسُولُ اللَّهِ - صَلَى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - يُدْعُونَا، فَجِئْنَاهُ فَإِذَا عِنْدَهُ أَعْرَابِيَّ جَالِسٌ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - ((إِنَّ هَذَا اخْتَرَطَ سَيِّفِي وَأَنَا نَائِمٌ، فَأَسْتَيْقَظُ وَهُوَ فِي يَدِي صَلَنَا, فَقَالَ لِي: مَنْ يَمْنَعُكَ مِنِّي؟ قَلْتُ: اللَّهُ، فَهَا هُوَ ذَا جَالِسٌ)). ثُمَّ لَمْ يَعَاقِبْهُ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ))^{۱۹}.

ترجمه: از جابر بن عبد الله

در جاهای بسیاری همراه پیامبر ﷺ جنگیده ام، و امروز از رومی‌ها فرار نمایم، این هر گز امکان ندارد. باز در بین مسلمانان صدا زد کی با من به مرگ بیعت می‌کند؟ با او کاکایش حارت بن هشام بن معیره و ضرار بن الأزور در بین چهار صد نفر از مسلمانان بیعت نمود، و در نزدیکی خیمه خالد بن ولید با کفار سخت جنگیدند و از او به نیکو ترین وجه دفاع نمودند تا اینکه همه را زخمی، ضعیف و ناتوان ساخت، خالد پیش عکرمه در حالی رسید که او مشهدی بود، سرش را بالای ران خود گذاشت و با دستانش روی وی را مسح میکرد و در حلق اش قطره قطره آب می‌چکاند. و در همین جنگ یرموق حارت بن هشام و عکرمه بن ابی جهل و عیاش بن ابی ربیعة زخمی گردیدند، حارت بن هشام آب طلب نمود تا او را بنوشد به عکرمه دید فرمود آب را به او بدھید، وقتیکه عکرمه آب را گرفت به سوی عیاش بن ابی ربیعة نگریسته گفت: آب را به عیاش بدھید، آب نه به عیاش رسید و نه به یکی از ایشان تا اینکه همه فوت نمودند و از آن آب نچشیدند.

این است نمونه ایشاره و فدایکاری در سختترین و شدید ترین حالات زندگی و این است شمره عفو و بخشش در دعوت اسلامی که از سر سخت ترین دشمنان، نیکو ترین و گرم ترین دوستان می‌سازد.

کسی را که خوشش می‌آید
برایش تعمیر زیبا و بلندی در
آخرت بوده، و درجات عالی و
مرتبه‌های بلندی داشته باشد، از
کسیکه بالای وی ظلم نموده عفو
نماید، و آنکه او را از حق اش
محروم ساخته برایش بدهد، و
آنکه با او قطع صله ای رحمی
می‌نماید؛ همراهیش صله رحم را
بجا آرد.

عن أبي بن كعب رضى الله عنه، أن
رسول الله صلى الله عليه وسلم قال:
«من سره أن يشرف له البنيان، وترفع
له الدرجات فليعرف عنده ظلمه، وليرع
من حرمته ويصل من قطعه»^{۲۱}.

ترجمه: کسی که دوست دارد در
آخرت برایش تعمیر بلند داده شود و
درجات عالی و مرتبه‌های بلندی داشته
باشد، از کسی که بالای وی ظلم نموده
عفو نماید، و آنکه او را از حق اش
محروم ساخته برایش بدهد و آنکه
با او قطع صله ای رحمی می‌نماید؛
همراهیش صله رحم را بجا آرد.

در روایت دیگری چنین آمده: عن أنس
بن مالك رضى الله عنه قال:

بینا رسول الله صلى الله عليه
وسلم جالس إذرأيnahme ضحك
حتى بدت ثناءه، فقال له
عمررضى الله عنه: ما أضحكك
يا رسول الله صلى الله عليه
وسلم بأبى أنت و أمى؟ فقال:
رجلان جثيا من أمتى بين يدى
رب العزة- تبارك وتعالى- فقال

زنده خط مشی داعیان إلى الله قرار
گیرد.

فضیلت عفو و گذشت و ثمرات اخروی آن
قال تعالى: ﴿وَسَارِعُوا إِلَى مَغْفِرَةٍ مِّنْ
رَّيْسِكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْصَهَا السَّمَوَاتُ وَالْأَرْضُ
أَعْدَتْ لِلْمُتَّقِينَ﴾ آل عمران: ۱۳۳

ترجمه: (و) با انجام اعمال شایسته و
بایسته به سوی آمرزش پروردگاریان، و
بهشتی بشتابید و بر همدیگر پیشی
گیرید که بهای آن (همچون بهای)
آسمانها و زمین است؛ (و چنین چیز با
ارزشی) برای پرهیزگاران تهیه شده
است). و در آیت دیگری می‌فرماید:

﴿الَّذِنَ يُنْفَعُونَ فِي السَّرَّاءِ وَالصَّرَّاءِ
وَالْكَّاظِمِينَ الْفَيْضَ وَالْمَافِينَ عَنِ الْتَّائِسِ
وَأَلَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ﴾ آل عمران: ۱۳۴

ترجمه: آن کسانی که در حال خوشی و
ناخوشی و ثروتمندی و تنگدستی، به
احسان و بذل و بخشش دست می‌یازند،
و آنانی خشم خود را فرو می‌خورند، و از
مردم گذشت می‌کنند، و خداوند
نیکوکاران را دوست می‌دارد.

و در جای دیگری چنین فرموده است:
﴿وَلَيَعْفُوا وَلَيَصْفَحُوا لَا تُحِبُّونَ أَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ
لَكُمْ وَهُوَ أَرْحَمُ الرَّحْمَنِ﴾ التور: ۲۰

ترجمه: باید عفو کنند و گذشت نمایند.
مگر دوست نمی‌دارید که خداوند شما را
بیامرزاد؟ (همان گونه که دوست دارید
خدا از لغزشها یتان چشم پوشی فرماید،
شما نیز اشتباهات دیگران را نادیده
بگیرید) و خدا آمرزگار و مهربان است»
برخی از احادیثی نیز در این مورد آمده
است:

گشت و از دو بازوی دروازه خانه ای
کعبه گرفت و (خطاب به مشرکین

نموده) فرمود: چه می‌گوئید و چه
گمان دارید؟ آنها گفتند: برادر گرامی
و بخشندۀ و پسر برادر کریم و
بخشنده ما هستی، این سخن را سه
مرتبه تکرار نمودند. رسول اکرم ﷺ
فرمود: آنچه را برادرم یوسف ﷺ
برای برادرانش گفت: همان چیز را
من برای شما می‌گوییم:

﴿قَالَ لَا تَتَرَبَّ عَنِّيَّكُمْ الْيَوْمَ يَغْفِرُ اللَّهُ
لَكُمْ وَهُوَ أَرْحَمُ الرَّحْمَانِ﴾

(یوسف: ۹۲)

(یوسف پاسخ داد و) گفت: امروز
هیچ گونه سرزنش و توبیخی نسبت
به شما در میان نیست (ولکه از شما
در می‌گذرم و برایتان طلب آمرزش
می‌نمایم . ان شاء الله) خداوند شما
را می‌بخشاید، چرا که او مهربانترین
مهربانان است (و مغفرت و مرحمت
خود را شامل نادمان و توبه کاران می
نماید). از نزد پیامبر ﷺ خارج شدند

مثل اینکه از قبرها برخاسته و پراگند
گردیده اند، و همه اسلام آوردنده^{۲۱}.
چون در این مورد مثالهای زیاد و
متعددی وجود دارد که صفحات کتب
تاریخ اسلامی را به خود اختصاص
داده و مزین ساخته است که از آن
میان ، به عنوان نمونه، چندی از آنها
را بیان داشتیم و جهت احتراز از اطاله
بحث به همان مثال های متذکره
اکتفاء می نمائیم. امیدوارم که هر یک
از این داستان های خجسته؛ رقم

بترسید و مسائل ذات البینی خود را اصلاح نمایید.

یقیناً اللہ تبارک و تعالیٰ در روز قیامت بین مؤمنین اصلاح می نماید.

این بود آیات و آثاری که در مورد فضیلت عفو و گذشت بیان گردید، امیدوارم که سبب عبرت و پندگرفتن مسلمان‌ها گردیده و خود را به این خصلت حمیده مزین سازند. تا از ثمرات خجسته آن جامعه امروزی مسلمانان مستفید گردیده و در یک فضای اخوت و برادری اسلامی که انعکاس دهنده ویژگی‌های ناب اخلاق اسلامی است زندگی خویش را سپری نمایند.

ادامه دارد...

ماخذ:

- ۱۸- رواه ابو داود مختصرأ برقم: ۲۶۸۵ و النسائی: ج ۷ ص ۱۰۶ - ۱۰۷ .
- ۱۹- بخاری: ۴۱۳۵ .
- ۲۰- أخلاق النبي صلى الله عليه وسلم لأبي الشيخ الأصبهاني: ج ۱ ص ۳۶۰ رقم .۸۰ .
- ۲۱- المستدرک على الصحيحين للحاکم: ج ۷ س ۲۹۰ ش ۳۱۱۷ .
- ۲۲- آخرجه ابن أبي الدنيا في حسن الفتن بالله: ج ۶۶ ، ص ۱۶۶ .

مردی از امت من پیش روی رب العزت زانو زده نشستند یکی از آنها گفت: از برادرم بدله ظلمی را که بر من روا داشته بگیر، پروردگار فرمود: برای برادرت بدله آن ظلمی را که بر وی روا داشتی بپرداز فرمود: بار الها از حسنات من چیزی باقی نمانده، شخص مدعی فرماید: از گناهانم بر وی بار کن در این حال از چشمان پیامبر ﷺ اشک ریخت باز فرمود: یقیناً آن روز؛ بزرگ و عظیمی است، در آن روز، مردم به آن ضرورت می داشته باشد که از بار گناهان شان بالای دیگری تحمیل و اندادخته شود. سپس الله تبارک و تعالیٰ برای طلب کننده می فرماید: چشم را بلند کرده به سوی جنت های پروردگارت نظر کن پس سررش را برداشته و فرمود: پروردگار! شهراهی را از نقره و قصرهای را از طلا می بینم که با مرواریدها پوشانده شده اند. این جنت ها برای کدام پیامبران اند؟ برای کدام صدیقین و راستگویان اند؟ برای کدام شهداء اند؟ الله ﷺ فرمود: این جنت هابرا کسانی هستند، که ثمن و قیمتش را بپردازد، آن شخص فرمود: بار الها! بهای این جنت را کی دارد؟ الله تبارک و تعالیٰ فرماید تو داری. آن شخص فرماید: به چه چیز؟ الله ﷺ فرماید: به عفو کردن تو از برادرت، آن شخص فرماید: هر آئینه من از او عفو نمودم. الله ﷺ فرماید: دست برادرت را بگیر و به جنت داخلش کن. باز رسول اکرم ﷺ فرمود: از الله ﷺ

أحدهمما: يا رب، خذ لى مظلمتى من أخي قال الله. عز وجل: أعط أخاك مظلنته، قال: يارب لم يبق من حسناته شيء؟ قال: يا رب، فليحمل عنى من أوزارى. قال: وفاقت من حسناته شيء؟ قال: يا رب، عينا رسول الله - صلى الله عليه وسلم - بالبكاء، ثم قال: إن ذلك ليوم عظيم، يوم يحتاج الناس إلى أن يحمل عنهم من أوزارهم، فقال الله - تعالى - للطالب: ارفع بصرك فانظر في الجنان. فرفع رأسه فقال: يا رب، أرى مدائن من فضة، وقصوراً من ذهب مكللة باللؤلؤ، لأى نبى هذا؟ لأى صديق هذا؟ لأى شهيد هذا؟! قال: هذا لمن أعطى الشمن، قال: يا رب ومن يملك ذلك؟ قال: أنت تملكه. قال: بماذا يارب؟ قال: تعفو عن أخيك، قال: يا رب، فإني قد عفت عنه، قال الله - تعالى -: خذ بيد أخيك فأدخله الجنـة. ثم قال رسول الله صلـى الله عليه وسلم عند ذلك: فاتقوا الله وأصلحوا ذات بينكم، فإن الله يصلاح بين المؤمنين يوم القيـمة".

عن (از أنس بن مالک) روايت است که فرمود: در وقتی از اوقات رسول اکرم ﷺ نشسته بود، ناگاه او را دیدیم که خنده نموده؛ تا اینکه دندانهای پیش رویش ظاهر شد، عمر ﷺ فرمود: چه چیز ترا به خنده آورد؛ ای رسول الله؟ فرمود: دو

بیت الماں

مفتی حمدالله مبرور

چې په اسلام کې کمزوري وي او
داسي نور هغوي ته د دي لپاره د زکات
مال ورکول کېږي چې ايمان به راوړي،
خو اوس دا حکم پاتې نه دي.

۵- الرِّقَابِ

ورڅخه مراد مسلمانان مریان دي، د
دوی په حق کې مال د دوی د مریتوب
په بدل کې ورکول کېږي تر خوازد شي.
او همدارنګه بندیان هم مراد دي،
مال به له بند خخه د دوی د خوشی
کولو لپاره ورکول کېږي.

۶- الْفَارِمِينَ

هغه خوک دي چې پور ورباندي وي
چې د خان د ساتلو لپاره يې پورونه
کړي وي.

۷- فِي سَبِيلِ اللَّهِ

له دی خخه مراد مجاهدين،
 حاجيان، طالبعلمان او په نورو
ښو کارونو پسې تلونکي دي.

۸- اَبْنُ السَّبِيلِ

هغه مسافر دي چې له کلي او
وطن خخه د سفر په موخته

دي چې ديوې خانګي مال د هغه بلې د
مصارفو په خایونو کې نه لګېږي.

لومړۍ خانګه «بیتُ الزَّكَاةَ»

په دې خانګه کې د خارویو، حمکو او
د تجارت د زکات مال جمع کېږي.

د دې خانګي مال په اتو(۸) هغو
خایونو کې چې الله تعالى په قرآن کې

ذکر کړي دي، مصرف کېږي:
۱- الْفُقَرَاءُ

فقیر د احنافو په نزد هغه ته وايي چې
مححتاج وي، خو یو خه لري.

۲- الْمَسَاكِينُ

مسکین د احنافو په نزد هغه خوک دي
چې هیڅ هم نه لري، ډير زیات محجاج
وي.

۳- الْعَامِلِينَ عَلَيْهَا

يعني راټولونکي د زکات دي، چې د
احنافو د مذهب له مخې به هغوي ته د
کار کولو مطابق مزد ورکول کېږي.

۴- الْمُؤْلَفَةُ قُلُوبُهُمْ

دا هغه کفار دي چې ورڅخه د اسلام
راړلو هيله کېږي يا هغه کسان دي

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله الذي أرسل رسوله بالهدى
ودين الحق ليظهره على الدين كله ولو
كره المشركون ، والصلوة والسلام على
نبينا محمد وأله وصحبة ومن تبعهم
باحسان إلى يوم الدين .

اما بعد:
بیت الماں: په لغت کې هغه خای ته
ویل کېږي چې په هغه کې مال ساتل
کېږي .

په اصطلاح کې: د اسلام په پیل کې
بیت الماں، چې (بیت مال المسلمين) او
(بیت مال الله) هم ورته کارول کیده،
هغه خای ته ویل کېده چې پکې د
اسلامي دولت عام منقول مال ساتل کېده.
د متأخرینو فقهاوو په نزد (بیت
المال) هغه جهت ته ویل کېږي، چې د
مسلمانانو مشترک مال، منقول وي او که
غیر منقول، ملکیت لري «۱».

د بیت الماں خانګي:

بیت الماں خلور خانګي لري او د هري
خانګي لپاره بېل بېل د مصارفو خایونه

بیت المال خلور خانگی لری:
بیت الزکاة، بیت الأحْمَاس،
بیت الضوائِع، بیت مال الفیء.
له دغۇد هەری خانگی لپاره بېل
بېل د مصارفو خایونە دی چې
دیوپ خانگی مال د هغە بلې د
مصارفو پە خایونو کی نە
لگېپى.

د بیت الزکاة مال پر فقراوو،
مساکینو، د زکات پر ټولونکو،
مؤلفت القلوب، مجاهدينو،
جاجيانو او طالبعلمانو وېشل
کېپى او همدارنگە د مريانو او
بنديانو پە خوشى کولو او د
پورورى پە پور کې ورکول
کېپى.

وتلى وي.

پە دې ټولو اتو مصارفو کې فقر شرط دى.

دويمە خانگە: «بیت الأحْمَاس»

پە دې خانگە کې خمس (پنخمه) د
غنىمت او خمس د خزانو او کانونو ساتل
کېپى، د مصرف خایونە يې پنځە دې:

۱- د الله ﷺ او رسول ﷺ حصه:

دغە حصه رسول اکرم ﷺ پە
 خپل ژوند کې اخيستې وە، كلە

 چې رسول اکرم ﷺ وفات شو دغە
 حصه د مسلمانانو پە احتياجاتو
کې د حاکم د رايې مطابق مصرف
او پە بیت الفیء کې ساتل کېدله.

۲- د قربانو حصه، ۳- د يتمانو حصه، ۴- د مسکينانو حصه، ۵- د

 حصه، ۶- د مسافرپېرى.

مسافر حصه.

قال الله تعالى: ﴿وَاعْلَمُوا أَنَّمَا غَنِيتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَإِنَّ اللَّهَ مُحَمَّدًا، وَالْأَسْوَلِ وَلِذِي الْقُرْبَى وَالْيَتَامَى وَالْمَسَاكِينِ وَابْنِ الْسَّبِيلِ﴾ (الأنفال: ۴)

زباپە: او پوه شئ (ای مسلمانانو!) پېشكە کوم شى مو چې پە غنىمت اخىستى (له كفارو پە غلبي سره) نو پېشكە الله لره دى(حکم کول پە) خمس د هغە(کې) او (دغە خمس ثابت دى) لپاره د رسول الله او لپاره د خپلوانو (د رسول الله) او (لپاره د) يتيمانو، مسکينانو، مصارفو (او پاتې خلور برخې دى لپاره د) غازيانو.

دويمە خانگە: «بیت الضوائِع»

پە دې خانگە کې هغە مالونه ساتل
کېپى چې پيدا شوي وي او مالك نه وي
معلوم او يا هغە مال چې له غلو نه نیول
شوي وي او مالك يې نه وي معلوم.
د دغې خانگی مال پر هغۇ فقيرانو
وېشل کېپى چې ولې نه لري او هم به د
هغۇ احتياجات ورڅخه پوره کېپى،
لكه: خوراک، خبناک، جامه، پور، ديت،
او نور داسې.

خلورمه خانگە: «بیت مال الفیء»

پە دې خانگە کې د خمس، غنىمت،
خزانو، معدنونو، ماليې، دولتي چارواکو
ته ډالى شوي او ورتە نور اموال جمع
کېپى. دې خانگی مال به پە عامو
مسلمانانو مصرفپېرى.

پە بیت المال کې خیانت:
پە بیت المال کې خیانت کول خورا
ستره گناه دە، باید هر مسلمان ورڅخه
خپل ځان وساتي او بیت المال کې
خیانت کولو ته بهانې او حيلې ونه
لتهوي. خیانت يوازى دا نه د چې د
بیت المال پىسى، ياخور املاک غالا
کړي بلکې د خیانت له جملې خخه د
بیت المال د مال خارنه نه کول، د بیت
المال د خانگو مال سره ګډول، نا اهل
کسان په دندو ګمارل، کارمند چې کار
نه کوي معاش ورته حواله کول، د بیت
المال له املاکو سره احتیاط نه کول، د
بیت المال مال بې خایه مصرفول،
قريب ته تر مستحق ترجیح ورکول، د

بیت المال شى بې له اجازى وېل.

عن سَالِمَ مَوْلَى ابْنِ مُطْبِعٍ، أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، يَقُولُ: إِفْتَتَحْنَا خَيْرَ، وَلَمْ نَعْنَمْ ذَهَبًا وَلَا فِضَّةً، إِنَّمَا عَنِّنَا الْبَقَرُ وَالْإِبْلُ وَالْمَتَاعُ وَالْحَوَائِطُ، ثُمَّ انْصَرَفْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى وَادِي الْقُرَى، وَمَعَهُ عَبْدُهُ لَهُ يُقَالُ لَهُ مِدْعَمُ، أَهْدَاهُ لَهُ أَحَدُ بَنِي الصَّبَابِ، فَبَيْتَمَا هُوَ يَحْكُطُ رَحْلَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذْ جَاءَهُ سَهْمٌ عَانِرٌ، حَتَّى أَصَابَ ذَلِكَ الْعَبْدَ، فَقَالَ النَّاسُ: هَنِيَّنَا لَهُ الشَّهَادَةُ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «بَلْ، وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، إِنَّ الشَّمْلَةَ الَّتِي أَصَابَهَا يَوْمَ خَيْرٍ مِنَ الْمَعَانِيمِ، لَمْ تُصِبْهَا

علماني کسبا تغنيني به عن بيت المال، فعلمه الله تعالى صفة الدرع»^۳.

زباءه: داؤد ﷺ به د خپل پاچاهي د معلوماتو لپاره راوتلو، له خلکو به يې پونبنته کوله چې داود خنگه سري دی؟ يو وخت له جبرائيل ﷺ سره چې دخوان په شکل و، مخ شو، پونبنته يې ورخنه وکړه چې اې خوانه! داود خنگه دي؟ هغه په خواب کې ورته ووبل: داود پير بنه سري دی، خو يو خوي پکې دي، داود ﷺ ورته ووبل: هغه کوم خوي دي؟ جبرائيل ﷺ ورته ووبل: هغه له بيت المال خنه خوري، خپل کسب خنه خوري، داود ﷺ خپل محراب ته په ژړا لار، الله ﷺ ته يې سوال او زاري وکړي، چې اې الله! داسي کسب را زده کړه چې له بيت المال خنه مې پري په خان بسیا کړي الله ﷺ د د سوال قبول کړ، د زغرو جورول يې ورزده کړ.

والله سبحانه وتعالى أعلم

مأخذونه:

١- الموسوعة الفقهية الكويتية.

٢- رواه البخاري: ١٣٨ / ٥، ط: الشاملة.

٣- المبسوط للسرخسي: ٤٣٨ / ٣٠.

نامعلوم لوري غشی ورباندي ولګيد (او هغه ومر) نو خلکو ووبل: شهادت دي ورته مبارک وي، رسول اکرم ﷺ ورته وفرمايل: زما دي قسم په هغه ذات وي چې زما ساه د هغه په واک کې ده (داسي مه واياست چې شهيد شو، جنتي دي) په تحقيق سره هغه جامه چې له وپش خنه مخکې د خيبر له غنيمت خنه مدعم اڅښتي و هغه ورته اور ده پري لمبي به وهي.

په بيت المال کې له هر ډول خيانات خنه خان ساتل حکه لازمه ده، چې په دې کې هر مسلمان (گود، ړوند، کون، بې لاسونو، بې پښو، کونډ او يتيم) حق لري، له همدي وجې حضرت داود ﷺ په خپل محراب کې الله ﷺ ته پير وژړل سوال او زاري يې ورته وکړي؛ چې اى الله! ماته کسب راوبنېه تر خو زما رزق له خپل کسب خنه وي نه له بيت المال نه.

«وَدَاؤد عَلَيْهِ السَّلَامُ كَانَ يَأْكُلُ مِنْ كَسْبِهِ، عَلَى مَا رُوِيَ أَنَّهُ كَانَ يَخْرُجُ مِنْ كَسْبِهِ، إِذَا مَا رُوِيَ أَنَّهُ كَانَ يَأْكُلُ مِنْ صُورَةَ شَابٍ فَقَالَ لَهُ دَاؤد عَلَيْهِ السَّلَامُ: كَيْفَ تَعْرِفُ دَاؤد أَيْهَا الْفَتَنَى؟ فَقَالَ: نِعَمْ الْعَبْدُ دَاؤد إِلَّا أَنْ فِيهِ خُصْلَةً، فَقَالَ: وَمَا هِيَ؟ قَالَ: إِنَّهُ يَأْكُلُ مِنْ بَيْتِ الْمَالِ وَإِنَّ خَيْرَ النَّاسِ مِنْ يَأْكُلُ مِنْ كَسْبِهِ، فَرَجَعَ دَاؤد عَلَيْهِ السَّلَامُ إِلَى مَحَرَابِهِ بَاكِيًا مُتَضَرِّعًا يَسْأَلُ اللَّهَ تَعَالَى وَيَقُولُ: اللَّهُمَّ!

په بيت المال کې خيانات کول خورا ستره گناه ده، باید هر مسلمان ورخنه خپل خان وساتي او بيت المال کې خيانات کولو ته بهانې او حيلې ونه لتموي. خيانات یوازې دا نه ده چې د بيت المال پيسې، يا نور املاك غالا کې بلکې د خيانات له جملې خنه د بيت المال د مال خارنه نه کول، د بيت المال د خانګو مال سره ګډول، نا اهل کسان په دندو ګمارل، کارمند چې کار نه کوي معاش ورته حواله کول، د بيت المال له املاكو سره احتیاط نه کول، د بيت المال مال بې خایه مصرفول، قریب ته تر مستحق ترجیح ورکول، د بيت المال شې بې له اجازې وړل.

المَقَاسِمُ، لَتَشَتَّتَ عَلَيْهِ نَارٌ»^۲.

زباءه: سالم وايي چې ما له ابو هريرة ﷺ، اوريديلي دي هغه ويل: كله چې موږ خيبر فتح کړ، موږ سره زر او سپین زر نه دي غنمته کړي، بلکې غوايان، اوښان، سامان او باغونه مو غنيمت کړل، بيا له رسول اکرم ﷺ سره راغلو (وادي القرى) ته، له رسول الله سره یو مریې و، چې مدعم نومیده، د ضباب له قبيلې خنه چا ورته هديه کړي و، هغه د رسول اکرم ﷺ له سېرلى بار کښته کاوه چې ناخاپه له

اخوت اسلامی

مولوی عبدالرحمن کلکانی

مجاز می باشد.
نظر به اهمیت و ارزش این کلمه؛ ما در این نوشتار نظر گذرایی به منابع مهم و ارزشمند آن به قدر سوال به آن می پردازیم.

واژه (اخ) و مشتقات آن، در قرآنکریم بیش از نود بار به کار رفته است که در بیشتر آیات مقصود از آن برادر نسبی است مانند:

﴿أَتُنُوِّي بِأَخٍ لَكُمْ مِنْ أَيْكُمْ﴾^{۵۹} یوسف: و گاهی مقصود از این ماده برادر یا خواهر رضاعی است قال تعالی:

﴿وَأَغْوَثُكُمْ مِنْ أَرْضَنَعَةٍ﴾

النساء: ۲۳

و در آیتی نیز مراد از آن اعم از برادر نسبی و رضاعی است مانند:

﴿أَوْ بُيُوتٍ أَخْوَتِكُمْ﴾^{۶۱} التور: در برخی آیات این واژه به هم قوم و قبیله اطلاق شده است مانند:

﴿وَلَئِنْ كَانَ أَخَاكُمْ هُوَدًا﴾^{۶۵} الأعراف: این اطلاق از آن روست که نسب افراد هرقبیله به یک پدر می رسد.

در شماری از آیات این واژه به معنای شریک در دین و عقیده حق به کار رفته است، قال تعالی:

﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ لِخُواهٌ﴾^{۱۰} الحجرات: و نیز در برخی از آیات به معنای برادر در دین و عقیده باطل بکار رفته است

که ایشان به تقوی و اخلاص خود به فوز و کامیابی دنیا و مدارج عالی رسیدند.

کاربرد کلمه (اخ): کلمه (اخ) یعنی برادر کلمه بسیار زیبا، دلنشیں، نهایت محترمانه و دوستانه است که آنرا جهت ابراز محبت و صمیمیت برای دیگران به کار می بردیم. و ما در محاورات خوبیش ازین کلمه منحیث واژه ایکه توسط آن عرض ارادت و ادب را برای کسی که قابل احترام است؛ تقدیم می نماییم. اخ کلمه ایست که خداوند متعال برای مسلمین انتخاب و پسندیده گردانیده است.

کلمه (اخ) در لغت: این کلمه اصلاً عربی بوده و به معنای برادر است چنانچه

قرآنکریم می فرماید:

﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ لِخُواهٌ﴾^{۱۰} الحجرات:

ترجمه: جز این نیست که مؤمنان برادر یکدیگر اند.

و جمع آن (اخوه) و (اخوان) است. این واژه افرون بر معنای یاد شده، بر شریک در شیر؛ که به آن (برادر رضاعی) گویند اطلاق می شود و نیز شریک در جنس و بشربودن، دوستی و محبت، قبیله، دین و مذهب و عمل یا صفت خاص اطلاق شده است؛ با این تفاوت که کاربرد واژه (اخ) در معنای شریک در ولادت و رضاع حقیقت است و به سایر معانی استعاره و

چکیده: اخوت و برادری نقطه قوت در جامعه اسلامی است هرگاه در تعییل این امر الهی عامل باشیم به همان اندازه دارای اعتبار و قوت در جهان بوده بدین ملحوظ این بحث را به قدر امکان پیگیری می نماییم تا باشد به خواننده گان گرامی انگیزه تعاون و برادری بیشتر شده و از تعصب و خودخواهی های بی جا در جامعه کاسته شود.

مقدمه: کلمه اخوت مربوط به کشور، طایفه، قبیله و قشر خاصی از مردم نمی شود بلکه شامل حال هر مسلمان است. و هر مسلمان در مقابل یکدیگر مسؤولیت های زیادی دارد، از جمله پذیرفتن مسلمان منحیث برادر در قول و عمل لوکه از هر جغرافیا و نژادی باشد. و ترویج عملی اخوت اسلامی توسط احاد مسلمین و نظام های اسلامی که نقش نظام و حکومت در این عرصه خیلی بارز و مهم است. چنانچه رسول اکرم ﷺ باربار میان اصحاب گرامی شان عقد موافقات را منعقد گردانید و ایشان نیز از هیچ نوع تعاقن و محبت و برادری در میان یکدیگر دریغ نداشته باهم تفاهم و خود گذری می نمودند. این جاست

مسلمان برادر مسلمان است؛ بالای وی ظلم نمی کند، خوار و حقیرش نمیدارد، و کافیست به شر بودن و بدی شخص اینکه تحقیر و کوچک نماید برادر مسلمان خودرا و در روایت دیگر.

وَعَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا؛ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : ((الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ لَا يَظْلِمُهُ وَلَا يُسْلِمُهُ وَمَنْ كَانَ فِي حَاجَةٍ أَخِيهِ كَانَ اللَّهُ فِي حَاجَتِهِ وَمَنْ فَرَّجَ عَنْ مُسْلِمٍ كُرْبَةً فَرَّجَ اللَّهُ عَنْهُ كُرْبَةً مِنْ كُرْبَاتِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَمَنْ سَتَرَ مُسْلِمًا سَتَرَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ)) .^{۲۲}

ترجمه: از عبدالله ابن عمر روايت است که هر آينه رسول الله فرمود: (مسلمان برادر مسلمان است، بروي ظلم نمی کند و نه او را تسلييم (دشمن) می نماید و هر که در (بر آورده ساختن) حاجت برادرش باشد؛ الله در (بر آورده کردن) حاجت وی و هر که سختی را از مسلمانی بگشاید؛ الله از وی سختی ای از سختی های روز قیامت را می گشاید و هر که بپوشاند (عیب) مسلمانی را می پوشاند (عیب) وی را خداوند در روز قیامت.

توضیح: در اینجا مراد از عیب آن عیوب و نواقصی است که از مسلمان سر زده و از آن نادم و شرمسار می باشد.

در روایت دیگری می آید:

((سَمِعْتُ النَّعْمَانَ بْنَ بَشِيرٍ يَقُولُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَرَى الْمُؤْمِنِينَ فِي تَرَاحُمِهِمْ وَتَوَادُّهِمْ وَتَعَاطُفِهِمْ كَمَثْلِ الْجَسَدِ إِذَا اسْتَكَى عَضْوًا تَدَاعَى لَهُ سَائِرُ جَسَدِهِ بِالسَّهْرِ وَالْحُمْمَى)) .^{۲۳}

ترجمه: نعمان بن بشیر رضی

اخوت در ثقافت و فرهنگ اسلامی: بارز ترین نمونه از اخوت اسلامی سلام دادن، عیادت مریض، اتباع جنائز و انجام فرایض به صورت دسته جمعی مانند: نماز، روزه، زکات، جهاد و حج و

غیره را یاد آوری نمود که مسلمین به صورت خیلی صمیمی و برادری در آن اشتراک می نمایند: نماز های عید، جمعه و غیره را که به جماعت اداء و در آن سلام و احوال پرسی، دعای دسته جمعی و غیره امور اجتماعی را به جامی آورند. همچنان در ماه رمضان روزه برعلوه تراویح و ختم قرآنکریم و

صدقه فطر امری است که در این حکم خداوند حَمْلَة ارتباط فقراء و توأم‌دان را منحیث برادران دینی تأمین می نماید. حج مثال خیلی خوبی است که مسلمین از سراسر دنیا به رنگ های مختلف، با لسانهای متفاوت و اقوام مختلف باهم جمع شده، از حالات سیاسی اقتصادی و ضروریات هم‌دیگر باخبر می شوند. همانطوریکه در همسایه داری از همسایه ها باخبر و به ضروریات یکدیگر رسیدگی می نمایند. تعزیه و تهنيت نیز بخش مهمی از فرهنگ اسلامی است. در جنگ و صلح موافقت و امان یک مسلمان نمایندگی از موافقت همه مسلمین می نماید، هر چند وی یک فرد عادی باشد.

بعضی از مکلفت های اخوت اسلامی: رسول اکرم صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ می فرماید: ((عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَرَى الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ لَا يَظْلِمُهُ وَلَا يُسْلِمُهُ وَلَا يَخْذُلُهُ وَلَا يَحْقِرُهُ وَحَسْبُ أَمْرِي مِنْ الشَّرِّ أَنْ يَحْقِرَ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ)) .^{۱۱}

ترجمه: از ابی هریره صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ روایت است که

گفت: رسول اکرم صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرموده اند:

مانند: ﴿ يَتَأَبَّلُ الَّذِينَ أَمْنَوْا لَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ كَفَرُوا وَقَاتَلُوا لِإِخْرَاجِهِمْ ﴾آل عمران: ۶۱
در برخی آیات مراد از (آخر) شریک در عمل و رفتار های بد است مانند: ﴿ إِنَّ الْمُبَدِّرِينَ كَانُوا إِلَّا جُوَنَّ الشَّيَاطِينَ ﴾الإسراء: ۲۷
زیرا اینان همانند شیطان از حق و عدالت تجاوز کرده دچار اسراف شده اند و هم چنین آیه متبرکه: ﴿ وَلَا يَخُونُهُمْ يَمْدُوْهُمْ فِي الْأَعْيُنِ ﴾الأعراف: ۲۰۲
يعنى: شیطانان برادران مشرکان اند.

آن ها را گمراه می سازند - یا مراد آیه انسانهای فاسق دیگری هستند چون پیرو شیطان اند، افزون بر واژه (آخر) واژه ها و تعبیر های دیگری در قرآن کریم هستند که مصداق برادر دانسته شده اند. مانند: (کلاله) که در سوره النساء آمده، و (ابنی آدم) یعنی دو فرزند آدم که در سوره المائدہ (و غلامین یتیمین) به معنای دو پسر یتیم که در سوره کهف آمده است (یابن ام) یعنی: پسر مادر که هاون الْكَلَّةَ به موسی الْكَلَّةَ می گوید.

کلمه (آخر) در حدیث: این کلمه در احادیث زیادی به معانی برادر و غیره آمده است اما مراد ما در اینجا اهمیت و ارزش کلمه (آخر) که برادری اسلامی را افاده می کند است نه تحقیق در معنای لغوی آن باتوجه به اینکه در عصر حاضر اخوت اسلامی در جوامع مسلمین فراموش شده است و تنها این کلمه در حد یک سمبل و نماد باقی مانده است، بناء در روشی هدایات نبی کریم صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ آنرا جستجو می نماییم تا اینکه مسلمین به مصداق کلمه (آخر) حق برادری یکدیگر خویش را دانسته و به ادای حقوق اخوت اسلامی در میان خود آماده گردند.

می شوی تا اینکه من برادرت باشم؟ (علیه السلام) فرمود: بلی یار رسول الله، فرمود: پس تو برادر من در دنیا و آخرت هستی.

مواخات (بار) دوم آن قسمی که گذشت (در مدینه منوره) میان مهاجرین و انصار بود...

و نیز عبدالله ابن عمر رضی الله عنہما فرماید: ((عن عبدالله بن عمر قال آخى رسول الله صلى الله عليه وسلم بين اصحابه فأخى بين أبي بكر و عمر و فلان و فلان حتى بقى على عليه السلام وكان رجلاً شجاعاً ماضياً على أمره إذا أراد شيئاً فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم أما ترضى أن أكون أخاك قال بلـي يا رسول الله رضيت قال: فأنت أخي في الدنيا والآخرة قال كثير فقلت لجميع بن عميرأنت تشهد بهذا على عبدالله بن عمر قال نعم أشهد فلما نزل عليه السلام المدينة آخى بين المهاجرین والأنصار على المواساة والحق في دار أنس بن مالك فكانوا يتوارثون بذلك دون القراءات حتى نزلت وقت وقعة بدر)) ﴿وَأُولُو الْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَى بِعَصْرٍ فِي كِتَابِ اللَّهِ﴾

الأحزاب: ۶

فنسخت ذلك.
و كانت الموافحة بعد بنائه عليه السلام في المسجد»^{۵۵}.

ترجمه: ... آن گاه که رسول الله به مدینه منوره فرود آمد عقد برادری قایم نمود میان مهاجرین و انصار بر اینکه همکاری و تعاون در امور حق باهم نمایند (و این مسأله) در خانه انس بن مالک منعقد گردید، حتی به این سبب از یکدیگر میراث می برند بدون اینکه

قبل از ترویج کلمه (اخ) و برادری اسلامی: در جاھلیت مسایل عصیت و تعصب جایگاه بالایی داشت اما با آمدن دین مقدس اسلام جای عصیت و قومیت را اخوت دینی گرفت قسمی که در بالا گفته شد خداوند متعال مسلمین را برادر هم خواند و احادیث گرامی رسول اکرم ﷺ به تائید و تأسی از فرمان الهی عصیت را رد نموده از میان برداشت و عملاً اخوت و برادری اسلامی را در میان مسلمانان قایم و عملی ساخت که باز ترین نمونه آن عقد موآخات در صدر اسلام است.

عقد اخوت

تشريع اسلامی در مدت بیست و سه سال تکمیل گردید و رسول گرامی اسلام فرامین خداوند متعال را مرحله به مرحله عملی ساخت و از آنجلمه در مکه مکرمه و مدینه منوره میان مسلمین عقد موآخات را منعقد و قائم ساخت. چنانچه در کتاب عيون الاثر آمده است. ((و قال ابن عبد البر: كانت المؤافحة مرتين: الأولى قبل الهجرة بمكة بين المهاجرين، فاخى بين أبي بكر و عمر، و هكذا حتى يقى على رضي الله عنه فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم: أما ترضى أن أكون أخاك؟ قال: بلـي يا رسول الله، قال: فأنت أخي في الدنيا والآخرة، و الموافحة الثانية ما تقدم من موافحة المهاجرين و الأنصار...))^{۴۴}.

ترجمه: .. عقد موآخات دو مرتبه صورت گرفته است اول قبل از هجرت (و آن) در مکه میان مهاجرین بود، (رسول الله ﷺ) میان ابی بکر و عمر و همچنین (میان مسلمین) عقد اخوت را منعقد نمود تا اینکه حضرت علیؑ (تنها) باقی ماند، پس رسول اکرم ﷺ فرمود: آیا تو راضی

الله عنـه می گوید می شنیدم که رسول الله ﷺ فرمود: «مسلمانان را می بینی که در مهربانی و دوستی و همکاری با هم مانند یک جسم هستند به طوریکه اگر عضوی از آن بدن بیمار شود دیگر اعضای جسد به بیدارخوابی و تب به کمک آن عضو می شتابند.

سعدی می فرماید: بنی آدم اعضای یکدیگر اند که در آفرینش زیک گوهر اند

چو عضوی بدرد آورد روز گار دگر عضوها را نماند قرار در این باب صدها حدیث وجود دارد که مسلمان را برادر مسلمان خطاب و مکلفیت های آنانرا در قبال هم دیگر بیان نموده. از ظلم، تحقیر، بدی، فروختن مسلمان، عیب جویی و بی تفاوتی آنها منع می فرماید و بر عکس به تعاون و همکاری و رفع مشکلات مسلمانان را امر می فرماید. چه زیباست که نبی رحمت و دلسوز برای امت با قاطعیت تمام مسلمان را برادر مسلمان می خواند و در احادیث متعدد از حقوق سیاسی، اجتماعی، و اقتصادی مسلمان بر مسلمان دیگر بسیار به وضوح سخن رانده است و در مقابل تعمیل این اوامر و عده جنت و در مخالفت به آن و عده نارضایتی خویش و عذاب جهنم را عده داده است. اما! متأسفانه پیغمبر ﷺ که ما به کلمه برادر و برادری اسلامی جایگاهی قایل نیستیم در حالیکه نباید چنین باشد، متأسفانه بر علاوه بی تفاوتی، موضوع عصیت و تعصب عرب و عجم و قومیت ها نیز در جهان اسلام به قوت خویش در میان جوامع اسلامی موجود است.

نیامد آن روز مگر باوی چیزی از پنیر و روغن بود که آنها را مخلوط نموده بود، پس دید او را رسول الله ﷺ که بر وی تازه گی و خوشبویی از (رنگ) زرد بود، پس فرمود (رسول اکرم ﷺ) چی (کار) شده، فرمود: ازدواج نموده ام با زنی از انصار (رسول اکرم ﷺ) فرمود: پس چقدر مهر داده ای برای وی، گفت: یک نواه (وزن نواه برابر پنج درهم)... پس (رسول اکرم ﷺ فرمود) ولیمه کن اگر چه گوسفندی باشد.

فرق میان عقد اخوت و تعصب: در عصیت هیچگاهی مزایای اخوت دیده نمی شود و عصیت از وساوس شیطانی و غرایز بد نفسانی بوجود می آید، در حالیکه منشأ اخوت اسلامی از قرآن و حدیث که اصل دین و روح اسلام است سرچشمه می گیرد، ازین جاست که هرقدر تقوای مسلمانها ضعیف گردد به همان اندازه علاقه مندی به دین کمتر می گردد و مسائل مهم دینی متروک می گردد و هرقدر بادین محبت و عشق داشته باشد به همان اندازه مسلمین را به چشم برادری و محبت می بیند و از تعصب و قوم پرستی دوری می نماید. اگر ما مسلمانان را برویت قوم و سمت و زبان قدر نماییم در آن صورت از نظر

رحمت الهی دور می مانیم در حقیقت؛ ماده خلقت انسان خاک ﷺ است و آفریننده وی آفریننده هستی می باشد. انسان ها همه از یک آدم و حوا آفریده شده اند، در اصل خلقت و انسانیت و مکلفیت های ایمان آوردن باهم فرقی ندارند.

اعمال شایسته و نیک است که

آنچه ایثار می نمایند) و هر که نگه داشته شود از حرص نفس خود را؛ پس آن جماعت ایشانند رستگاران»^۶.

نمونه خاص

فداکاری سعد ابن ریبع و همت عبد الرحمن بن عوف ﷺ خیلی ها زیباست تا به یکی از موارد آن اشاره نموده و ببابیم که مسلمانان در عهد رسول اکرم ﷺ چقدر باهم صمیمی و خود گذر بودند.

چنانچه در روایت سنن ترمذی امده است: ((عَنْ أَنَسِ قَالَ لَمَّا قَدِمَ عَبْدُ الرَّحْمَنَ بْنَ عَوْفٍ الْمَدِينَةَ أَخَى النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْتَهُ وَبَيْنَ سَعْدَ بْنِ الرَّبِيعِ فَقَالَ لَهُ هَلْمُ أَفَاسِمُكَ مَالِي نَصْفِينَ وَلِيَ امْرَأَتَانِ فَأَطْلَقَ إِحْدَاهُمَا فَإِذَا انْقَضَتْ عَدْتُهَا فَتَرَوْجُهَا فَقَالَ بَارَكَ اللَّهُ لَكَ فِي أَهْلِكَ وَمَالِكَ دُلُونِي عَلَى السُّوقِ فَدَلَوْهُ عَلَى السُّوقِ فَمَا رَجَعَ يَوْمَنِدٌ إِلَّا وَمَعْهُ شَيْءٌ مِّنْ أَقْطَ وَسَمْنٍ قَدْ اسْتَفْضَلَهُ فَرَأَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعْدَ ذَلِكَ وَعَلَيْهِ وَضَرَّ مِنْ صُفْرَةٍ فَقَالَ مَهِيمٌ قَالَ تَرَوْجُتْ امْرَأَةً مِّنَ الْأَنْصَارِ قَالَ فَمَا أَسْدَفْتَهَا قَالَ نَوَاهٌ قَالَ... فَقَالَ أُولِئِمْ وَأَوْبِشَاةٌ))^۷.

ترجمه: از حضرت انس ﷺ روایت است که (وی) فرمود: هرگاه عبد الرحمن بن عوف به مدینه منوره آمد، نبی اکرم ﷺ عقد اخوت را میان وی و میان سعد بن ریبع ﷺ منعقد نمود، پس گفت (سعد بن ریبع ﷺ) بیا تا دو نصف و تقسیم نمایم با توان مال خود را و مرا دو زن است پس یکی از آن دو را طلاق می دهم هر گاهی که عدت وی تمام شد پس از آنرا شما به زنی بگیرید، پس (عبدالرحمن بن عوف) فرمود خداوند در مال و اهل تو برکت دهد، مرا به بازار راهنمایی کن (تاکار نمایم) پس وی را راهنمایی کرد به بازار (در آنجا عبد الرحمن ﷺ مشغول کار شد). پس

قربات نسبی داشته باشند تا آنکه در واقعه بدر (آیت) (و أُولُوا الْأَرْحَامِ بعضهم أولی بعض في كتاب الله) نازل گردید.

پس این حکم منسخ گردید این موضوع (توارث) بعد از بناء نمودن مسجد رسول ﷺ بود.

و نیز گفته شده که موضوع عقد مؤاخات بعد از بنانمودن مسجد توسط رسول اکرم ﷺ صورت گرفت.

طوریکه خداوند متعال بدون تفکیک نژاد، قبیله و زبان مسلمانان را برادر هم می خواند و رسول اکرم ﷺ این موضوع را در میان مسلمانان عملی ساخت و آنان باهم مانند برادران عینی و نسبی با هم دیگر محبت و از خود گذری داشتند تا جاییکه خانه و جای و مال خویش را نشار رسول اکرم ﷺ و مسلمین بخصوص مهاجرین می نمودند. خداوند لایزال اوصاف نیک این مردان راستین ایمان و عمل را جاودانه ساخته در قرآن کریم چنین یادآوری می نماید: ﴿وَالَّذِينَ تَوَّهُوا لَنَّا وَلَأِيمَنَنَّ مِنْ قَبْلِهِرُّ يُحِبُّونَ مَنْ هَاجَرَ إِلَيْنَا وَلَا يُمْحِدُونَ فِي صُدُورِهِمْ حَلَجَكَهُمْ وَلَا يُؤْثِرُونَ عَلَى أَنفُسِهِمْ وَلَا كَانَ يَهْمِهِ خَصَاصَةً وَمَنْ يُؤْقَ سُعَّ نَفْسِهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ الحشر: ۹

ترجمه: و (نیز) آنراست که جای گرفتند در سرای هجرت و خالص کردند ایمان خویشرا از ایشان (مهاجران) و دوست میدارند هر که را که هجرت کند بسوی ایشان و نمی یابند در دلهای خود تنگی (حسد) از آنچه داده شده مهاجران را و مقدم میدارند دیگرانرا برنفس های خود و اگر چه هست ایشان را فاقه (احتیاج به

خداؤند تقوا و اخلاص را قبول می کند نه کثوت و توانایی را: رسول اکرم ﷺ روزی تعدادی از سران کفار قریش مانند عتبة ابن ربيعة، وأبا جهل بن هشام و عباس بن عبد المطلب، وأبی بن خلف، و برادرش أمية بن خلف را دعوت به اسلام می نمود و آنان در مجلس رسول اکرم ﷺ نشسته بودند و او ﷺ امیدوار بود تا ایشان دین اسلام را بپذیرند و با مسلمانان شدن آنها اشخاص زیادی از مشرکان ایمان خواهند آورد. در این اثنا ناگاه ابن ام مکتوم ﷺ وارد مجلس شده و مکرراً می فرماید: ((يا رسول الله أقرئني وعلمني مما علمك الله ... حتى ظهرت الكراهة في وجه رسول الله صلى الله عليه وسلم))^{۱۰}.

« ای رسول الله ﷺ برایم بخوان و مرا تعلیم ده از آنچه خداوند برای تو آموخته است... تاینکه ناراحتی در چهره رسول الله ﷺ ظاهر گردید» اینجاست که خداوندمتعال در این باره می فرماید: ﴿عَبَسَ وَوَلََّ ۚ ۱۱ آنَّجَاهُ الْأَقْمَنَ﴾ عبس: ۲۰-۱

ترجمه: رو ترش نمود و اعراض کرد از اینکه آمد نایینا. بعد از این واقعه رسول خدا ﷺ برایش می فرمود: (و یقول مرحباً بمن عاتبني الله فيه ويقول له هل لك من حاجة) ^{۱۱}.

« و می فرمود: (رسول اکرم ﷺ) مرحبا به آنکه در موردش الله مرا عتاب فرمود و می فرمود آیابرای تو حاجتی است». (تا آن را روا کنم) بعد از نزول این سوره رسول ﷺ برایش عنایت خاصی می نمود تا آنجا که چادر مبارک خویش را برایش هموار می نمود.

این مربت فقط توسط اعمال نیک و

محبت رسول اکرم ﷺ هجرت می نماید، در همه غزوات و بیعت ها با رسول اکرم ﷺ حضور می داشته باشند. در مدینه منوره برای خود خانه و جایی تهیی نمی نماید، در صفه مسجد نبوی مسکن گزین شده از اصحاب گرامی اهل صفة می شوند.

حضرت سلمان فارسی رضی الله تعالى عنه از اهل بیت رسول اکرم ﷺ می گردد؛ در حالیکه نه عرب بودند و نه از قوم رسول اکرم ﷺ آنها خودرا از بندگی غیر و قید تعصّب و قومیت آزاد نمودند از آن جهت به درجات رفیع در دنیا و آخرت نایل آمدند و سرفراز گردیدند.

طوریکه رسول اکرم ﷺ در باره آنها می فرماید: (و عن ابی امامۃ قال سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول أنا سابق العرب إلى الجنة وصهیب سابق الروم إلى الجنة وبلاس سابق الحبسة إلى الجنة وسلمان سابق الفرس إلى الجنة). ^۹

ترجمه: ...من سبقت کننده‌ی عرب در جنت هستم و صهیب سبقت کننده‌ی روم در جنت است و بلاس سبقت کننده‌ی حبسه در جنت است و سلمان سبقت

کننده‌ی فارسی‌ها در جنت است. مثال دیگری حضرت عبدالله ابن ام مکتوم است. عبدالله ابن ام مکتوم ﷺ از مسلمانان سابق است در حالیکه یک شخص نایناینست و توانایی مالی و جسمی ندارد، اما در نزد خالق کائنات منزلت خاصی دارد و رسول اکرم ﷺ وی را بار بار در مدینه منوره برای امامت نمازهای جماعت جانشین خود ساخته است که یکی آن در غزوه احمد بود.

آنها خویشن را از بند قومیت و بندگی غیر الله آزاد کرده بودند و به مکلفیت های دینی خویش عمل می نمودند.

ما را به مدارج بالای معنویت می رساند نه نسب و قوم بلکه اقوام و طوایف فقط برای تفکیک و شناخت یکدیگر اند چنانچه خداوند متعال می فرماید: ﴿يَكَانُهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِّنْ ذَرَّةٍ وَأُنْثَى وَجَعَلْنَاكُمْ شَعُوبًا وَبَلَلَ لِتَعَارِفُوا إِنَّا أَكْرَمْنَاكُمْ﴾ عندَ اللَّهِ أَنْفَكُمْ الحجرات: ۱۳

ترجمه: ای مردمان (هر آینه) ما آفریدیم شمارا از یک مرد و یک زن و گردانیدیم شمارا نژادها و قبیله ها تا باهم شناسا شوید به تحقیق گرامی ترین شما نزد الله پرهیزگارترین شماست»^۸.

مدارج ایمان و تقوا

ایمان راسخ و کامل که آمیخته بامحبت باشد انسان را به تقوا می رساند و هرگاه شخص مسلمان متقدی شد، به مدارج عالی از محبت الهی می رسد به حدیکه در گمان نیاید و به کوشش و قدرت مادی به آن کسی نرسد، ایمان راسخ آمیخته بامحبت را میتوان در اصحاب گرامی یافت چنانچه حضرت بلاس ابن رباح حبشه وقتی ایمان می آرد ایمانش آمیخته بامحبت و اخلاص است از آن جهت رسول اکرم ﷺ وی را مودن خاص خود می گرداند وقتی در شب معراج میرود صدای نعلین وی را در جنت (بگوش خویش می شنود).

سهیب ابن سنان رومی یکی دیگری از اصحاب خاص آنگاهی که از مکه مکرمه می خواهد هجرت نماید مشرکین به او میگویند: وقتی اینجا آمدی با خود چیزی نداشتی حالاکه میبروی همه را با خود میبری؟ وی تمام اموال ودارایی خود را برای آنها می گذارد و خود تنها وبدون مال فقط با ایمان آمیخته به

گردیده، که به عظمت و بزرگی دین مبین اسلام اعتراف می کردند. متأسفانه امروز مسلمین جهان به سبب بی اتفاقی و عدم وحدت در میان شان دست احتیاج به غیر دراز می نمایند و به سرزمین های غیر اسلامی بخاطر نفقة سفر می نمایند مع الاسف که کشور های دارا و توانای اسلامی در این زمینه احساس مسؤولیت دینی و برادری ندارند؛ به صورت ممکن اگر اخوت و برادری اسلامی را در محله و ولایت خویش عملی نماییم یک زندگی صفا و نیک خواهیم داشت. و همچنان اگر جغرافیای اسلامی در جهان باهم تعامل قرآنی و اخوت اسلامی داشته باشند به مشکلات جهان اسلام نقطه پایان گذاشته می شود. سرمایه، معادن، علم و نیروی کاری تعیین کننده سرنوشت اقتصادی این جهان است که همه اینها را مسلمین دارند و از این بابت هیچ نوع کمی ندارند. به جز اتحاد، تعاؤن و برادری.

ماخذ:

- ۱- صحیح مسلم جزء ۱۲ صفحه ۴۲۶
- ۲- صحیح البخاری جزء ۸؛ صفحه ۳۰۹
- ۳- صحیح البخاری جزء ۱۸؛ صفحه ۴۲۶
- ۴- عيون الاثر، ج ۱، صفحه ۶۵
- ۵- عيون الاتر جداول صفحه ۲۶۵
- ۶- ترجمه از تفسیر کابلی.
- ۷- سنن ترمذی جزء ۱۱ صفحه ۴۹۱
- ۸- ترجمه از تفسیر کابلی.
- ۹- معجم الكبير للطبراني جلد ۷؛ باب ۲ صفحه ۱۱۸
- ۱۰- تفسیرخازن جلد ۶ صفحه ۲۲۰
- ۱۱- تفسیرخازن، ج ۶، صفحه ۲۲۰

مانند سلمان فارسی، صحیب ابن سنان رومی، بالال ابن ریاح حبشی و عبدالله ابن ام مكتوم، اجمعین که در بالا اشارتی به شمه ای از فضایل شان شد، سروران امت گردیدند.

بر عکس کسانی که از احکام دین و شریعت سر باز زندگانند: کاکای رسول اکرم ﷺ ابو لهب و ابو جهل در دنیا ملعون و در آخرت به اسفل السافلین جای گرفتن.

هرگاهی که مسلمین اخوت و برادری و تقوا و عدالت را اختیار کردن سروران جهان شدند و بر شرق و غرب حکم روایی نمودند قابل یاد آوری است این حکم روایی متعلق فقط به اعراب نبود بلکه از همه مسلمین روی زمین بود. قهرمانان، علماء، سیاستمداران و سایر اهل فن و هنر از سرتاسر جغرافیای عالم اسلام بود و تحت یک حاکمیت زندگی می کردند و مبارات می نمودند. از دنیا باج می گرفتند و به اروپا علم صادر نموده آثارنا از حالت

نیمه وحشی بیرون و به مدارج زندگی مادی رسانند. ابن سینا، فخرالدین رازی، ابن رشد، ابو ریحان البیرونی، امام محمد غزالی، جابر ابن حیان و دیگر علماء و فلاسفه ای که غرب مدیون خدمات علمی آنان اند و در

بخش ادب بطور مثال می توان از کتاب بزرگ مثنوی که شهرت جهانی دارد یاد نمود که آن اثر مولانا جلال الدین محمد

بلخی است و آن در جهان، همه ساله ترجمه، تفسیر و شرح جدید می گردد و مردم دنیا از آن استفاده های ادبی، تصوفی، فلسفی و مسائل وحدت الوجودی و یکتایی جهان آفرینش را الهام گرفته از تأثیرات معنوی آن متاثر

ایمان آمیخته با محبت به دست می آید. پس چقدر بجاست که محاسبه اشخاص را به ایمان و عمل وی نماییم نه به نسب و قومیت و منافع زود گذر دنیوی که سخت ناپایدار است.

مرد توانا و دانای دیگر عمرو بن هشام است از اینکه ایمان نیاورد و از راه حق سرباز زد او ملقب به ابو جهل گردید در حالیکه وی را ابوالحكم (دانشمند بزرگ) می گفتند اما نامش جاہل بزرگ شد.

مسؤلیت علماء: علمای کرام وظیفه دارند تا دعوت را در قبال رساندن و تعمیل احکام قرآن و ارشادات رسول اکرم ﷺ توجه جدی داشته و در حصه اخوت و برادری اسلامی کار نموده و نظام اسلامی را متوجه مسؤولیت های مهم و خطیر شان نموده تا مسؤولیت های اهم دینی خویش را به صورت جدی انجام دهند و امت اسلامی را از منجلاب پرآگندگی ها و نفاق در زمان نیاز بیرون نمایند.

وظیفه نظام: نظام های اسلامی وظیفه اصلی شان رساندن و تطبیق اوامر الهی است و آنچه قابل توجه خاص است تأمین عدالت اجتماعی و زدودن فساد از میان جامعه و مسلمانان می باشد و شناخت جایگاه رعیت منحیث بازوی نظام که در مجموع برادران یکدیگر می باشند.

متأسفانه نقص در اینجاست که همه افراد جامعه اخوت و برادری را یک امر قرآنی و الهی می دانند اما در عمل به اخوت اسلامی و حقوق آن تعمیل نمی شود.

نتیجه: احکام دین و منابع قرآن و سنت همه مسلمانها را به اخوت و برادری امر می نماید آنانی که به آن عمل نمودند

د جمعي د لمانځه فضيلت او حکم

عبدالواحد غرني

له حضرت ابو هریره رض خخه روایت دی چې رسول اکرم صلی الله علیه و آله و سلم فرمایلی: ((لَوْ يَعْلَمُونَ مَا فِي الْعَتَمَةِ وَالصُّبْحِ لَأَتَوْهُمَا وَلَوْ حَبَّوْا)).^۵

يعني که خلک پوهیدلی چې د بیگاه او سیا په لمونځونو کې خومره ثواب دی، دوى به په جمعي سره دهنو اداء کولو لپاره جومات ته تللى که په خاپورو هم واي.

په بل حدیث شریف کې پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم فرمایي: ((صَلَّى اللَّهُ جَمِيعَ تَزِيدُ عَلَى صَلَاتِهِ فِي بَيْتِهِ، وَصَلَاتِهِ فِي سُوقِهِ، حَمْسًا وَعِشْرِينَ دَرَجَةً)).^۶

ڦباړه: د جمعي لمونځ د کور او بازار په لمانځه پنځه ويست درجي غوره دی.

د جمعي د لمانځه حکم: فقهاء د جمعي د لمانځه په اړه مختلف نظرونه لري، ځينې وايي: په جمعي سره لمونځ کول سنت مؤکد دي، ځينې نور یې بیا واجب ګئي، او دريمه ډله یې وايي په جمعي سره لمونځ کول فرض کفائيي دي. هغه فقهاء کرام چې د

قيامت په ورڅه هغوي ته نور وګرخي). له حضرت عثمان رض خخه روایت دی چې رسول اکرم صلی الله علیه و آله و سلم فرمایلی:

«من صلی العشاء في جماعة فكأنما قام نصف الليل و من صلی الصبح في جماعة فكأنما صلی الليل كله». ^(۳)
ڦباړه: چا چې د ماسختن لمونځ په جمعي وکړ داسي دی لکه نيمه شبې یې چې (په عبادت کولو سره) په رينا تيره کړې وي او چا چې د سهار لمونځ په جمعي سره اداء کړي. نېي کريم صلی الله علیه و آله و سلم فرمایي: ((صلوة الجمعة أفضـل من صلاة الفـذ، بسبـع وعشـرين درـجة))^{۱۱}

ڦباړه: په جمعي سره لمونځ کول او ويشت درجي له یوازې لمونځ کولو خخه غوره دي.

په بل حدیث کې رسول اکرم صلی الله علیه و آله و سلم فرمایي: ((بَشِّرِ الْمَشَائِنَ فِي الظُّلْمِ إِلَى الْمَسَاجِدِ بِالنُّورِ التَّامِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ)).^{۲۲}

ڦباړه: هغو کسانو ته چې په تيارو کې جوماتونو ته ځې، زيري ورکړه په کامل نور سره په ورڅ د قیامت (جومات ته تګ به د

الحمد لله رب العلمين والصلاه والسلام على خاتم النبیین محمد و على آله و أصحابه أجمعین .

د جمعي د لمانځه د فضيلت او حکم په اړه د احاديثو په کتابونو کې دیر احاديث ذکر شوي دي، په دغوا احاديثو کې د جمعي لمونځ ته یې ډير اهمیت ورکړي او مسلمانان یې ورته هڅولي، ترڅو په پوره پابندی سره خپل لمونځونه په جمعي سره اداء کړي. نېي کريم صلی الله علیه و آله و سلم فرمایي: ((صلوة الجمعة أفضـل من صلاة الفـذ، بسبـع وعشـرين درـجة))^{۱۱}

ڦباړه: په جمعي سره لمونځ کولو خخه غوره دي.

په بل حدیث کې رسول اکرم صلی الله علیه و آله و سلم فرمایي: ((بَشِّرِ الْمَشَائِنَ فِي الظُّلْمِ إِلَى الْمَسَاجِدِ بِالنُّورِ التَّامِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ)).^{۲۲}

ڦباړه: هغو کسانو ته چې په تيارو کې جوماتونو ته ځې، زيري ورکړه په کامل نور سره په ورڅ د قیامت (جومات ته تګ به د

وعشرین درجة)).

زباده: په جماعی سره لمونځ کول له انفرادي لمونځ خخه پنځه ويشت درجي او یا اووه ويشت درجي غوره دی.

د امام شافعی صلی الله علیه وسالم په نزد په جماعی سره لمونځ فرض کفایي دی.
او د امام احمد صلی الله علیه وسالم په نزد واجب عيني دی.

د احنافو په مذهب کې راجح قول دا دی چې په جماعی سره لمونځ کول سنت مؤکد دی، البته خينو احنافو له دي تاکید والي په وجوب سره تعیير کړي دی یا دا چې په قوت کې د وجوب حکم لري.

مؤخذونه

۱- رواه الجماعة إلا النسائي وأبا داود عن ابن عمر (جامع الأصول: ۲۵۰ / ۱۰).

(۲) هذه روایة أبي هريرة. ورواه البخاري أيضاً عن أبي سعيد الخدري، وأحمد عن ابن مسعود (نيل الأوطار: ۱۲۶ / ۳ و ما بعدها).

۲- سنن أبي داود ج ۱ ص ۲۲۰ سنن ابن ماجه الجزء ۱ ص ۲۵۷.

۳- صحيح مسلم الجزء ۱ ص ۴۵۴.

۴- سنن الترمذى الجزء ۱ ص ۹۸.

۵- اللؤلؤ والمرجان فيما اتفق عليه الشیخان الجزء ۱ ص ۱۳۶.

۶- صحيح البخاري ۴۷۷.

پارسول اکرم صلی الله علیه وسالم! زه خوک نلوم چې جومات ته مې ورسوي، له نبی صلی الله علیه وسالم خخه بې اجازه وغونښله، تر خو په کور کې لمونځ وکړي، نبی عليه الصلاة والسلام ورته په کور کې د لمونځ کولو اجازه ورکړه، کله چې هغه سپړی روان شو، هغه ته بې غږ وکړ، او ويې فرمایل: آیا آذان اوړي؟ خواب بې ورکړ، هو، ويې فرمایل: نو آذان ته خواب ورکړه یعنې لمونځ په جماعی ادا کړه.

په بل حدیث کې پیغمبر صلی الله علیه وسالم فرمایلی: ((لَقَدْ هَمِّتُ أَنْ أَمْرِ فِتْيَتِي فَيَجْمَعُوا حُزْمًا مِنْ حَطَبٍ ثُمَّ أَتَيَ قَوْمًا يُصْلَوْنَ فِي بُيُوتِهِمْ لَيْسَتْ بِهِمْ عَلَّةٌ فَأَحْرَقُهَا عَنْهُمْ)).

زباده: زما زړه غواړي چې خپلو یو خو خوانانو ته ووايم چې دیر بوټي راتبول کړي رايې وړي، بیا هغو خلکو ته ورشم چې بې عذره په خپلو کورونو کې لمونځ کوي، د هغوي کورونه وسوسټونه.

دویمه دله هغه فقهاء کرام دي چې د جماعی لمونځ سنت مؤکد بولي، دلائل بې په لاندې ډول دي: ((صَلَاةُ الْجَمِيعِ تَرْيِيدُ عَلَى صَلَاتِهِ فِي بَيْتِهِ، وَصَلَاتِهِ فِي سُوقِهِ، خَمْسًا وَعِشْرِينَ دَرَجَةً)).

زباده: د جماعی لمونځ د کور او بازار په لمانځه پنځه ويشت درجي غوره دی.

په دغه حدیث کې افضلیت بیان شوی دی. یو بل حدیث کې راخې: ((صَلَاةُ الْجَمِيعِ تَفْضِلُ صَلَاةَ الْفَذِ بِخَمْسٍ وَعِشْرِينَ دَرَجَةً، أَوْ بِسَبْعِ

چا چې خلوبنست ورځې په جمعې لمونځ وکړ، په داسې حال کې چې تکبیر أولی ترې فوت نشي، هغې ته به دوه برائته (خلاصون یا نجات) ولیکل شي، یو له دوزخ خخه او دویم له نفاق خخه. د حضرت ابي هریره صلی الله علیه وسالم خخه روایت دی چې رسول اکرم صلی الله علیه وسالم فرمایلی: ((لَوْ يَعْلَمُونَ مَا فِي الْعَتَمَةِ وَالصَّبَحِ لَا تَوْهِمُهُمْ، وَلَوْ حَبُّوا)).

جمعې د لمانځه په وجوب قائل دي دلائل بې په لاندې ډول دي: ((وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَأَتُوا الزَّكُوَةَ وَأَذْكُرُوا مَعَ الْزَكِيرِ))
البقرة: ۴۳.

زباده: او لمونځ (په بنه ډول) اداء کوئ او زکات ورکوئ او رکوع کوئ له رکوع کونونکو (لمونځ کونونکو) سره. دغه آیت د جماعی په وجوب دلالت کوي.

له ابو هریره صلی الله علیه وسالم خخه روایت دی، چې وايې: ((أَتَى النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَجُلًا أَعْمَى، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! إِنَّهُ لَيْسَ لِيْ قَائِدٌ يَقُوْدِنِي إِلَى الْمَسْجِدِ، فَسَأَلَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يَرْخُصَ لِهِ، فَيَصْلِي فِي بَيْتِهِ، فَرَخَصَ لَهُ، فَلَمَّا وَلِيْ دُعَاءً، فَقَالَ: هَلْ تَسْمَعُ النِّدَاءَ بِالصَّلَاةِ؟ فَقَالَ: نَعَمْ، قَالَ: فَأَلْجِبْ)).

زباده: نبی (عليه الصلاة والسلام) ته یو پوند سپړی راغۍ ورته بې وویل:

د اسلامي شريعت خصوصيت او ځانګړتیاوي

مولوي نورالله صافی

الله تعالى فرمایي:

لَا تَبْدِيلَ لِكَلَامِنَ اللَّهِ کيونس: ٦٤
ترجمه: نشهه هیڅ بدلوں د الله د کلماتو (حکمونو).

که نپی هرڅومره پرمختګ وکړي او د انسانانو ټولنیز ژوند هرڅومره پرمخ تللی وي، د الله تعالى په شريعت کې کمی او بدلون نه راخي؛ حکه چې کامل دی، بل دا چې اسلامي شريعت د الله تعالى له طرفه دی، لکه خرنګه چې الله تعالى له هرعیب او نقص خخه پاک او منزه دی، دارنګه د الله تعالى شريعت هم کامل شريعت دی او له هر دول عیب او خطاء خخه پاک دی.

د اسلامي شريعت حکمونه کامل دي او هیڅ دول نیمګړتیا نلري او نه هم زیادت ته محتاج دي.

الله تعالى فرمایلي دي: **إِلَيْمَ أَكْلَمْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَنْتَمْ عَلَيْنَكُمْ نَعْمَتِي وَرَضِيَتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ وَيَنِّا** المائدہ: ۳

ترجمه: نن ورخ مکمل کړ ما تاسې ته دین ستاسي (اصولاً او فروعاً) او پوره مې کړ پر تاسې (ای مؤمنانو) نعمت خپل (د دین په اکمال)، او غوره کړ ما

يوazi د اسلام مقدس شريعت دی چې د هر ډول تغیر او تحريف خخه پاک دين دي.

الله **فَرِماَلَيْ دِي:** **بَارَكَ اللَّهُ نَزَّلَ الْفُرْقَانَ عَلَىٰ عَبْدِهِ لِيَكُونَ لِلنَّاسِيْنَ نَذِيرًا** الفرقان: ١

ترجمه: دیر برکتناک ذات دی هغه چې نازل کړي یې دی قرآن کريم پر خپل بنده (محمد) د دی لپاره چې شي (قرآن) خلکو لره ويروونکي (له دوزخ خخه).

همدا راز اسلامي شريعت د هدف او غایي له پلوه رباني شريعت دی. د اسلامي شريعت هدف او غایي دا ده چې انسانان د الله تعالى عبادت وکړي او د هغه رضا ترلاسه کړي؛ ترڅو په دنيا او آخرت کې یې کاميابي په برخه شي.

۲- اسلامي شريعت کامل شريعت دي: دا چې اسلامي شريعت د الله تعالى لخوا دي، چې کامل ذات دی او په هرڅه یې علم احاطه کړي ده، دا شريعت هم کامل شريعت دی او هیڅ ډول نقص او کمی په کې نشهه او کوم تغیر او تبدیل ته اړتیا نلري.

اسلامي شريعت د نورو شريعتونو او اديانو، لکه: یهوديت، نصرانیت او نورو خود ساخته اديانو په پرتله خورا زیاتې ځانګړتیاوي او برتری لري، اسلامي شريعت مستقل او د انساني فطرت سره برابر شريعت دي.

د اسلامي شريعت حینې ځانګړتیاوي په لاندې توګه دي:

۱- رباني شريعت: اسلامي شريعت رباني شريعت دی او د دې شريعت مصدر، رب العالمين اقدس ذات دی، چې د دې شريعت حکمونه د الله تعالى له لوري د جبرئيل عليه السلام په واسطه پر حضرت محمد صلی الله علیه و آله و سلم نازل شوي دي.

که چېږي هغو کتابونو ته مراجعه وکړو، چې د اديانو او فرقو په اړه

لکن لیکل شوي دي، وبه گورو چې نور اديان خو يا د خلکو او بشر له خوا جوړ شوي دي او له زیاتو مشکلاتو خخه ډک دي او یا دا

چې په الهي اديانو کې د خلکو له خوا لاس وهنه شوي ده او

تحريف شوي دي، لکه یهوديت او نصرانیت.

تاسيٰ ته اسلام د دين په توگه.

امام ابن کثیر جعفر د دی مبارک آيت په تفسير کي وايي: دا د الله تعالى په دې امت باندي هير لوي احسان دی چې دوی ته يې كامل دين رايلرلی دی او دوی بل دين ته اړتیا نلري»^{۱۱}.

۳- اسلامي شريعت له تحريف، تغير او تبديل خخه محفوظ دی:

الله تعالى د قرآن کريم د حفاظت
لپاره دasicي خلک پيدا کړي دي چې د
ليکلو ترڅنګ قرآن کريم يې په خپلو
سينو کې همغسي حفظ کړي دي لکه
خرنګه چې نازل شوی دی او د قرآن
کريم د حفظولو دالري به ترقیامته
پورې روانه وي. د قرآن کريم د
مسئونیت یوه بله عجیبې بنې داهم
ده، چې ځینو علماوو د قرآن کريم د
کلماتو شمیر کړي دي، د قرآن کريم د
ټولو حروفو تعداد يې ليکلې دي او
حتى د قرآن کريم د حرکاتو شمیر يې
هم معلوم کړي او ليکلې دي.

۴- ثبات او انعطاف:

خوارلس سوه کاله کېږي چې خلک په
اسلامي شريعت عمل کوي او ترقیامته
به همداسي دوام ومومي.

د اسلامي شريعت قطعي حکمونه او
هغه چې په وحی سره ثابت دي تلپاتې
به وي او پرته له تغيير خخه انسانان
مکلف دي چې عمل ورباندي وکړي.
خه چې الله تعالى په شريعت کي حلال
کړي دي هغه به ترقیامته حلال وي او
خه چې الله تعالى حرام کړي دي هغه
به ترقیامته حرام وي، هیڅوک نشي
کولای چې د الله تعالى حلال حرام
کړي او یا حرام حلال کړي.

کړي او یا حرام حلال کړي.
اسلامي شريعت دوډه دوله احكام
لري؛ یو ډول حکمونه يې عقیدوي دي
او په عقیدې پورې اړه لري، چې تل
ثابت دي او زمانې په تيريدو او د
شرایطو په تغيير سره کوم تغيير نه په

د اسلامي شريعت بله ځانګړتیا او
خصوصیت دا دی چې له هر ډول
تحريف، تغير او تبديل خخه محفوظ
دی؛ چې نورو اديانو دا خصوصیت نه
درلود، همدا وجهه ده چې هغه اديان
تحريف شول او له خانه په کې خبرې او
مسائل ور داخل شول، د نصراني او
يهودي اديانو آيتونه او حکمونه خلکو
پتيول، همداسي نور بشري اديان چې
انسانانو له ځانه جوړکړي دي، لکه
کنفيوشيزم، بودايزم، هندويزم ...،
حکه دا بشري او انساني عمل دي، هر
ډول تغييرپه کې راتلای شي.

قرآن کريم چې د اسلامي شريعت
اساس دي، الله تعالى يې حفاظت په
خيله غاړه اخيستي دي. هغه فرمالي
دي: ﴿إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الْذِكْرَ وَإِنَّا لَهُ
لَحْفَظُونَ﴾ الحجر: ۹

ترجمه: ييشکه موږ نازل کړي دي ذکر
(قرآن) او په تحقیق سره موږ پو دې
(قرآن) لره ساتونکي (له تحريف خخه).
قرآن کريم چې د اسلامي شريعت
لومړۍ مصدر دي له زیادت، نقسان او
تحريف خخه مصوون دي.

د اسلامي شريعت قطعي حکمونه
او هغه چې په وحی سره ثابت دي
تلپاتې به وي او پرته له تغيير خخه
انسانان مکلف دي چې عمل
ورباندي وکړي. خه چې الله تعالى
په شريعت کي حلال کړي دي هغه
به ترقیامته حلال وي او خه چې الله
تعالي حرام کړي دي هغه به
ترقيامته حرام وي، هیڅوک نشي
کولای چې د الله تعالى حلال حرام
کړي او یا حرام حلال کړي.

کې راخي.

بل ډول د اسلامي شريعت فرعني
احکام دي، چې په دې کې هم کوم
تغيير نه راخي، البته دا احکام دasicي
تشريع شوي دي چې په هر وخت او
زمان او هر ډول شرایطو کې د تطبیق
وړ دي يعني هغه احکام چې په قیاس،
عرف، استحسان... سره ثابت دي د
خلکو د مصلحتونو او ضرورتونو په
اساس یو ډول انعطاف په کې شته چې
د دې لنډ مثال دا دي، لکه: د انسان
هيکل، چې د وخت په تيريدو

سره په جسمي هيکل کې کوم
تغيير نه راخي، حکه الله تعالى

دasicي پيدا کړي دي چې له
زمانې، ترقى او پيشرفت سره
سازګار دي.

د اسلامي شريعت د معاملاتو
ځینې برخې همداسي دي چې
له هرې زمانې سره سازګاره دي

زېرى ورکونكى يى (په جنت) او ويره
ورکونكى يى (له دوزخ خخه).
په يو بل مبارڪ آيت کي الله تعالى
فرمایلی دی:

﴿ قُلْ يَكَانُهَا أَنْثَاثٌ إِلَّا رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا ﴾ (الأعراف: ١٥٨)
ترجمه: ووايده (اي پيغمبره!) اې
خلکو! زه د الله تعالى (رالېړل شوي)
رسول يه تاسې تولو ته.

ب: د زمانې په اعتبار سره عموم:
اسلامي شريعت د رسول اکرم ﷺ له
زمانې شروع ترقیامته پوري به دوام
مومي او په کوم خاص وخت پوري
منحصر نه دی، بلکې اسلامي شريعت
د تولو انسانانو او تولو وختونو لپاره
راغلى دی.

د رسول اکرم ﷺ خخه مخکې به چې
کوم شريعتونه راتلل هغه به د یوې
خاصې زمانې لپاره راتلل او کله به چې
بل پيغمبر راغى هغه پخوانى شريعت
به منسوخ شو، دا چې له رسول
اکرم ﷺ خخه وروسته بل پيغمبر نه
راخى او حضرت محمد مصطفى ﷺ
آخرى او وروستنى پيغمبر دى، د هغه
شريعت هم آخرى او وروستنى
شريعت دى او له دې خخه وروسته بل
کوم شريعت نه راخى.

همدا راز اسلامي شريعت په کوم
خاص مکان او ئاي پوري منحصر نه
دى؛ بلکې اسلامي شريعت جهان
شموله شريعت دى او د نړۍ پر تولو

مسلمانانو ته.

امام شافعى ﷺ وايي: (مسلمانانو ته
هیڅ واقعه نه پېښېږي؛ مګر دا چې د الله
تعالى په كتاب کې يې خواب شته) «۳».

د اسلامي شريعت احکام او لارښونې
دانسان د ژوند تولو اړخونو ته شامل
دي: لکه عبادتي اېخ، اخلاقي اېخ،
اجتماعي اېخ، سیاسي اېخ او اقتصادي
اېخ.

٦- د اسلامي شريعت عمومالي:

د اسلامي شريعت بله خانګرتیا د هغه
عموميت دی.

له عموم خخه زمونږ مراد دوه ډوله
عموم دی:

الف: د خالکو په اعتبار سره عموم:
اسلامي شريعت د نورو شريعتونو
پرخلاف تولو انسانانو ته رالېړل شوي
دي. اسلامي شريعت کوم خاص قوم او
کومې خاصې طائفې لپاره نه دی راغلى؛
بلکې اسلامي شريعت د نړۍ تولو
انسانانو ته که هغه تور دي، که سپين،
که هغه عجم دي او که عرب د ځمکې
په شرق کې اوسيېري او که په غرب

کې، په شمال کې اوسيېري او که په
جنوب کې تولو ته راغلى دی او په تولو
فرض دي چې اسلامي شريعت ومني او

عمل ورباندي وکړي. الله تعالى فرمایلی
دي: ﴿ وَمَا أَرْسَلْنَا إِلَّا كَآفَةً لِلنَّاسِ بَشِيرًا وَنَذِيرًا ﴾ (سې: ٢٨)

ترجمه: او مور ته نه يې ليړلې، مګر
تولو خالکو ته په داسې حال کې چې

دي او د هر وخت د مسانلو خواب په
کې پروت دی. علمای کرام وايي:
((لاينکر تغير الأحكام بتغير
الأزمان)) «۲».

ترجمه: د زمانو په تغير سره د احکامو
له تغير خخه انکار نشي کيدا.

٥- اسلامي شريعت د ژوند تولو برخو ته
شامل دی: اسلامي شريعت هر زمان او
مکان ته شامل دی.

اسلامي شريعت د ژوند تولو هغه برخو
او موضوعاتو ته شامل دی، چې انسان
ورته ضرورت لري، برابره خبره ډه که
هغه مسائل د ماضي زمانې پوري تراو

لري او که هغه موجوده زمانې پوري تراو
لري او که هغه د راتلونکې زمانې پوري
تراو لري، حتی د قیامت تر ورځې
پوري، که هغه د نړۍ په هرگود او
هرځای کې وي او په هر ډول شرایطو
کې وي.

د انسانانو د هرې جدیدي موضوع حل
او خواب په اسلامي شريعت کې شته
دي.

الله ﷺ فرمایلی دی: ﴿ وَنَزَّلَنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ تِبَيَّنَاهُ لِكُلِّ شَعَّرٍ وَهُدَىٰ بِيَمِّ وَرَحْمَةً وَبُشْرَىٰ لِلْمُسْلِمِينَ ﴾

التحل: ٨٩

ترجمه: او نازل کړي دی مونږ
پر تا (اي محمده) كتاب (قرآن)

خرګندونې د هر (دينې) خیز،
هدایت، رحمت او زیرى
وروکونکى دی (د جنت)

ورته خوراک، خبناک، نکاح، اخیستل، خرخول، تملیک او تملک... رواکپی دی.
۱۰- اسلامی شریعت د آسانی شریعت دی: اسلامی شریعت په آسانی ولار شریعت دی او په کی هیث چوں حرج نشته. الله تعیی فرمایلی دی: ﴿ وَمَا جَعَلَ عَيْنَكُمْ فِي الَّذِينَ مِنْ حَرَجٍ ﴾ الحج: ۷۸ ترجمه: او نه یې دی گرخولی پرتاسې په دین کې هیث حرج (مشقت).

انسانان په داسې حکم نه دی مأمور شوی چې د دوى له توان او استطاعت خخه پورته وي او هر کله چې انسان ته د یو حکم له تطبیقولو خخه مشقت او حرج پیدا کړي، کولای شي په رخصت عمل وکړي، لکه یو خوک چې په ولاړه لموئنج نشي کولای په ناسته دې یې وکړي او که یو خوک روزې نشي نیوالۍ او شیخ فانی وي، فدیه دې ورکړي.

په اسلامی شریعت کې د تخفیف اسباب په لاندې توګه دی: مشقت، عموم بلوي، مرض، سفر، د عقل نقص، جهل، نسیان او اکراه^{۵۵}.

مراجع:

۱- تفسیر ابن کثیر- ط دار طيبة (۲۶/۳)

۲- مجلة الاحكام العدلية (ص: ۲۰)

۳- تفسیر الإمام الشافعي (۱۰۱۰/۲)

۴- المواقفات (۲۱۰-۲۰)

۵- الاشباه والناظائر لابن نجيم (ص: ۷۵)

.۷۶

رب له لوري راغلی دی، چې د انسان په خیر او مصلحت بنه پوه دی، د انسانانو پر طبیعتونو نفسونو بنه عالم دی او د مخلوق په ماضی هم خبر دی او په راتلونکي یې هم آگاه ذات دی، همدا وجه ده چې د انسانانو د خیر او مصلحت لپاره یې اسلامی شریعت رالیبلی دی؛ ترڅو د انسانانو مصالح او خیر په کې خوندي شي.

په اسلامی شریعت کې د فرد او ټولنې دواړو مصلحتونه پراته دی؛ حکه اسلامی شریعت په داسې قوانینو او اصولو مشتمل دی چې ټول خیر او مصلحت دی.

اسلامی شریعت د انسان د نفس سخت او مشکل دی؛ بلکې په احکامو کې یې د انسان استطاعت او طبیعت په نظر کې نیول شوی دی. یا په بل عبارت چې په اسلامی شریعت کې د انسانانو ضرورتونه، حاجتونه او تحسینات ټول په پام کې نیول شوی دی.

۹- اسلامی شریعت د وسطیت او میانه روی شریعت دی:

په اسلامی شریعت کې افراط او تفریط نشته اسلامی شریعت دروح او جسد دواړو خیال ساتلی دی؛ حکه انسان له روح او مادې دواړو خخه جوړ دی، لکه خرنګه چې جسد رغبتونه لري، روح هم تمایلات او شوق لري، دروح تسکین لپاره یې ورته عبادات، اذکار، روزې روا کړې دی او د جسدی رغبتونو لپاره یې

انسانانو فرض دي چې اسلامی شریعت د خپل ژوند لپاره اساس و گرخوی او خپل ژوند په اسلامی شریعت برابر کړي.

۷- اسلامی شریعت له واقعیت سره برابر شریعت دی:

د اسلامی شریعت حکمونه له واقعیت سره سم او برابر راغلی دی. اسلامی شریعت له یوې خوا د انسانانو روحي او معنوی تربیه کوي، له بل پلوه د انسان مادي واقعیتونه هم له پامه نه غورخوی.

همدا راز اسلامی شریعت داسې شریعت نه دی چې تطبیق یې سخت او مشکل دی؛ بلکې په احکامو کې یې د انسان استطاعت او طبیعت په نظر کې ټول شوی دی. یا په بل عبارت چې کړي چې د د له توان خخه پورته وي. د فرائضو په اداء کولو او د محترماتو په نه کولو یې مکلف کړي دی او مستحبات او نوافلو کې یې ترغیب ورکړي دی؛ حکه د نوافلو په حتمي کولو مشقت لازميږي.

الله تعالي فرمایلی دی: ﴿ لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا مُسْعَهًا ﴾ البقرة: ۲۸۶

ترجمه: نه مکلف کوي الله تعالي هیڅ نفس، مګر په اندازه د توان د هغه.

۸- اسلامی شریعت د فرد او ټولنې د خیر او مصلحت لپاره راغلی دی:

دا چې اسلامی شریعت د هغه لايزال

امارت اسلامی افغانستان

وزارت ارشاد، حج و اوقاف

ریاست مجمع علمی

دارالافتاء

ورقه استفتاء اسامیان هریک حاجی نوری، نجیب الله، حاجی عید محمد، خیر محمد، خدایداد و غلام یار محمد باشنده گان ولسوالی تیشكناں ولایت بدخشان.

بمقام محترم وزارت ارشاد، حج و اوقاف
قابل توجه ریاست مجمع علمی
السلام عليکم و رحمة الله و برکاته!

محترما!

سوال: از این قرار است: چند قطعه زمین بنام دشت قرغ یاد می شود که در نقشه جوی آب بود و دو کیلو متر راه فاصله داشت مگر در زمین ذکر شده آب هرگز نرسیده شخصی بنام شیر خان خودش وکیل و فرزندش سید محبی الدین و نواسه اش سید عبدالقدیر وکیل بودند! ایشان زورگو و غاصب همه مردم از ایشان می ترسیدند.
شرط گذاشته بود اگر آب را در دشت قرغ آوردم همه زمین ها بالنصف شود.

اما: آب را نه آورده مطالبه بالنصف دارند در حالیکه در وقت حیات خود شیر خان بالمناصفة گرفته بودند دو باره بیشتر از (۳۰) سال می شود از تصرف ورثه شیر خان اخذ نمودیم از تاریخ (۱۳۷۰) تا حال در تصرف خود مان است. بناءً جواب این سوال را از دیدگاه قرآن، سنت و فقه امر عنایت فرموده منون سازید.

سوال دوم: بعضی ورثه سهم مفروضی خود را به فروش رسانیده، و بعضی آنها قبلًا در وقت حیات مورث شان برای افراد تمیلک نموده، و بعضی آنها در میان ورثه ترکه رضای صورت گرفته در موارد ذیل: دعوای ورثه شیر خان در زمین ملکیت ذوالیدی مدار اعتبار شرعی است یا خیر؟ بناءً از ریاست مختارم تقاضا داریم از طریق علمای مختارم در مورد فتوای شرعی ابراز داشته معلومات دهید.

با احترام

حکم مقام محترم ریاست: آمریت افتاء! در مورد شرعا ابراز نظر بعمل آید.

حامدا و مصلیا

الجواب با اسم ملهم الصواب

مستفتیان گرامی! اولاً در خصوص معضله و جنجال موجود میان شما و ورثه مرحوم شیر خان باید گفت که در تعلیمات ارشمند دین مقدس اسلام برای حل تمام معضلات و قضایا که در میان انسان ها رخ میدهد رهنمایی های لازم وجود دارد، لذا بر مسلمانان لازم است هرگاه در یک قضیه میان هم اختلاف می کنند حسب دستور قرآنی باید به مراجع دینی خود مراجعه نمایند تا بدون کوچک ترین رنجش خاطر معضله پیش آمده در روشنی آیات و روایات حل گردیده قناعت

طرفین حاصل شود.

و حالا در خصوص حکم مسئله استفتاء شده باید بگوییم که اگر واقعیت قضیه همانطور باشد که شما در متن استفتاء خود ذکر نموده اید: یعنی: با مرحوم شیر خان و یا ورثه آن چنین عقد نموده بودید که هر گاه آب را به زمین های دشت قرغ رساندید طور مناصفه در زمین ها و حاصلات آن با مالکان زمین شریک می باشید، اولاً این نوع شراکت از لحاظ فقهی نزد فقهاء حنفی صحبت ندارد زیرا طرف شراکت شما در چیزی میخواهد با شما شریک شود که قبل از عمل و کار وی آن چیز موجود بوده است و چنین شرطی عقد را باطل می کند و عامل و کار کننده در صورتیکه کاری کرده باشد در چنین صورت مستحق اجرت و دست مزد کار خود می گرددند نه اینکه در زمین ها شریک شود، مثل بحث مغارسه و نهال شانی در زمین دیگران.

چنانچه در این خصوص در کتاب های مشهور فقه حنفی چنین آمده است: {دفع أرضًا بيضاء مُدَّةً معلومةً ليغرسَ وَ تَكُونُ الْأَرْضُ وَالشَّجَرُ بِيَنْهُمَا} (لا تصح) لاشتراط الشركة فيما هو موجود قبل الشركة فكان قفيز الطحان فتفسد (والثمر والغرس لرب الأرض) تبعاً لآرضه (ولآخر قيمة غرسه) يوم الغرس (وأجره) مثل (عمله) رالمختار ج ٥ / ص ٢٥٢ طبع: مطبعة عثمانية.

و همچنان در اللباب فی شرح الكتاب نیز در این خصوص چنین آمده است: {وَ مِنْ دَفْعِ أَرْضًا بِيَضَاءِ إِلَى رَجُلٍ سَنِينَ مَعْلُومَةً يغرس فيها شجراً على أن تكون الأرض والشجر بين رب الأرض والغارس نصفين لم يجز ذلك؛ لاشتراطه الشركة فيما كان حاصلاً قبل الشركة لا بعمله، و جميع الثمر والغرس لرب الأرض، و للغارس قيمة غرسه وأجرة مثله فيما عمل}. اللباب فی شرح الكتاب، ج ١ / ص ٢٤٩. طبع: دار الكتب العربي.

و همچنان در الهدايه از کتاب های مشهور فقه نیز در این خصوص چنین آمده است: {قال و من دفع أرضا بيضاء إلى رجل سنين معلومة يغرس فيها شجراً على أن تكون الأرض والشجر بين رب الأرض والغارس نصفين لم يجز ذلك لاشتراط الشركة فيما كان حاصلاً قبل الشركة لا بعمله، و جميع الثمر والغرس لرب الأرض، وأجرة مثله فيما عمل}. اللباب فی شرح

قال و جميع الثمر والغرس لرب الأرض والغارس قيمة غرسه وأجر مثله فيما عمل لأنه في معنى قفيز الطحان إذ هو استئجار بعض ما يخرج من عمله و هو نصف البستان فيفسد و تعذر رد الغراس لاتصالها بالأرض فيجب قيمتها وأجر مثله لأنه لا يدخل في قيمة الغراس لتقويمها بنفسها و في تخريجها طريق آخر بینا في كفاية المنتهي و هذا أصحهما والله أعلم «الهدايه» ج ٤ / ص ٤٣٢ طبع: امير حمزه کتب خانه.

و همچنان در (المبسط للسرخسى) نیز در این خصوص چنین آمده است: {والأصح فيه أنه استأجره ليجعل أرضه بستانًا بالآلات نفسه على أن يكون أجره نصف البستان الذي يظهر بعمله وألاته وذلك في معنى قفيز الطحان فيكون فاسدا ثم الغراس عين مال قائمة كانت للعامل و قد تعذر ردتها عليه للاتصال بالأرض فيلزمها قيمتها مع أجر مثل عمله فيما عمل} المبسط للسرخسى ج ٢٣ / ص ١٠٥ طبع: دار احياء التراث العربي.

از عبارات فوق به وضوح معلوم گردید که شرط شراکت در زمین های دشت قرغ صحیح نبوده و بازمانده گان مرحوم شیر خان حق چنین ادعاء را ندارند، ولی در قسمت حفر جوی و مسیر آب کاری کرده باشند مستحق اجوره و دست مزد آن می گرددند و به اندازه کارشان باید برای آن ها اجوره معقول و عادلانه پرداخت گردد.

و در قسمت جزء دوم پرسش شما باید گفت که هرگاه شراکت آن ها در اراضی دشت قرغ ثابت نگردید باز جمله تصرفات انجام شده از قبیل خرید و فروش و تقسیم و ترکه توسط مالکان اصلی صحبت داشته و تصرفات آن ها نافذ می باشد و کسی حق فسخ آن را ندارد.

والله اعلم و علمه اتم

راقم الحروف "محمدعارف" مصلح

کارکردها و گزارش‌ها

خبرنگار مجله

خطابت معین انسجام امور عرفان و اماكن ديني در مسجد جامع روضه شريف ولايت بلخ

مؤخر، ۸ جمادى الأولى، ۱۴۴۴ هـ / ۱۱ قوس، ۱۴۰۱ هـ.

شیخ عزیزالرحمن منصور معین انسجام امور عرفان و اماكن ديني، در مسجد جامع روضه شهر مزار شریف برای نمازگزاران خطبه ارزنده را ایراد نمود.

محترم شیخ منصور از جایگاه محراب و منبر وعظ و تبلیغ نموده و روی اهداف و وظایف امارت اسلامی افغانستان برای مردم این ولايت روشنی انداخت.

نامبرده، وزارت ارشاد، حج و اوقاف را در اصلاح جامعه اداره مهم و معتبر امور دینی در سطح کشور توصیف نموده از مردم خواست که جهت فرآگیری علوم دینی، تعلیم و تربیه فرزندان شان از علمای جید این وزارت که در خدمت شان هستند، استفاده اعظمی نمایند.

معین محترم از مردم خواست که از نظام اسلامی قاطعنه حمایت نمایند که از طرف نمازگزاران با گفتن تکبیر الله اکبر استقبال گردد؛ بعداً خطبه و نماز جمعه به امامت ایشان ادا گردد.

همچنان معین محترم وزارت ارشاد، حج و اوقاف با هیئت همراه اش از بخش های مختلف مجتمع حجاج زون بلخ نیز بازدید نموده مشکلات موجوده را یاد داشت و بعداً جهت راه حل آن مشکلات به مسؤولین مربوط هدایات لازم سپردند.

تدویر جلسه معین عرفان با علمای اهل تسنن و اهل تشیع ولايت بلخ

۹ جمادى الأولى، ۱۴۴۴ هـ / ۱۲ قوس، ۱۴۰۱ هـ.

محترم شیخ مولوی عزیزالرحمن منصور معین انسجام امور عرفان و اماكن ديني وزارت ارشاد، حج اوقاف و هیئت همراه اش در جریان سفر به ولايت بلخ با تعدادی كثیری از امامان و خطبای مساجد، علماء و استادان مدارس ولايت بلخ، اعم از اهل تسنن و اهل تشیع در مسجد جامع روضه شریف دیدار تعارفی نمود.

ابتدا جلسه با تلاوت آيات چند از قرآن کریم آغاز گردید؛ بعداً محترم شیخ عزیزالرحمن منصور در رابطه به دستارود های امارت اسلامی افغانستان طی مدت حاکمیت آن، و موضوعات ارشاد و دعوت در جامعه و همکاری علماء با نظام امارت اسلامی، صحبت های عالمانه نمودند. آقای منصور از علمای کرام خواست تا اتفاق، وحدت و همدیگر پذیری در جامعه اسلامی را بین مردم ترویج بخشیده؛ در قسمت اطاعت از اوامر وزارت ارشاد، حج و اوقاف جهت تطبیق خطبه های آیام جمعه، اقامه نماز های جماعت به وقت معینه، برگزاری حلقات درسی برای طلاب در مساجد توجه جدی نمایند. همچنان از نظام فعلی قاطعنه پشتیبانی نموده و در راستای تحقق اهداف و آرمانهای بر حق این نظام اسلامی مسؤولیت خویش را اداء کرده، با مسؤولین محلی وزارت همکار باشند؛ متعاقباً علمای کرام حاضر در مجلس در جهت تطبیق هدایات و دستایر امارت اسلامی وعده همکاری سپردند.

در ادامه یک تن از اشتراک کنندگان به نمایندگی از علمای کرام این ولايت، نخست تشریف آوری معین وزارت ارشاد، حج و اوقاف و هیئت همراهشان را خیر مقدم عرض نموده از کارکردهای این وزارت در راستای توجه به بهبود وضعیت مساجد و مدارس پس از روی کار آمدن امارت اسلامی ابراز خرسندی نموده خواهان برگزاری برنامه های علمی برای ارتقای ظرفیت امامان و ائمه مساجد گردیدند.

د چاپېریال ساتني ملي اداري له خوا په جوړ شوي ورکشاب کې د بناغلي مرسټيال گډون

۱۹ جمادى الأولى، ۱۴۴۴ هـ (۲۲ قوس، ۱۴۰۱ هـ)

د ارشاد، حج او اوقافو وزارت د عرفان او مذهبی ځایونو د چارو تنظيم مرسټيال شيخ عزیز الرحمن منصور د چاپېریال ساتني ملي اداري په کوربه توب د چاپېریال ملي ورکشاب د اقليم بدلون د پنځه کلن پلان جوړولو په اړه مشورتی ورکشاب تر نامه لاندې جوړه شوې غونډه کې د قرآن کريم او د نبوي احاديثو په رنځي کې د چاپېریال ساتني په تړاو هر اړخښې خبرې وکړي. بناغلي منصور زیاته کړه، چې مور قول د خیر رسولو لپاره خلق شوې يو. په همدي موخه قول هېوادوال دې د چاپېریال ساتني، د پاکې هوا او سمسور چاپېریال لپاره په کور کې د ننه او له کور خخه د باندې يو يو نیالګي د ثواب په نیت کېنوي؛ تر خو هغه انسانان، الوتونکي او حیوانات چې استفاده ترې کوي ثواب يې تاسوته ورسپري. نوموري زیاته کړه: که مور غواړو چې پاک او سالم چاپېریال او زرغون هېواد ولرو، نو لازمه ۵۵، چې سره بسیج شو او د سمسور هېواد لپاره په چاپېریال ساتني او نیالګي کېنولو تمرکز وکړو.

ریاست دفتر

- تعداد (۳) قطعه مصوبه کابینه امارت اسلامي و (۵) قطعه حکم ریاست الوزراء که در ماه قوس سال ۱۴۰۱ هـ ش به این وزارت واصل ورزیده است بعد از ملاحظه شد مقام محترم وزارت رسمماً غرض اجراءات بعدی به بخش هاي ذيربط ارسال گردید.
- ترتیب (۳) شماره پیشنهاد و ارسال آن به مقام عالي ریاست الوزراء.
- ارسال و مرسول (۱۹۷) قطعه مكتوب به ادارات امارتی و ریاست های مرکزی مربوط وزارت ارشاد، حج و اوقاف.
- ترتیب و ارسال (۲۰۸) قطعه مكتوب به ریاست های ارشاد، حج و اوقاف ولايات.
- ترتیب و تحریر احکام (۱۳۰۰) قطعه مكتوب واصله ادارات، عرایض مراجعین و اسناد ریاست های مرکزی وزارت.
- اخذ و تسليمي (۹۹۳) قطعه مكتوب واصله وزارت خانه ها و ادارات مستقل امارت اسلامي افغانستان و بعد از اخذ حکم مقام محترم وزارت به ریاست های مربوط غرض اجراءات بعدی ارسال گردیده است.
- ارسال تعداد (۵۳۳) قطعه مكتوب از طریق پوسته خانه به مراجع محترم ذیربط.
- ترتیب و تنظیم ملاقات (۱۸۲) تن از مراجعین با مقام محترم وزارت.
- طی مراحل و تسليمي (۴۷۳) قطعه عریضه مراجعین عنوانی مقام محترم وزارت.

ریاست ارشاد و انسجام امور مساجد

- تهییه و تحریر (۴) عنوان خطبه تفصیلی به دو زبان ملي کشور (پشتو و دری).
- خطبه های نماز جمعه پیرامون (حرمت و اضرار ساز و سرود، عواقب ناګوار دوستی با کفار، رعایت حقوق والدین و اضرار دنیوی و اخروی نافرمانی آنان و اجتناب از نشر شایعات و خبرهای بی بنیاد).
 - تهییه یک عنوان مقاله تحت عنوان (اهمیت و فضائل نماز).
 - تعیین و تثبیت جهت قبله (۸) محراب مساجد جدید الاعمار که شامل: (۱- مسجد جامع امام ابوحنیفه (رح)، ۲- مسجد حضرت بلال رضی الله عنه، ۳- مسجد حضرت عمر بن عبدالعزیز ناحیه ۱۷، ۴- مسجد الاقصی، ۵- مسجد الحاج زمری عزیزی ناحیه ۱۲، ۶- مسجد حضرت محمد رسول الله ناحیه ۱۱، ۷- مسجد ریاست استخارات ناحیه ۲، ۸- مسجد حضرت عمر فاروق ناحیه ۹).
 - اعزام اعضای مسلکی غرض حل و فصل جنجال پیش آمدہ بین امام و اهالی در مسجد شریف خالد بن ولید ناحیه ۱۲.
 - دعوت و ارشاد در چهار محراب مسجد.
 - دعوت و ارشاد پیرامون: گناه هان کبیره و اجتناب از آن در مسجد ملک عطاء ناحیه ۴، اهمیت صبر و شکیبای و تشویق داکتران جهت توجه بیشتر به مریضان و حرمت ساز و سرود، در مسجد شفاخانه وزیر اکبرخان ناحیه ۱۰.

اجتناب از نشر شایعات و خبرهای بی بنیاد و حمایت از نظام امارت اسلامی در یکی از مساجد ناحیه ۴).

بخش خطبه:

• توزیع (۴) عنوان خطبه تفصیلی نماز جمعه، به تعداد (۱۳۹۶) محراب مسجد جامع در اوقات رسمی و غیر رسمی نواحی شهر کابل و ریاست های ارشاد، حج و اوقاف ولایات.

• کنترول و مراقبت از (۷۴۵) محراب مسجد در نواحی شهر کابل خصوصاً در قسمت پاکی وصفائی و بود و باش افراد مسئول و مشکوک و حضور پرسونل آن.

تدویر شورای امامان و خطبای نواحی شهر کابل:

تدویر شورای علماء ناحیه (۱۵) در مسجد شریف شاه نقشبند با همکاری پرسونل و مسؤولین وزارت امر بالمعروف و نهی عن المنکر و همکاری مسؤولین استخبارات در رابطه به موضوعات ذیل. ۱- تامین امنیت ۲- محیط زیست ۳- اتفاق و هماهنگی مردم وغیره.

ثبت و راجستر:

ثبت و راجستر معلومات دقیق تعداد (۸۵) محراب مسجد مرکز و تعداد (۲۸۹) محراب مسجد ولایات در دیتابیس ریاست و اضافه نمودن معلومات جدید (۱۰۹۱) محراب مسجد رسمی مرکز.

ریاست حج

ارایه جواب به استعلام ریاست محترم اداری و مالی در مورد جدول توحیدی رفت و برگشت حجاج زون های پروازی: قندھار، هرات، و بلخ.

تحریر یک قطعه استعلام و ارسال آن به ریاست های حج و اوقاف ولایات در مورد حجاج که در پرسوه برگشت از پول شخصی شان تک خریداری و به وطن عودت نموده اند.

تطبیق جدول احصائیه حجاج سال (۱۴۴۳) هق مرکز و ولایات با جدول مؤسسه جنوب آسیا در ولایات پنجشیر، کابل، پکنیا، دایکندي، بامیان، نورستان، نیمروز، هلمند، سمنگان، جوزجان، سرپل، و فاریاب.

ترتیب آبیز های بانکی ولایات: هرات، بدخشان، کندھار، سرپل، با تفکیک سال و جابجا نمودن آن در بکس های مربوط.

ترتیب (۴) قطعه مکتوب و فورم استرداد پول و ارسال آن جهت طی مراحل بعدی به ریاست اداری و مالی.

ترتیب جداول شهرت تعداد (۲۰۷۲) تن حجاج مرکز و تعداد (۱۰۸۴۳) تن حجاج ولایات و ارسال آن به ریاست محترم اداری و مالی.

ترتیب جدول (۲۵) تن حاجی جهت اشتراک در محفل استرداد پول باقی مانده حجاج.

تصدیق ایام سفر حج تعداد (۸) تن از کارمندان ادارات امارتی.

ارایه جواب به استعلام های هیئت اداره عالی تفییش.

ریاست ارتباط خارجه

جلب همکاری های نهاد های خیریه برای رفع مشکلات.

موخ /۱۸ به نمایندگی وزارت ارشاد، حج و اوقاف محترم مولوی نقیب الله رئیس ارتباط خارجه، محترم سید عابد صاحبزاده امر ارتباط با سایر کشور ها و محترم ملک فیصل نوری امر ارتباط با نهاد های غیر حکومتی و غیر دولتی در وزارت امور خارجه با روسای اول سیاسی و دوم سیاسی بین هر دو وزارت و چگونگی جلب کمک های نهاد های دولتی و غیر دولتی به منظور رفع مشکلات موجوده و روی موضوعات ذیل بحث و تبادل نظر نمودند:

برگزاری کنفرانس مشترک علمای افغانستان، اندونیزیا و کشور قطر.

در مورد وعده همکاریهایی مؤسسه قطر الخیریه که قبل اعمار مساجد شده بود و در سال ۲۰۲۳ مؤسسه نامبرده

در کابل فعالیت خویش را آغاز می نماید.

در مورد درخواست همکاری برای ایجاد روابط با کشورهایی که مربوط حوزه های ریاست اول و دوم سیاسی می باشد.

ریاست اوقاف مدیریت اجرائی:

جمع آوری مبلغ (۱۱۹۲۹۳۴۱) یازده میلیون و نه صد و بیست و نه هزار و سه صد و چهل و یک افغانی از ساحات اوقافی مرکز و ولایات.

مدیریت عمومی اوقاف مرکز:

عقد قرارداد یک دربند سرای واقع کوتاه سنگی.

کنترول ساحات اوقافی سه صد پانزده، پنجصد فامیلی و هدیره شهداء صالحین از طرف نگرانهای ساحات اوقافی نواحی شهر کابل

جمع آوری مبلغ (۳۳۳۵۲) افغانی عواید باقیداری از مستاجرین ساحات اوقافی شهر کابل.

مدیریت عمومی ثبت املاک اوقاف مرکز:

تسليمه موادی (۳۰۰) متر مربع زمین واقع کوچه دوم گردنه باغ بالا مربوط ناحیه دوم شهر کابل که جدیداً از طرف اسامی محمد رحیم ولد حاجی محمد طاهر به منظور اعمار مسجد شریف وقف گردیده است.

تسليمه موادی (۲) جریب زمین واقع عقب حوزه شانزدهم جوار دریا کابل مربوط ناحیه شانزدهم شهر کابل که جدیداً بخاطر اعمار مسجد شریف و مدرسه وقف گردیده است.

ریاست تعلیمات دینی و تدریب ائمه

✓ تعیین و توظیف رئیس تعلیمات دینی و تدریب ائمه جهت برآورده مصارف اعمار یک محراب مسجد واقع در محوطه محکمه مرافعه ولایت فراه، به منظور تعمیل حکم عالیقدر امیر المؤمنین حفظه الله و بر اساس حکم شماره (۲۱۹۴) مورخ ۵/۲۴/۱۴۴۴ هـ ق مقام محترم وزارت.

✓ نظارت و کنترول اعضای ریاست تعلیمات دینی و تدریب ائمه و مؤسسه مرکز تعلیمی و تربیوی فلاخ ترکی، از (۳۴۱) قلم مواد درسی و ساختمانی که در (۸۲۶) کارتن بسته بندی گردیده و طور کمک از طرف نهاد خیریه سلیمانیه کشور دوست ترکیه در حضور داشت هیئت نظارتی مشترک به مؤسسه تربیوی تواناها در ولایت پروان و نمایندگی های مرکز تعلیمی و تربیوی فلاخ در ولسوالی عنابه ولایت پنجشیر و ولایت بلخ توزیع گردید.

✓ اصدار جواز فعالیت برای (۴) باب مدرسه در مرکز و نواحی شهر کابل.

✓ نظارت از چگونگی فعالیت های مدارس.

✓ نظارت از امتحانات (۲۰۲) تن از فارغان بخشهای مختلف علوم دینی مدرسه فاطمة الزهراء.

✓ توزیع (۱۲۰) جلد مجله پیام حق برای مدارس تحت پوشش این ریاست.

✓ توزیع (۵۰) جلد مجله پیام حق برای کارمندان وزارت خانه های که جهت تدریس زبان عربی معرفی گردیده اند.

✓ طی مراحل و ثبت (۸) قطعه تصدیقنامه فارغان بخش حفظ کامل قرآن کریم مدرسه خیر المدارس مربوط ولایت پیغمبر ﷺ بامیان.

ریاست تنظیم امور عرفان و اماکن دینی

❖ بازدید اعضای کمیسیون مبارزه با منکرات و خرافات از یک تعداد خانقاها.

❖ تهیه و ترتیب پلان استراتیژیک پنج ساله این ریاست.

❖ اعزام نعت خوانان این ریاست به خانقاها نواحی شهر کابل جهت نظارت از امور خانقاها.

❖ جمع آوری منابع مورد نیاز جهت تأثیف یک جلد کتاب تصوفی و عرفانی .

❖ توزیع مجله پیام حق به خانقا های ثبت شده مرکز کابل.

د عمری او زیارتونو ریاست

- پر متقاضی شرکتونو د عمری او زیارتونو د اجازه لیک (۵) فورمی و ویشل شوې.
- د (۵) متقاضی شرکتونو اسناد کتل شوي دي.
- د متقاضی شرکتونو لپاره (۵) اجازه لیکونه چمتو او پر هغنو ویشل شوې دی.
- د اداري چارو د پرمختگ په موخه په بېلابلو خانګو کې (۴۵۴) مكتوبونو واردې او صادرې اجرا شوې.
- د ریاست اړوندو خانګو د اړتیاوو د پوره کولو لپاره (۳) قطعو وړاندیزونو ترتیب او د منظوري په موخه د وزارت محترم مقام ته وړاندې شوې دي.
- یو زر، یوسل او دوه ويشت (۱۱۲۲) د عمری متقاضیان د شرکتونو له لاري سعودی عربستان ته انتقال شوې دي.

ریاست تدارکات

- ✓ طی مراحل تدارکاتی تعداد (۷۰) قطعه پیشنهاد طور پرچون.
- ✓ عقد قرارداد (پروژه قرطاسیه باب مورد نیاز وزارت و پروژه به کرایه گیری یک باب پارکینگ برای موترهای وزارت).
- ✓ به اعلان سپردن پروژه های (رنگ باب مورد نیاز ریاست های مرکزی وزارت، حفر چاه عمیق وزیر اکبر خان و پروژه اعمار مسجد شریف وزارت ترانسپورت).
- ✓ تهیه البسه زمستان برای کارکنان خدماتی این وزارت.
- ✓ ترتیب و طی مراحل تعداد شش قطعه (۵۰) برای تعداد دو پروژه که با ایشان عقد قرار داد گردیده است.
- ✓ اصدار مکتوب آغاز کار برای پروژه های (قرطاسیه باب مورد نیاز وزارت و ګاز مایع برای تسخین دفاتر ریاست های مرکزی).

ریاست پلان و پالیسی

در ماه (قوس) سال ۱۴۰۱ با تطبیق و اجرای (۴) فعالیت دستاوردهای عمدہ ذیل نایل گردیده است:

- تهیه و ترتیب فارمت پلان استراتیژی (پنج ساله) وزارت و ارسال آن به تمام ریاست های مرکزی و واحد های دومی.
- تهیه و ترتیب پلان فساد اداری در فارمت جدید اداره امور و ارسال فارمت آن به تمام ریاست های مرکزی و دوباره جمع آوری آن.

➢ آماده شدن هفتاد فیصد مسوده ابتدائی پالیسی وزارت.

- تهیه، ترتیب و ارسال فارمت احصائیوی خطباء امامان، کارمندان و کارکنان و ساحات اوقافی وزارت، به تمام ریاست های ولايتی.

فعالیت های اجراسده خارج از پلان و نتایج آن طی یک ماه:

- اباز نظر پیرامون مسوده پالیسی ملی اشتغال زائی و ارسال آن به اداره امور امارت اسلامی افغانستان.
- تهیه ترتیب و ارسال برنامه های اجتماعی وزارت به وزارت محترم اقتصاد.
- ترتیب پیشنهاد به مقام محترم وزارت و ارسال مکاتیب جهت معرفی علمای کرام به معینیت محترم مبارزه علیه مواد مخدر.
- اشتراک آمرپلان و احصائیه ریاست پالیسی و پلان در جلسات متعدد معینیت مبارزه علیه مواد مخدر وزارت محترم امور داخله.

بیشتر به ریاست های مربوطه دوباره ارسال شد.

گزارش ربع اول هفت ریاست واحد های دومی به این ریاست مواصلت ورزیده و بعد از ارزیابی توحید گردیده است.
ارسال (۲۵) ورق گزارش ربع اول سال ۱۴۴۴ هش غرض اجرات بعدی به ریاست دفتر.

ریاست مجمع علمی

تهیه و اصدار (۱۹) فتوا از طریق آمریت افتاء و مفتی های کرام.

ابراز نظر پیرامون (۵) مورد تصحیح قرآنکریم های خطاطی شده، کتب و رسائل و (۵) عنوان مضمون.

ریاست امور قراء

• تهیه و ترتیب جداول حق الزحمه قاریان و فاتحین ختم ماه مبارک رمضان.

• تهیه و تنظیم اکونت بانکی (۱۱۰۰) تن قاری و فاتح غرض پرداخت حق الزحمه ایشان از بابت ختم های ماه مبارک رمضان در نواحی ۲۲ گانه شهر کابل.

• ارزیابی و بررسی مجوز (۱۰) باب حلقات حفظ که جدیداً به فعالیت آغاز نموده اند.

• برگزاری یازده همین دور مسابقات سرتاسری تجوید و حفظ قرآنکریم در ۳۴ ولایت با اشتراک (۱۵۹۹) تن قاریان.

• ترتیب و ارسال پیشنهاد امتحان فارغان حفظ حلقات ثبت وراجسترن شده اینریاست جهت برگزاری محفل فراغت ایشان غرض منظوری به مقام محترم وزارت.

• کنترول و بررسی از روند فاتحه خوانی ۳ محراب مسجد نواحی اول و دوم شهر کابل.

• اخذ امتحان فاینل سمستر های (۱۴۱۳) محصلین انتیوت معهد عالی قراءات.

کندهار ولايت

۱۲ جمادی الاولی ۱۴۴۴ هق (۱۵، قوس ۱۴۰۱ هش)

د قرآن کریم نړیوالو سیالیو ته د غوره حافظانو د پېژندلو او تشخیص په موخه، د ټپواد په کچه د قرآن کریم د حفظ او تجوید د یوولسم پړاو سیالی نن د کندهار ولايت د ارشاد، حج او اوقافو ریاست په مقر کې پیل شوه.
په دې سیالی کې د کندهار والي محترم محمد یوسف وفا، د دې ولايت د ارشاد، حج او اوقافو رئیس مولوی عبدالبصیر فائز او یو شمېر علماء کرامو کدون درلود.

په دغه سیالی کې د کندهار ولايت له بېلاپیلو سیمو خخه (۴۵) تنو حافظان ګډون درلود، د سیالی په پیل کې د دې ریاست رئیس د قرآن کریم د حفظ د ارزښت په تړاو وینا وکړه او زیاته یې کړه چې دغه ګډون سیالی د قرآن کریم د حفظ په برخه کې یو ډول هڅونه ده او په راتلونکی کې به هم په دغه ولايت کې دا ډول سیالی دوام ولري.

ورپسې د کندهار والي محترم محمد یوسف وفا د دې ډول سیالیو پر جوړدو خوبنې خرګنده کړه او په یاده برخه کې یې د ارشاد، حج او اوقافو له ریاست خخه د خانګړې منټې ترڅنګ له ګډونوالو حافظانو خخه هم منه وکړه، چې سیالی کې یې ګډون وکړ او ورڅخه یې غونښته وکړه، چې دې ډول نورو سیالیو کې خپل ګډون لا زیات کړي، ترڅو د ولايت او بیا هیواد لپاره په یاده برخه کې ډېر ويړونه راوړي.

د دې ترڅنګ د حافظانو کورنيو هم ډېره خوبنې خرګنده کړه، چې اولادونه یې د قرآن کریم د حفظ په دې ډول مهمو سیالیو کې برخه اخلي او په یاده برخه کې یې له مسئولینو هم منه وکړه چې د دوی اولادونو ته یې د پرمختګ په موخه دا ډول سیالیو زمينه برابره کړي ۵۵.

د یادونې وړ ۵۵، چې د ټپواد په (۳۶) ولايتونو کې دا سیالی پیل شوې دی، چې په پایله کې به یې له هر ولايت خخه یو یو تکړه (متاز) قاری په وروستی سیالی کې د ګډون لپاره مرکز ته ور و پېژندل شي.

فَاللَّهُمَّ إِنِّي أَعْتَدْتُ لَكَ مَا لَمْ يَرَوْا
أَنْتَ وَالْمَلائِكَةُ أَنْتُمْ تَنْتَهِي
إِنِّي أَخْرَجْتُكُمْ مِّنَ الْأَرْضِ
وَإِنِّي أَنْهَاكُمْ عَنِ الْأَرْضِ
فَمَنْ أَنْهَاكُمْ عَنِ الْأَرْضِ
إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْأَنْهَى
فَإِنَّمَا أَنْهَى الْمُشَاهِدَاتِ
عَنِ الْأَرْضِ
أَنَّهُمْ فَاسِدُونَ

١٤٢٥

ارگان نشراتی وزارت ارشاد، حج و اوقاف
مجله دینی، علمی، تحقیقی، اجتماعی و سیاسی

پیام حق به منظور تعمیم فرهنگ، معارف اسلامی و ارتقای سطح علمی
هموطنان مسلمان، فرهنگیان، دانشمندان و قلم بستان فرهیخته کشور را به همکاری فرا می خواند.

پیام حق مقالات و مطالب علمی و تحقیقی را با پرداخت حق الزحمه می پذیرد.
پیام حق در گستره نشراتی خود به موضوعات و مصادر علمی ارجحیت می دهد.

پیام حق در ویرایش، پیرایش تلخیص رد و یا قبول مطالب دست باز دارد.

پیام حق استفاده از مطالب صفحاتش را با ذکر مأخذ اجازه می دهد.

پیام حق در انتظار انتقاد های سالم پیشنهادهای سازنده و نظریات ارزنده شماست
موضوعات نشر شده در مجله پیام حق، مبیین آرآ و نظریات نویسندگان می باشد.

شماره های تماس و صفحات الکترونیکی:

(۰۲۰) ۲۲۱۴۲۵۱
۰۷۷۸۸۱۲۵۳۱ - ۰۷۴۴۰۱۷۷۶۶

payamhaq@yahoo.com
payamhaqmagazin@gmail.com

www.mohia.gov.af

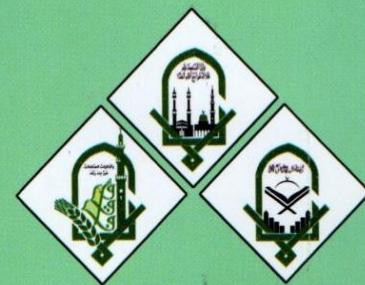
د ارشاد، حج او اوقافو (وزارت) ارشاد، حج و اوقاف

کابل شهرنو، چهارراهی فیض محمد خان

چاپ: مطبوعه صبور

د ارشاد حج او اوقافو وزارت
Ministry of Hajj and Religious Affairs
د اطلاعاتو او عامه پوهافي ریاست

مسجد جامع عیدگاه مرکزی – ولایت فراه

دور دوم، سال بیستم

شماره نهم (جمادی الاولی) سال ۱۴۴۴ هـ ق

مطابق قوس و جدی سال ۱۴۰۱ هـ ش